

Barcode - 2030020024739

Title - liilaavatisuloochanalu

Subject - GENERALITIES

Author - shriipaada kaameishvara raavu

Language - Telugu

Pages - 136

Publication Year - 1927

Creator - Fast DLI Downloader

<https://github.com/cancerian0684/dli-downloader>

Barcode EAN.UCC-13



2 030020 024739

UNIVERSAL  
LIBRARY

**OU 204343**

UNIVERSAL  
LIBRARY









# లీలావతీసులొచనలు

శ్రీయుత పి. సంబంధముమొదలియార్ గారి

అరవనాటకమునకు తెనుగు

పరిష్కర్త :

శ్రీపాద కామేశ్వర రావు

ప్రకాశకుడు :

చెఱుకువాడ వేంకటరామయ్య

అభినవాంధ్ర గ్రంథమాలాకార్యాలయము

రాజమండ్రి.

1927

All rights  
reserved }

{ మేలుప్రతి 1-0-0  
సాదా || 0-12-0

PRINTED BY  
A. LAKSHMANASWAMY NAIDU  
at  
THE SARASWATHI POWER PRESS,  
RAJAHMUNDRY.



## వీ రి క

మన దేశభాషలలో తమిళ (అరవ) ము అతి ప్రాచీన మనిన్నీ తత్సారస్వత మతిపురాతనమనిన్నీ అందరూ ఎరిగిన విషయమే. ప్రకృతమున ద్రావిడ భాషలలో దీనికి విశేష వ్యాప్తి కద్దు; నాటక వాఙ్మయమున కూడా ప్రశస్తి ఉంది. అందు విఖ్యాత న్యాయమూర్తులు, నటులు, కవులునగు శ్రీయుత రావుసాహెబు పి. సంబంధము మొదల్యారుగారు రచించిన నాటకములు జనప్రియత్వము పడసినవని విని వాటిలో కొన్నిటిని తెనిగింప ననుమతి వడసినాము. మాకీ భాషాపరిచయము లేనందున మా మిత్రులచే దీని ననువదింప జేసి భాషనుమాత్రము పరిష్కరించితిమి.

కవిగారికిని అనువాదకులకున్నా కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనము లర్పిస్తూన్నాము.

రాజమండ్రి  
జనవరి 1927

చెఱకువాడ వేంకటరామయ్య  
ప్రకాశకుడు.

గాతు

కొన

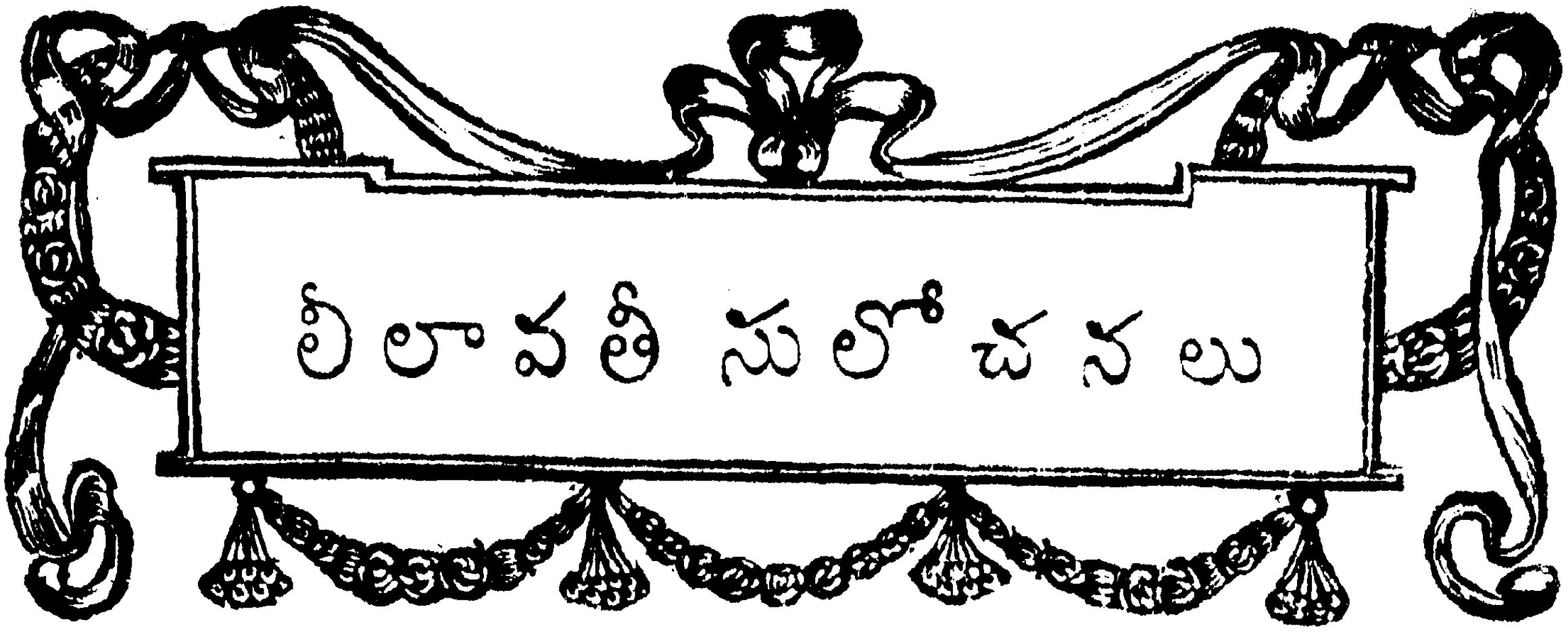
నాటకమందలి పాత్రములు.

పురుషులు.

వాసవదత్తుడు	...	...	పాంచాల దేశపు రాజు.
శ్రీదత్తుడు	...	...	వాసవదత్తుని కుమారుడు.
ప్రతాపశీలుడు	...	...	„ తమ్మునికొడుకు.
పరాక్రమకేతు	...	...	హస్తినాపురపు రాజు.
కమలాకరుడు	...	...	శ్రీదత్తుని స్నేహితుడు.
కరుణాకరుడు	...	...	రాయబారి.
విక్రమవీరుడు	...	...	పాంచాల దేశపు సేనాని.
గుణసేనుడు	...	...	వాసవదత్తుని భవనాధికారి.
విచిత్రశర్మ	...	...	విదూషకుడు.
దంతవక్రుడు	}	...	పరాక్రమకేతునొంతులు.
దుర్మతి			
సారంగుడు	...	...	బాటసారి.

స్త్రీలు.

కౌతరేఖ	...	...	వాసవదత్తుని రాణి.
తిమతి	...	...	పరాక్రమకేతు భార్య.
వతి	}	...	„ కూతుళ్ళు.
చన			
కృష్ణ	...	...	శ్రీదత్తుని అక్క.



## మొదటి అంకము

మొదటి రంగము.

పరాక్రమ కేతుని ఉద్యానమున వీలావతి  
మరికొందరున్నూ కూర్చుండుదు.

వీలా—పద్మాక్షీ! వచ్చింది మొదలు సులోచనను  
విడువకుండా అదేపనిగా చూటలాడుతూకే ఉన్నావు! ఇంత  
నేపూ మీరెక్కడున్నారు? ఏమిటా ప్రసంగము?

పద్మా—అబ్బే, ఏమి చూటలున్నవి? ఇద్దరూ మా  
తోటలో గవ్వలాడుకొంటున్నాము.

సులో—అమ్మా, పద్మాక్షీ రేపే వాళ్ళుండరు వెళ్ళ  
వలెనంటూన్నది. ఇంకా నాల్గెదురోజు లుండమనవూ?

వీలా—అబ్బో, వీళ్ళిద్దరింతలోనే ప్రాణన్నేహితు  
లయినారే! వూదోటలో ఒకరినొకరు అది ముద్దులాడుకొన  
డము కాదు, ఏదో విశేషమున్నట్లున్నది.

కాంతిమతి—ఏమమ్మా, పద్మాక్షి— రెండుమూడు నాళ్ళుండి పోకూడదా? ఇంతలోనే తొండరా? నేడేకదా వచ్చినావు!

పద్మా—నూవాళ్ళు నన్ను శీఘ్రమే రమ్మన్నారు.

(పరాక్రమ కేతు నచ్చును.)

పరా—ఓహో! పద్మాక్షి! నిన్నుచూచి చాలా కాల మయింది- ఇన్నాళ్ళకు మామీద దయవుట్టిందా?

పద్మా—మిమ్ముచూచి చాలానా శ్లవుట చేతనే ఒక్కసారిచూచి పోదామని వస్తిని.

పరా—రీతల్లిదండ్రులకు బంధువులకూ ఊమమా?

పద్మా—మీ కృపవల్ల అందరికీ ఊమమే మావాళ్ళందరూ మిమ్మందరినీ చాలా అడిగినామని చెప్పుమన్నారు.

పరా—మీతమ్ముడు సుఖయై ఉన్నాడా?

పద్మా—మీ కటాక్షమువల్ల ఆతడు సుఖయే.

పరా—ప్రేయసీ, ప్రపంచమున రాజై వుట్టవలెనంటే వాసవదత్తునివలె వుట్టవలెను. అతనికి కొదవయన్నది లేదు.

“అతిఘనతలందు మే మరయజాలము జాన

యుత సంతతియెకాక వేరు.”

అన్నట్లుశాస్త్రజ్ఞానము, కళాజ్ఞానమూ, రూపలావణ్యములూ కలిగి మాణిక్యములవంటి కొడుకునూ కూతురినీ కాంచినాడు. ఇంకేమికావలె? నా కత్యంత మిత్తుడైనా అతని తలచినప్పుడెల్లా నాకీర్ష్య వుట్టుతూ ఉండును. నాకెంత

పదవియున్న నేమి? ఎంతభాగ్యమున్న నేమి? పుత్రుడు లేడు కగా? ఇంతకన్న నెక్కువ విచారహేతువుండునా?... కాని లభించని వస్తువులను గురించి వ్యసనపడిన నేమిలాభము?

పద్మా—(సులోచన చెవిలో) కొడుకుమాట నేను చెప్పలేను కాని త్వరలో మనుమడు కలుగవచ్చును.

పరా— పరమేశ్వరుడు మనపై కరుణించి ఇద్దరు కుమార్తెలను ప్రసాదించిరాడు. అదెంతకాదు? ఆభాగ్యమును చూచుకునే మనము సంతసించవలెను.....లీలావతీ, నీవే పుత్రుడవైనట్టుతే నే నెంతటి అదృష్టవంతుడ నౌదును? నీ బుద్ధికి ధైర్యమునకూ నీవు మగవాడివి కావలసినదే. ఇంక పుత్రవంతుడ నౌదునను ఆశ విడిచినాను. కొరనోములు నోచిన వాళ్ళకి గొప్పఫల మబ్బునా?

కాంతి— నాథా, సత్యము- ఎన్ని సంపదలున్నా సుతుడు లేకున్న అప నిష్ఫలములే.

సులో—నాన్న గారూ, పద్మాక్షి రేపే పయనమంటూ న్నది, పాంచాల మహారాజుగారికి ఏదారు దనము లుంచు కొని ఆమెను పంపుతామని ఉత్తరము వ్రాయండి.

పరా—పద్మాక్షీ, ఇంతలో నేమి తొందర? కొంచెము తాళి పోవచ్చునులే.

పద్మా—ఇంతలో మించిపోయేది లేదు, కాని నా వెంట సులోచనను పంపుతామంటే రెండు మూడు రోజు లాగుతాను.

(చెలికత్తె వచ్చును)

చెలి— మహాప్రభూ, పాంచాలమహారాజుగారివద్ద నుండి రాయబారి వచ్చినాడు.

పరా—సరే. నేనుపోయి వాని వృత్తాంత మరసెదను. మీరిక్కడనే ఉండండి. (పోవును)

కాంతి—పద్మాక్షీ, ఆ సమాచార మేమైయుండును?

పద్మా—ఏదో శుభవార్త అవునని తోస్తుంది.

లీలా—పద్మాక్షీ, నీ తమ్ముని కెంతమంది పిల్లలు?

పద్మా—హాస్యమాడుచున్నావా? ఆతని కింకా పెళ్లకాలేదు.

కాంతి—పద్మాక్షీ, మరి నీవివాహ మెప్పుడు?

పద్మా—యోగ్యుడగు వరుడు లభించగానే.

కాంతి—నీకు తగ్గ పురుషు డెట్టివాడు?

సులో—ఆ, దొరికినావు పద్మాక్షీ, నీవరు డెట్టివాడో చెప్పు చూతాము.

పద్మా—మీకు తగినవా రెట్టివారో చెప్పితే నేనూ చెప్పతాను.

కాంతి—అదికాదు. నేను చెప్పేది వినండి. నేను మిమ్ముక్కొక్కరినీ అడుగుతూ వచ్చేదను- మీ మనసులో మాట దాచక చెప్పండి. నీ వేమంటావు పద్మాక్షీ?

పద్మా—ముందు లీలావతి చెప్పనీయండి.

లీలా—అదేమి? మీరే చెప్పకూడదా?

సులో—నీవు పెద్దదానవు గనుక ముందు నీవు చెప్పు, తరువాత మేము.

కాంతి—నిజమే- లీలావతీ, నీవే ముందు చెప్పు.

లీలా—చెప్పనా? నా పెనిమిటి చక్రవర్తి పెద్దకుమారుడై, మంచి అందగాడున్నా, సకలైశ్వర్య సంపన్నుడై యుండవలెను. గుణ మేలాగున్నా ఫర్వాలేదు, దానిని దిద్ది తోవలోనికి నేను తేగలను.

కాంతి—నీగుణము చూపించుకున్నావే లీలావతీ!

లీలా—మీవలెనే నేను ఏమరుదు ననుకొంటివా?

కాంతి—సులోచనా, నీ కెట్టివాడు కావలెనో చెప్పు.

సులో—నాకు పెళ్లవద్దు.

పద్మా—ఏదీ, సులోచనా, నా మొగము చూచి నిజము చెప్పు, అబద్ధమాడకు.

సులో—అమ్మా, నా పెనిమిటి సద్గుణవంతుడు సుజ్ఞాని యునై, అందముకలిగి ఎప్పుడూ నన్ను విడువక నాపై ప్రేమ చేత వేరెవ్వతెనైన కన్నెత్తి చూడకుండవలెను. ఇది నా అభీష్టము-

పద్మా—బలే- మంచికోరికే. భగవంతుడు నీకట్టి వరునే ప్రసాదించుగాక! (సులోచనను కాగిలించును)

కాంతి—నాకోర్కె కూడా అదే.

లీలా—అలాగుననా? అట్టి మగని చెట్టబట్టవలెనంటే

ఈలోకమును విడిచి ఇంకొక లోకమున వెదకవలెను.

కాంతి—పద్మాక్షీ, నీమాట చెప్పినావు కావు.

(పరాక్రమ కేతు పచ్చును)

పరా—దేవీ, నేనొక శుభవార్తను తెచ్చినాను.

చెప్పుకో గలవా?

కాంతి—నాకోమీ తో చలేదు. అదేదో శీఘ్రముగా చెప్పండి.

పరా—మనకు పుత్రుడు లేడని ఇప్పుడే చింతించి నాము కదా, దానికి బదులు త్వరలో మనుమడు కలిగే అనువు పరమేశ్వరుడు ప్రసాదించినట్లుంది. (శుభ లేఖ నిచ్చును)

కాంతి—పాంచాలదేశమునుండి వచ్చినట్లుంది ఈశుభ లేఖ.

పరా—ఔను. మన నులోచనకు తన కొడుకు శ్రీద త్తుని కిమ్మని వాసవదత్తు డీశుభలేఖ రాయబారిచేత నంపినాడు. నీవేమందువు?

కాంతి—అసడాని కేముంది? మంచి సంబంధమేదైనా కలిసి వచ్చునా అని ఉవ్విళ్ళూరుచుండ, పండు తెగి పాలలో పడ్డట్లుంది. కాని పెద్దపిల్లకు మాని చిన్నదానికి ముందుగా పెళ్ళిచేయడ మేలాగు?

పరా—ఇందు ప్రమాదము లేదు. గాంధర్వవివాహము సదాచారమగు మనజాతి కిది ఆచార విరుద్ధము కాదు. దానికి కళ్యాణకాలము సమీపించినట్లుంది. (రహస్యముగా) ఆ రాయబారితో మాకు లీలావతి అనే పెద్దపిల్ల



ఉన్నది, దానిని మీయవరాజుగారికి చేసుకో కూడదా అని చెప్పిచూచినాను; ఆత డందుకొప్పుకొనక సులోచనే కావలెనని పట్టుపట్టినాడు. మనమేమి చేయగలము? పోనీ, ఈ సంబంధమే వదలుకొందామంటే, వాసవదత్తుడు చిన్నబుచ్చుకొని, ఆకోపముచేత పగబూని మనపై దండెత్తివచ్చినా, అకుంఠిత వీరుడా శ్రీదత్తు డొకడే చాలు మనసేనమట్టిలో కలుపడానికి. అదీకాక, ఈసంబంధము పోగొట్టుకో తగినది కాదు. శ్రీదత్తునకు పిల్లనివ్వడమునకు నకల దేశాధినాధులూ కాచుకొని ఉన్నారు. వారే కోరి అడుగుట మనభాగ్యము. శ్రేయోదాచుకమైన సంబంధమును చెడగొట్టుకోరాదు.

కాంతి—సరే—పేరాలోచన లెందుకు?

పరా—అమ్మా సులోచనా, ఏమి తలవంచుకొని నిలుచున్నావు? నీకిది సమ్మతమేనా?... ఏమి ఊరకున్నావు? భీతివద్దు, మనసులో మాట చెప్పు.

లీలా—దానిని మీరడుగ నక్కరలేదు. పద్మాక్షి ప్రొద్దుటి నుంచీ చెవి నిట్లు కట్టుకొని పోరింది. అది పోసిన మందు సులోచన నెత్తి కెక్కియుండును.

సులో—నాన్న గారూ! మీమాట కెదురు చెప్పక మీ చిత్తమునకు సచ్చినట్లే వర్తింతును.

కాంతి—అమ్మా, నీవు శ్రీదత్తుని పెళ్ళియాడి, వియోగమన్న దెరుగక సుఖముగా చిరజీవిని వగుదువుగాక!

పరా—దీనిలో నింకొక చిన్నచిక్కుంది. వివాహము

తన పట్టణమున జరుపవలెనని వాసవదత్తుడు వ్రాసినాడు—  
దీని కేమందాము?

కాంతి—బాగు బాగు, ఆడదాని పెళ్ళి అత్తింటనా!  
అది మన యింటనే జరుగవలసిన వేడుక.

పరా—నే నెంత చెప్పినా రాయబారి పట్టువిడువ  
కున్నాడు.

కాంతి—ఏదీ, ఇద్దరమూ చెప్పి చూతాము.  
అంజనా, ఆ రాయబారి నిచ్చటికిరమ్మను. (ఆమె పోవును) పిల్ల  
లారా, మీరందరూ తోటకు పోయి బంతి ఆడుకోండి. నే  
నిప్పుడే వస్తాను. (వారు పోవుదురు)

పరా—ఇదంతా పద్మాక్షి పనే అనుకుంటాను.

(లీలావతి తిరిగివచ్చి తెరచాటున నిల్చుండ దాసియు కరుణా  
కరుడూవత్తురు)

కరుణాకరా, ఈవివాహము మాకందరికీ సమ్మతమే,  
కాని ఈశుభకార్య మక్కడ జరిపించుటకు మాత్రము దేవి  
బొత్తిగా ఒప్పుకొనలేదు.

కరు—మహారాజా! దీని కెవ్వరూ ఒప్పుకొనక పోవ  
డము సహజమే. కాని అందుకు తగిన కారణము మొదటనే  
మీతో మనవి చేసుకొన్నాను. నాయువరాజుగారి చిత్త  
మెందుకో కొంచెము వ్యాకులత చెందియున్నది. దానిని  
పోగొట్టడముకే మామహారాజుగారు సాధ్యమయినంత వేగి  
రము తగిన పిల్లను చూచి వివాహము నలుప నిశ్చయించి

నారు. అదీ కాక ఇక్కడికి వచ్చుటకు యువగా జన్మపడక పోవచ్చును. అయ్యా! వివాహ మెచ్చట జరిగిన నేమి? ఇదీ అదీ మీ దేశములే, తేడాలేదు. న్యాయంవర వివాహము పెళ్ళి కొడుకింట జరుపుట క్షత్రియాచారమే కదా? ఇది కొత్తకాదు. మారాజుగా రీముచ్చట తీర్పుడని మిమ్ము వదే పదే వేడు మన్నారు.

పరా—దేవీ, వారంత నొక్క చెప్పు నప్పుడు మనము కాదనగూడదు. ఆతని యివ్వమెట్లో అట్టే జరుపుదమా?

కాంతి—ఎంతైనా మగపెళ్ళివారి మాట మీదు— అట్టే కానివ్వండి.

పరా—అయ్యా, కమలాకరా, ఇచటి వృత్తాంతము వారి కెరిగిస్తూ మీరు త్తరము వ్రాయండి, నేనూ వ్రాస్తాను. త్వరలో ముహూర్తము నిర్ణయించి మేము బయలుదేరి వస్తూన్నాము.

కరు—మహాప్రసాదము. (పోవును)

పరా—నేను వివాహమునకు కావలసిన సన్నాహము చేయవలెను. తనకు మొదట వివాహము కాలేదని లీలావతి వ్యసనపడునేమో? అది అట్టిదికాదు; ఐనా దానిని కొంచెము నమాధానపరుచుము. అచిరకాలముననే మంచి సంబంధము వెతకి దానికి కూడా పెళ్ళిచేయవలెను. ప్రకృతమున

ఈకార్య మేలోపమూ రాకుండా నెరవేర్చవలెను. పోదాము,  
రా. (పోవుదురు)

(లీలావతి వచ్చును)

లీలా—అలాగా! నాకంఠములో జీవముండగా ఇది  
నిర్విఘ్నముగా నెరవేరునా? బ్రహ్మకు బుద్ధిపోయి సట్లుంది,  
తేకుంటే వస్తువుయొక్క మంచిచెడ్డల నెరిగి దాని ననుభవించు  
శక్తియున్నవానికి దాని నొసంగక, దాని మహిమ నరయ  
లేని మూఢున కెందుకు సమకూర్చును? నులోచనకు లోక  
జ్ఞానము పూజ్యము, లోకమోహముడగు శ్రీదత్తునకు రాణియై  
సామ్రాజ్యమున కంఠటికీ చక్రవర్తినియై, సార్వభౌమునకు  
వట్టమహిషియై సర్వసుఖములననుభవింపదగినదాలది?... శ్రీద  
త్తుని చిత్తము వ్యాకులితమైయున్నదట. ఈసులోచన దానిని  
చక్క చేయగలదా? ఛీ, ఛీ—సులోచనా, ఈమహాయోగము  
నొందగలదానవు నీవా? పసికూనవు—నీకట్టి సౌభాగ్యము  
పట్టడము కోతికి జలతాగు కుళ్ళాయి దొరికినట్లు కాదా?  
శ్రీదత్తుని పెళ్ళాడి పాంచాలమునకు రాణివౌదువన్న బేత్తు  
క్యమువదలుకో. ఈష్యా భరమున నిల్లంటి ననుకొనకుమా!  
అమాయికురాలవగు నీమీదనా పగబూనుట! .. కాదు  
కాదు—ఈసుఖము లెల్ల అనుభవించ తగిన దానను నేను.  
నీకట్టి దశ చేకూరెనా లోకము నవ్వ తగినదే. పాత్రత నెరిగి  
సౌభాగ్యము చేకూర్చవలెనని ఎరిగియుండీ, ఇట్టి ఉన్నత  
స్థితిని పొందతగని నీకేల బ్రహ్మ దానిని దావురించెనో విం

తగానున్నది... ఇదీలాగుండనీ, వానవదత్త మహారాజు  
 వ్రాసిన శుభలేఖలో మాయిద్దరిలో నొకరిని  
 యిమ్మని అడిగినట్లుంటే ఈరాయభారి సులోచన నిమ్మని  
 పట్టుపట్టి నాడేమి? అది నాకన్న అందకత్తె గనుకనా, లేక  
 బుద్ధిశాలిని కావడముచేతనా?... ఆ, ఇప్పు డీకుట్ర క్రమ  
 క్రమముగా బయలు పడుతుంది. ఇదంతా పద్మాక్షిపనీ  
 అని నాన్న గారనలేదా?... ఔను. సందేహములేదు. పద్మాక్షి  
 వచ్చినది మొదలు సులోచన నొక క్షణమైనా విడిచి  
 యుండలేదు. లోలోన కార్యమంతా కడతీర్చి ఇప్పుడేమీ  
 ఎరుగని పిల్లవలెనుంది... అమ్మా! పద్మాక్షి నీవెంత జగ  
 జంతివే. ఇంతకుత్పితరాలవని మొదట తెలిస్తే నీవని పట్టి  
 యుందును... కానీకానీ! లోకమును మూసితీవి కాని నా  
 కన్ను గప్ప నీతరమా! సముద్రతరంగములనైనా ఆపగల్గుదు  
 వేమో కాని నాకార్యకలాపము నాప నీవశమా?... ఇదంతా  
 నీ కుతంత్రమే కదా! ఇదంతా భగ్నముచేసి, నేనే శ్రీదత్తు  
 సకు పట్టపురాణినై మీబలగమంతటిని చూపుమాపకున్న  
 నాపేకు లీలావతి కాదు. నీగర్వము సణచుటకే నేనీ కల్పసను  
 తారుమారుచేయ నెంచినాను కాని సులోచనయెడ ససహ  
 నముచేత కాదు. నేను చేయబూనిన కార్యమును చెరుప  
 నెవ్వరి తరము?... నే నాలసించరాదు. అచిరకాలమున నా  
 ప్రతిస నెరవేర్చుకొనకుంటే అంతా చెడిపోవును... సరే.  
 ఇప్పుడు చేయవలసినదేమి? ఈసులోచనను శ్రీదత్తుడు చేకొన

కుండునట్లు చేయడము, మొదటిది... ఇదెంతసేపు? ఈపట్టణమునుంచి, ... ఏమీ, ... ఈలోకమునుంచే... దీనిని పంపివేయవలెను. దానికి నచ్చిన మగడు దానికీ లోకమున చిక్కడు. ఇంకొ లోకమునకు పంపించితినా, ఆమె కచట వివాహము శీఘ్రముగానే కాగలదు.... కాని... పాపము... అది నాకే కీడూ చేయలేదు... కనుక దానిని చంపక ఎక్కడైనా దాచి పెట్టితే... ఛీ, ఛీ, సగము సగముగా పనిచేయడము వల్ల లాభము లేదు.

కాయ కష్టంబు చూడ రాకలిసి గనరు  
కన్నువాల్యరు నేగియు కై కొనెదరు  
మెప్పు కోరరు దూషణ చొప్పు వినరు  
కర్మమే కన్నుగా గల ఘుఱులు తలప.

చేసేది మూలముట్టుగా చేయవలెను, లేదా కార్యములో తల దూర్చనేరాదు. కరవులో దాసరివేషము వేసి పదాలు పాడకుంటే తీరుతుందా?... అదీ కాక నేను సార్వభౌముని రాణినై అన్ని ముచ్చటలూ వీగవలెనంటే నాతోన కడ్డముగా నిది వచ్చి నాకు మహాపకారము చేయలేదా?... నేను సంకోచింప నక్కరలేదు... వే రాలోచన అవసరము లేదు. సులోచన చావవలసినదే... రెండు మూడు రోజులలో వీరంతా పయనించవలె నట... కానీ... వీరియూటలు సాగనిత్తునా?

అయ్యో! పాపము సులోచనకు కాలమింతలోనే

మూడవలయును కదా!... నేనెంత క్రూరురాలనైనా నాచెల్లె  
లను నాచేతులతో చంపడానికి మనసొప్పకుండా ఉంది.  
నాయెడ దానికెంత విశ్వాసము! ఎంత నమ్మకము! ఈ  
పంకటమునుండి నేను తొలగి అపవాద నామీద పడకుండా  
కార్యము కొనసాగించవలెను... ఇదే మంచి మార్గము.

(దాసి వచ్చును)

దాసి—అమ్మా! మిమ్ము దేవిగారు పిలుచుకొని  
రమ్మన్నారు, ఉద్యానములో నున్నారు.

లీలా—సరే. ఇప్పుడే వస్తానని చెప్పు. తోవలో  
దంతవక్రుని నేను రమ్మన్నానని చెప్పు. (దాసి పోవును)

(దంతవక్రుడు వచ్చును)

దంతవక్ర! దుర్మతి ఏడి?

దంత—ఇంటివద్ద నున్నాడు. నేటి చాకీవంతు నాది.

లీలా—ఒకమాట. రేపు సాయంత్రము మీకిద్దరికీ  
చెరియొక వెయ్యివరహాలు పుచ్చుకోవడ మిష్టమా, లేక  
చానడ మిష్టమా?

దంత—అమ్మా!

లీలా—అరవకు. నేను చెప్పినట్టు మీరిద్దరూ చేస్తామా,  
లేక కాలనేమిని మీరు ఖండించిన సంగతి రాజుగారిలో  
చెప్పనా?

దంత—(లీలావతి కాళ్ళమీద పడి) అమ్మా, మా  
ప్రాణాలు మీ చేతిలో నున్నవి. ఇంతకాలము మమ్ము కాపా  
డిన మీరు ఇప్పుడు కాపాడరా? మామీద దయ తప్పకండి.



మీరేమి చేయండంటే దానిని చేయడానికి మీ సేవకులు  
సిద్ధముగా నున్నారని నమ్మండి-

శ్రీలా—మంచిది- నేను చెప్పేది సావధానముగావిను.  
అడ్డము చెప్పితివా ప్రాణాలుండవు జాగ్రత్త! ఇదిగో విను-  
నేటిరాత్రి రెండుజాములకు మీరిద్దరూ సులోచన పడకగది  
దగ్గర వేచియుండండి. అప్పుడు మూడు చిటికలు వినబడ  
గానే మెల్లగా లోపలికి దూరిమంచముపై పరుండిన సులోచ  
నను నిశ్చబ్దముగా నిశ్చలముగా ఔటకు కొనిపోవలెను- తలుపు  
లన్నీ తెరచియుండును. రెండుగంటలదాకా ఆమెకు మైకము  
విడువదు, ఆలోగా సమీపముననున్న కారడవిలో ఆమెను  
చంపి పాతిపెట్టి రేపుదయము దృష్టాంత మేదైనా నాకు  
చూపితే మీకిద్దరికీ చెరిబక వేయివరహా లీనాము ఇస్తాను-  
ఇందేదైనా పొరబాటు వస్తే మిమ్ము చంపించి తీరెదను...  
మీకెట్టి భయమూ వద్దు- తగిన బందోబస్తు చేసుంచుతాను.  
చెలికత్తె లొక పిట్టయినా ఉండనీయను. ఈ మహాలు పడ  
మటి ద్వారమున నొక పురుగునైనా ఉంచను. ఈసంగతి  
మీయిద్దరికీ తప్ప ఆరవచెవిని వేస్తీరా మీకు చావు తప్పదు-  
మీ ప్రాణాలమీద పిల్లలమీద ఆశ ఉన్నదా నేను చెప్పిన  
ట్లు చేయండి. మీకు బుద్ధిఉంటే మొహిరీలు దొరుకుతవి,  
తేదా మృతి తప్పదు. నీవుపోయి దుర్మతితో చెప్పు- (వాడు  
పోవును) రేపీపాటికి సులోచనో లేక నేనో చక్రవర్తిని కావ  
డము తేలిపోతుంది.....



తెంజో గంగము

పరాక్రమకేతు అంతఃపురమున సులోచన మంచము  
 మీద తలదండ్రులతో కూర్చొన్నది, లీలావతి దూకుమున  
 నుంది.

పరా—సులోచనా, నేను చెప్పనది మదిలో నుంచుకో  
 పెళ్ళి యైనపిమ్మట వాసవదత్తుడు నీతండ్రియనీ చిత్రరేఖా  
 దేవి తల్లియనీ భావించి మావద్ద నడుచుకొన్నట్లు వాళ్ళ  
 యొద్దకూడా భయభక్తులతో వర్తించుము. పెనిమిటే దైవ  
 ముగా నెంచి ఆతనిమాట జవదాటక, అతని యోగక్షేమ  
 ముల నారసి, అతని మదికి నచ్చేటట్లు నడుస్తూ, గాఢప్రేమ  
 భాజనవు కమ్ము. నీవు చేసేదెల్లా పుట్టినింటికి మెట్టినింటికి  
 భ్యాతి తెచ్చేటట్లు చేస్తూ యుండుము. నీవెంత ఉన్నతస్థితి  
 యందున్నా నీ చుట్టాలను, మిత్రులనూ మరువక ప్రజలకంద  
 రికి తల్లివలె నుండి బీదనాదల నొకకంట కనిపెట్టుచుండుము.  
 సతీధర్మమును పాలిస్తూ సజ్జనులసాంగత్యమున కాలముగడు  
 పుతూఉండుము. స్త్రీయైపుట్టిన నిట్టిసుగుణము లలవడవలెను.  
 అంతట నామెను కన్నవారూ, ఆమెను భార్యగా గొన్నవారూ  
 డునూ ధన్యు లనిపించుకొందురు. ఇంతకన్న వేరేమి చెప్ప  
 గలము ?

కాంతి—కన్నా, చెప్పవలసినదంతా మీ నాన్నగారు  
 చెప్పినారు. అమ్మకి రెండబ్బకి రెండు తిట్టించక సద్వనిత వని

పించుకొనేలాగు నడుచుకొ పెనిమిటి కోపము చెందెనా  
నీ వాతనియెడ విముఖవి గాకుము. నవత్ను తెందరున్నా  
భర్త కుమనసు నొచ్చేలాగు నడువకు.

“తనుగాచి తనుగొన్నతని చూచినొరలెంచు  
ఘనత పోషించునది కాంత.”

సులో—అమ్మా, మీరు చెప్పినదెల్ల మది నుంచు  
కొని అట్లే వ్యవహరించుచుందును, నావిషయమున మీరు  
కలతపడకండి.

కాంతి—చిట్టి ఇంకొక విషయము. చిత్రశేఖా దేవి  
శ్రీదత్తునికి నవతితల్లి అందుచేత నామె నీయెడ కఠినత  
చూపెనా సహించుకొనియుండు ; ఆమూట నీపతి చెవిని  
వేయక, నీకు దుస్సహాయునప్పుడు పద్మాక్షి నలహోచొప్పున  
నడుచుకో ; ఆమెయే అచ్చట నీకాడదిక్కు.

పరా—కాంతిమతీ. కూతురుయందలి కడుపు తీపిచే  
అట్లంటున్నావు కాని అత్తగార్లు, మారటవు తల్లులందరూ  
చెడ్డవాళ్లే అని తీర్మానించవచ్చునా ? అమ్మా, సులోచనా,  
నీయెడ వారెల్ల దయాశీలురై ఉండురు, భయపడకు.

కాంతి—లీలావతీ, సులోచనకు బోధించినదంతా  
నీకూ బోధించినట్లే అనుకో.

లీలా—అలాగే.

పరా—ఇక మనము పోదాము.

కాంతి—కన్నా, సుగుణవంతుడగు శ్రీ దత్తునకు తగిన

ధర్మవర్తి వగుదువుగాక! (పరా|| కాంతి|| యూ పోవుదురు.)

లీలా—చెల్లీ! నేనుకూడా పోయెదను- శ్రీదత్తునివివాహము చేసుకొని నిరశిశయానందమును పొందుము. (ఆమె ముద్దుపెట్టుకొనునప్పుడు పాలలో మందు కలుపును.) అప్పుడు మమ్ము మగువకుమా!

సులో—బాగు బాగు—నన్ను నేను మరచినట్లైతే మిమ్ము మరచెద ననుకో. (లీలావతి పోవును)...నాకడుపులో చేయిపెట్టి కలిపినట్లున్నది. ఏదో ఆందోళనముగా నుండి గుండెలో మంటపుట్టుతూన్నది. కారణము కాన్పించదు. మనసులో నేదో ఆపద సంభవించునట్లు స్ఫురిస్తూన్నది— ఏమి కీడు మూడునో, కాగల కార్యములు తమ నీడల ముందుకు చాచునందుకు...పరమేశ్వరా! దీనడయాభూ! నీవే దిక్కు. మాకే యాపదా తటస్థించకుండా రక్షించు భారము నీది. ఈపాలు తాగి వరుండిన, కలత తగ్గునేమో!(పాలుతాగి)

ఏమి సేయును నన్ దినమేమి సేయు

విధియు నాకొరకెల్లెడ వెదకు కొంచు

నేగుదెంచెడి జముకు నన్నేమి సేయు?

గ్రహము లెది చేరుగలవు యుగ్రతరమూర్తి

పదియు రెండుకరంబుల బరగువాడు

షణ్ముఖుడు సుబ్రహ్మణ్యస్వామి యిదిగో

నాకనులముందు నిలిచియున్నాడు సతము.

జగదీశ్వరా, నన్ను కాపాడుము...నిద్ర రాకున్నది...

అందోళన మతిశయిస్తూన్నదే కాని తగ్గుటలేదు. కడువులో  
మంట హెచ్చుతూన్నట్లుంది. తల తిరుగుతూన్నది...నోట  
తడియారి నాలుక పిడచగట్టుతూంది. అమ్మను పిలువనా?  
అర్ధరాత్రి కావచ్చింది ..—వారందరూ బెంగపెట్టుకొం  
దురు. కన్నులు మూతపడుతూన్నవి—చిన్న నిద్ర తీస్తే  
అంతా సర్దుకో వచ్చును—(పండుకొనును)

(దంతవక్రకుడు దుర్మతియు సులోచన నెత్తుకొని పోవుదురు)

లీలా—ఇంతవరకూ నాకార్యము సానుకూలముగా  
సాగింది. ఇక భయములేదు. వీరి నడ్డువారుండరు...అయ్యో!  
సులోచనా! నిన్నిదే కడసారి కాంచడము కదా! నీరుదుటి  
వ్రాత యిట్లున్నది—ఇక నేను పోయెదను.



## రెండో అంకము

మొదటి రంగము.

కారడవిలో ప్రతాపశీలుడు.

ప్రతా—అలవాటుచొప్పున యోగాభ్యాసముకొరకు ఈ యడవికి వచ్చినట్లుంది యువరాజు. మంచి సమయమే చిక్కింది. ఇక్కడ నే నితని చంపితినా నన్ను పట్టుకొను వారెవరు? ఇతడు చనిపోయినట్లే ఎవరికీ తెలియదు. అతడెన్నో అడవులు తిరుగాడువాడు, ఇచ్చట సుండునని కూడా ఎవరికీ తెలియదు... అయినా భయము పోలేదు... ఈ నంగతి బయల్పడితే నాగతి ఏమి కానున్నది? ఎట్టి పిషమనంకటము ప్రాప్తించినది! ఈపెళ్ళి దాపురించకుంటే నాకింత తొందర ఉండకపోవును. ఇది రావడమునల్ల నా యేర్పాటులన్నీ తబ్బిబైబినవి... అయినా సర్వమూ సిద్ధపర్చుకొన్నపిదప నిక చర్చ యెందుకు?

“ఎంచి బాగుగ నిశ్చయించు కార్యము పిదప నెంచి తర్కించు టది తప్పు.”

యువరాజేడి? ఇతేకదా వచ్చినాడు- ఎక్కడా కానమే! ఆఁ. అదిగో వస్తూన్నాడు- నేనీ చాటుననే దాగుకొని యుండి గురిచూచి బాణము వదిలెదను. అది తగిలినా మానినా నేను ఈతనికంట పడరాదు. అట్లే జరిగినట్లయితే ప్రాణాలమీద ఆశ వదలుకోవలసినదే. యోగాభ్యాసము వల్ల దేహము కొంచెము చిక్కిందే కాని ఈతని బలము ఎక్కువైనట్లుంది. యోగివలె నుండవలెనని ఉందిగాని, ఇతనికికొన్ని వేళలందు కోపము హెచ్చు. ఇదే దాపవుతూన్నాడు- నేను సిద్ధముగా నుండును. అంబా! మహిషాసురమర్దినీ! చుర్రా! నేడు నీవు నాపై కృప జూపితివేని రాజ్యాకూడుడ నై ససిమ్మట నిన్ను కులదేవతవలె కొల్చుకొందును....

రెండో రంగము

అడవిపొదలో సులోచన

సులో—(లేచి) ఏమిది? నే నెక్కడనున్నాను? కలకంటున్నానా? అక్కా! లీలావతీ!... నేను మేలుకొనియున్నానే! ఈయడవిలోని కెట్లువచ్చినాను? ఇక్కడ కూర్మగములుండునే. నామంచముతో గూడ నన్నిక్కడి కెవరు తీసుకొనివచ్చినారు?... మాడొరెట్లు చేరగలను? అయ్యో! మాఅమ్మా మానాన్న గారూ నన్నెంత వెదకుకొందురో

గదా!... భరింపలేని దాహము వేస్తున్నది.... ఇదేమి టీ కాగి  
 తము? ఇండేదో వ్రాసినట్లున్నది... (చదువును) “మీరు  
 ఫలానా అని ఎవరికి తెలిసినా, లేక మీరు హస్తినాపురము  
 తిరిగి వచ్చినా తక్షణమే మీకు మృతితప్పదు.”... ఏమిదీ?  
 ఎవరు వ్రాసినారీది? నేను చచ్చునంత నేర మేమిచేసినాను?  
 సరే-ఇంకా చదివి చూస్తాను. “అందుచేత—తర్వాత  
 ఏమీలేదు. నన్నిక్కడికి తెచ్చినవాళ్ళే ఇది వ్రాసియుండ  
 వలెను... నాగుండెలో వాయిపడ్డది. ఏలాగైన ఇల్లు చేరుకో  
 వచ్చునని సమాధానమువారు ముకొన వీలులేదే? నాపేనే చెప్ప  
 రాదని నిర్బంధించినారు. దీనికి కారణమేమై యుండునోకదా?  
 బయలుపడితే చావుసిద్ధములు-నే నేమిచేతును? నాకెవరు దిక్కు!  
 ఎందుపోవుదును?... ఆ. ఎవరో వస్తూన్నట్లుంది.

(సారంగుడు వచ్చును)

సారం—ఏమి నారాత! ఈయడివిలో చిక్కొడ్డాను.  
 సీకటిపడేలోగా ఇల్లు నేరకుంటే సీవును కట్టయిరిగిండున్నమాటే.  
 నేడేజంతువు చిక్కలేదు... (సులో చననుచూచి) ఇదెవరూ...  
 ఆడదానాగుంది! ఒక్క తే ఉంది- సుట్టుపక్క ఎవరూలేదు-  
 శిత్రం-అబ్బా! ఎంతసక్కనిమనిసి- పలకరించి సూస్తా. ఎవరు  
 నువ్వు? ఒక్క తెవున్నావే? నిజం శేప్ప.

సులో—నేను ఎవతెనో చెప్పరాదు-గొప్పయింటి  
 దానను-నానాలుక యిగిరిపోతూన్నది. కొంచెము నీరు కా  
 వలెను. దగ్గరనున్న చూపి ధర్మము కట్టుకొమ్ము.



సారం—సరే—చాసికేంగాని సీనవాఁచారం శేప్పు. ఒక్కతై విక్కడి కెందుకొచ్చావు, మీ వోళ్ళెనకూ యెంట గాలేదా ?

సులో—అయ్యో, నీ నిక్కడి కేలాగునవచ్చితివో ఎరుగను.

సారం—అన్నీ బాగావున్నాయి కాని ఒక్క చిక్కొచ్చింది. మాయింటిదాన్నేవి శేయడం? ఆ, నూద్దాంతరువోత నీపేరేవే?

సులో—దుష్టా! మర్యాద నెరుగవా? తల్లివంటిదానను నన్ను ఏమే అంటావేమి?

సారం—అబ్బా! ఎంతరోసం వొచ్చింది. కోప్పడకూ, నేను శెప్పేదికొ. నాయెంటూ నూ రా, నీకూకాడెడతాను, గుడ్డెడతాను—సక్కగా బతుకుదూగాని.

సులో—ఛీ—పశువా! నాదగ్గరరాకు.

సారం—అబ్బో! ఏటన్నావు?(చేయిపట్టుకొనబోవును)

సులో—అయ్యో! అయ్యో! నాకెవరు దిక్కు!

(శ్రీదత్తుడు వచ్చును)

శ్రీద—ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ, విజ్ఞానం బ్రహ్మ-

సులో—స్వామీ! యోగీశ్వరా! నాసాలిటి దైవ మునలె నవతరించినాను. ఈదుష్టుడు నన్ను బాధిస్తూన్నాడు రక్షించండి-మహాత్మా!

సారం—ఒయే-నీకేంపని! నీదారి నీవు పోళ్ళి.



శ్రీద—సాకేల యీగోల? . . . (పోబోవును)

సులో—స్వామీ—ఈపాపాత్మునిపాల నన్ను పడవేసి పోవుట, మీకుధర్మమా—దీనను గట్టించి పుణ్యముకట్టుకొనరా!

సారం—(ఆమె చేయు పట్టుకొనబోవును.)

సులో—ఛీ, మరాత్మా, నన్నంటరాకు, దూరమున నుండు. మహాత్మా—మీమనసు కరగదాయె. నే నేమిచేతును? (దగ్గరకు పోవును.)

సారం—(సులోచనను అడ్డును)

శ్రీద—(సారంగుని చేతులు గట్టిగా పట్టుకొనును)

సారం—(నదలించుకొనజూచి విఫలుడగును)

శ్రీద—ఓ పృథివీ-నీవేల యీమంటి నిబ్బంది పెట్టు చున్నావు?

సారం—ఓరి బోడీ-నీవెవడవు-నాయానిని నేను పట్టుకొంటే నికే? విడూ నాచేతులు.

సులో—స్వామీ-వీడసత్యము పల్కు చున్నాడు. నాయుంతరమేమి? వాని యుంతరమేమి? బలిమిని నన్ను పట్ట జూస్తూన్నాడు. నన్ను వీని బారినుండి తప్పించి మీవెంట గొనిపోండు, మీసేవకురాలనై ఆమరణము మెలంగెదను.

శ్రీద—మూఢాత్మా-ఈతుచ్చసౌఖ్యమున కాసింతు వేమి? మాయాకల్పితమైన ఇహసౌఖ్యము పోనాడి సరతిశ యానందము నొందుటకు సత్యపదార్థమైన అద్వితీయబ్రహ్మ ముతో నైక్యము పొంద యత్నించు.

సార—అబ్బో! నీయేదాత వెనరికి కావాలి? నీదారి  
న్నీవు పోయి ముక్కు మూసుకూక్కో. ఆడదాని మాటిని  
నామీది కొస్తావా? నూడు నాదెబ్బమరి-(అమ్మ గురిపెట్టును  
అడిచూచి శ్రీదత్తు డోరగిల్లును-చెట్టుచాటుననున్న ప్రతాప  
శీలుడు బాణమువేయ అది సారంగునకు తగిలి వాడు పడి  
పోవును.)

శ్రీద—మన్నా, మంటిలో గలిసిపో.

కామపాశంబులకు లోన గట్టు వడుచు

సాగసు పూతలకాయంబు చూచి వలచి

యముడు గోషాన పై బడునవుడు నాల్గు

చేర్లు తెగిన యుయ్యోవలె చితుకు నగుడు.

సులో—(తనలో) ఈతడు త్తమవంశజునివలెనున్నాడు.

చేయి సులక్షణ రేఖాసమన్వితము-చక్రవర్తియగునో, తేక పర

మహాంస యగునో? ఈతని నాశ్రయించితినా నాకు తప్పక

మేలు చేకూడును. (శ్రీదత్తు డటనుండి పోబోవును.)

సులో—అయ్యో! స్వామీ! ఈ నట్టడవిని నన్ను

డించి పోవుట న్యాయమా? మీవెంట గొనిపోండు, మీకు

దాస్యము యుండును.

శ్రీద—(సులోచనను చూచి కళ్ళుమూసుకొంటు

న్నాడు)

సులో—యోగీశా! నాకు నో రెండుతూన్నది. కొం

చెము నీ రొసగండి- ప్రాణములు నిచ్చినట్లులేదు. నీరుండు

చోటైనా చూపండి.

శ్రీద— ఇనోభూతము దాపురించిందే! ఏమంటున్నావు? దాహమా! శివభోగమనే మహానందప్రవాహము పొంగి వెల్లివిరుస్తూంది-నీకు కావలసినంత తాగు-(పోబోవును)

సులో—అయ్యా! నాకు త్రాణలేదు. ఆప్రవాహము దరికి నేను పోలేను. నన్ననాథనుచేసి పోవ మీకు ధర్మమా? యోగీశ్వరులు భూదయాపరిపూర్ణులని వినికి. మీ జీవకాగుణ్యరసము నాపై చిల్కి నాకు భద్రము చేకూర్చండి.

శ్రీద—ఇదేదో కామినీభూతమునలె నుంది, నాకు బుద్ధిచెప్పవచ్చింది-నీకేమి కావలెనంటివి?

సులో—మొదట నీకు, పిదప ప్రావు. ఆవశ్యకముగా ముందునేను కోరేది నీళ్ళు. పిమ్మట నన్నీ అడవిని దాటించి నాపైకృప వహించి మీచరణదాసిగాగొనండి. లేదా భద్రము చేకూర్చండి-మీ కమితపుణ్యము ప్రాప్తించగలదు.

శ్రీద—ఇదేమి ప్రారబ్ధము! ఓకామినీ! నీవు తిరుగ సంసారప్రపంచమున నేలపడెదవు? వనముందేఉండి తపమాచరిస్తూ కాలము గడుపుకో.

సులో—మహాత్మా- నేనజ్ఞురాలను. బ్రహ్మానుసంధానవిధాన మెరుగను-కాబట్టి నాయందు కృపవహించి కష్టములనుండి నన్నుద్ధరించండి-మీయూన జనదాటక మీకు నేవచేస్తూ నాయోగక్షేమభారము మీపైమోపు చున్నాను. శరణంటిని, కరుణించండి-నన్ను మీవెంట గొనిపోండి. ఆర్

త్రాణమత్మధిక ధర్మముని కులీచులుగుమీకు వేరెచెప్పవలెనా?

శ్రీద—మూఢాత్మా! నీపట్టు విడువవా? నీరోగము కుదిర్చెగ నావెంటరా. నాసవతి తల్లికి నిన్నొప్పచెప్పి కఠిన మైన దాస్యము చేయించెదను-రమ్ము.

సులో—మహాప్రసాదము! నీట ముంచినా పాలను ముంచినా మీదే భారము.

శ్రీద—ఓ పాపీ! నాదగ్గరరాకు-ఈ గువ్వలు పట్టుకో. అంతే దూరాననుండి నాతోడరా-నీ యదృష్ట మెట్లన్న నట్లగును.

సులో—(స్వ) ఆహా! ఏమి ఈవంత! మారసమాన నుందరు డీతనికింత చిరుప్రాయముననే విరక్తి జనించెను. సార్వ భౌముడు కాదగిన ఈతనిబుద్ధి ఇట్లు చలించినదేమి? సర్వ సంగపరిత్యాగి కాజనునా ఈతడు? అట్టైన సృష్టికి వైపరీత్యము ఘటిల్లవలెను—(పోవుదును-)

—  
మూఢో రంగము  
—

వాసవదత్తుని ఉద్వాసమున సులోచన-

సులో—పేరు చెప్పిన ప్రాణము పోవునని కట్టడ! కానీ నేను బయలుపడనేల? రాజ కుమారినియ్య దాసిని కావలసి వచ్చెను, ఇంతేకదా! వేరేమిలొచ్చుకద్దు? చిత్ర రేఖా దేవి నన్ను

కడుపున పుట్టిన పిల్లనలె ప్రేమించుతూన్నది. ఇక్కడనే యావజ్జీవము గడవితే చెడిపోయిందేమి? తలవ్రాత తప్పింప తరమా? నేను కనబడనందుకు నాతలిద్రులెంత కుందుతున్నారో! లీలావతీ నన్ను గాంచనందు కెంత గాసిలుచున్నదో, పద్మాక్షి ఎంత దురపిల్లుచున్నదో!—నేను చనిపోతినని భావించురో, లేక ఎట్టకేనా తేచిపోతినని ఎంచురో—ఏమైన నేమి చేయగలను? కానున్నది కాకతీరునా? నాబోటి నిర్భాగ్యురాలుండబోదు. శ్రీదత్త యువరాజునకు రాణినై నగళులలో నత్తివైభవమున నుండవలసిన దానను. ఆ యుంతఃపురమునందే దాసినై యుండుట కన్న దైన్యత కద్దా?—కాని యువరాజు యోగ మార్గము ననలంబించినాడు! ఈతనికి వివాహమెందుకు? ఈతని మనసు వ్యాకులితమైనదని చెప్పినారు. యోగ్యపరిస్థితులు నన్నిటిని చేకూర్చిన ధాత ఈతని చిత్తమునకు చాంచల్య మేల గూర్చెనో? ఐహికమన్న నసహ్యము చూపుచూ ఈ తడానాడడవిలో నన్నమాటలునాకర్థముకాలేదు. ఈతనితీరినే కాబోలు! ఆకారముచూడ భువనమోహనుడు-అట్టి వాని కర్థాంగిసికాగలు భాగ్యము నాకబ్బనండెను, కాని ప్రకృతా వస్థయందు నేనామాట తలపనేకూడదు. ఆతడు-చక్రస్థిస్థుగా నుడు-నేను అల్పదాసిని-ఈతః పతిగా బడయు నామె ఎట్టి నోములు నోచవలయునో? స్త్రీజన్మమున్న నామెదే జన్మము. నాబోటి నిర్భాగ్యురాల కట్టి సుయోగము ఘటిల్లునా? (“సావిత్రీ” అని పిలుపు వినబడును.)

ఇదిగో వస్తూన్నాను. (త్వరగా పోవ వలయుము జారును)

(ప్రతాపశీలుడు విచిత్రశర్మ వత్తురు)

విచి—మీ రిక్కడనే ఉండండి, నేను యువరాజును తోడుకొని వస్తాను. మనమిగువుర మేదో వేదాంతవిషయము చర్చించునట్లు కనిపించి అతని హృదయస్థితాభిప్రాయము నెరుగుదము.

ప్రతా—ఇందువల్ల ప్రయోజనముండదు. అయినా తీసుకొనిరా చూతాము. (శర్మపోవును)

వింతగానుండే. నా బాణము తగిలి క్రిందపడడము చూచినాను; అది నొవ్వు తగలలేదోమో? బాణమువల్ల గాయము తగిలిందో లేదో ముందుచూడవలెను. ఒక వేళ యో గాభ్యాసి కావున బాణము తగలనేలేదా? నన్నాతడు చూచెనా? అన్నిసంగతులూ తేటపడును. ఆప్రసంగ మెత్తకుండా నే సర్వమూ తెలుసుకోవలెను.

(శ్రీదత్తుడు, విచిత్రశర్మ, విక్రమవీరుడూ వత్తురు, అత డాసనములుచూపును. విక్రమవీరుడు కూర్చుండబోవ విచిత్రశర్మ దానిలాగగా వీరుడు నేలబడును.)

విక్రమ—అయ్యా-కోపించుకోకండి. ఈ యాసనము మీ కాధారమో, లేక మీరే ఆసనమున కాధారమో దృష్టాంతీకరించడమున కిట్లు చేయవలసివచ్చెను-క్షమించండి.

(అందరూ సవ్వుదురు)

విచిత్ర—కావచ్చును (కోపముతో చూచును)

ప్రతా—ఎన్నడూ నవ్వని యువరాజుగారు కూడా నేడు నవ్వినారు. (కలయజూచి తనలో) ఏమివింత! కాయమం దొక గాయమైనలేదు. ఇందేదో మోసముంది.

విక్రమ—త్వరలో వివాహము కానుంది, నవ్వడము నేర్చుకోవద్దా? (శ్రీదత్తుడు లేచి పోవజూచును) యోగీశ్వరా! సర్వము త్యజించిన తమకు కోపము రావచ్చునా? కూర్చోండి.

శ్రీద—నీవన్నది నిజమే. కోపము క్రూరమైనది.

కోపము కతాన చెడె కాళికునితపంబు

కోపము కతాన నహలషుని గొప్పకూలె

కోపము కతాన నింద్రుని కులిశమడగె

కోపమున చెడ్డవారలు కోటికోట్లు.

విచి—యువరాజా, మిమ్ము కొన్నిప్రశ్నలు వేయవలెనని ఉన్నది. కోపపడక వాటికి జవాబిస్తే అడిగెదము.

ప్రతా—ఏదైనా నిజముగా నడుగదలచిన నడుగ నచ్చును, కాని పరియాచకము వద్దు. హేళనచేయకండి జాగ్రత్త!

విచి—మీరిహాసాఖ్యముల నేనగించునట్లు వర్తించుచున్నారేల?

శ్రీద—ఇందు వాంఛింపదగిన వస్తువు లేకపోవడము వల్ల....

విచి—ఈసుఖములు కోరదగినవి కావనడమునకు వాటి నెల్ల మీరనుభవించి అసహ్యించుకొంటిరా?



శ్రీద—అట్లుకాదు-నిరతిశయానందము. ముందర ఈ  
తుచ్ఛసౌఖ్యములేవటి?

విచి—అట్టియానందమేది?

శ్రీద—కనునామెకె నొప్పులు పొం

దినకష్టము తెలియు కనక తెలియదు లలిసం

దినవా డెరుంగు నీసుఖ

మనువగునే రాతిగుండె యతని కెరుంగె.

అని వినలేదా?

విచి—ఆయానందము తా మనుభవించిన ట్లుంది.

శ్రీద—అది పొందుటకే అంతయత్నము చేస్తున్నాను.

విచి—ఇంకకొంత కాలముగతించిన వెనుకయత్నించరాదా?

శ్రీద—

పచ్చికమీది వాఃకణముభంగిని నిల్వదు దేహామంచునీ

యిచ్చనెరింగి ధర్మముల నియ్యెడనే యొసరింపుమయ్య, దా

నిచ్చట నిల్చెనొండె మరణించెను బందుగులేడ్వనంచు, వా

కుచ్చుస్వభావముంగలది రూఢిగ జీవనయాత్ర యంతయు.

రేపటి కాయు వుండునని నిశ్చయించుటెట్లు?

విచి—సరే, వెళ్ళివద్దంటే ఆ మహానందముట్టిపడునా?

ప్రతా—పరియాచకము వద్దని మొదటనే చెప్పలేదా?

విచి—హాస్యముకాదు. ఆయానందము పొందుటెట్లు?

శ్రీద—నిన్నునీవు తెలుసుకొంటే దానిని పొందెదవు.

విచి—నన్నునేను తెలుసుకొనకేము? వైత్యభ్రమ కల్గి



నప్పుడు దేహముపై స్మృతి తప్పునేమో కాని ఇతర వేళలనన్ను నేనెరుగనా? నేను విచిత్రశర్మను. నన్ను నేను తెలుసుకొంటిని. ఏదీ ఆ యానందము నాకు కలుగలేదే?

శ్రీద—నేనువిచిత్రశర్మనంటివే. “నేను” అనేదేది;

విచి—“నేను” అంటేనేనే. ఇదిగోనేను-నేను.

శ్రీద—ఈ శరీరమా?

విచి—అవును. ఆలాగే అనుకో.

శ్రీద—మిత్రమా,

నాదను నిప్పు, కీటకమునాదను, మన్నగు భూమి దేవియున్  
నాదను, రామబంధువును నాదను, తానుభుజింప తోడెల్లున్  
నాదను, నక్కనాదనును, నాసికకున్వేగత్తున కంఠులో  
నీదెఱవేళ, నీతనువునే ప్రియమూరగ పించు తేటికో?  
అను మాట మరచినావా?

విచిత్ర—సరిపోయింది. అయితేమరి నేననేదేదో

నీవు చెప్పకూడదా?

శ్రీద—తెలియనలసిన విషయమదే.

తానెదియో మరిండనకు దావలమేదొయెరింగెనేనితా  
జానుగతావలంబునయి, సత్తయి, బ్రహ్మమునై, భవంబునే  
మానును, నిన్నునీవెరుగునూ, మరియెట్టిది కీడురాదుసూ  
నేను వచించితీనుడిని నీవుప్రియంబుగ నన్నుకోరుటన్॥

విచి—అదినేను తెలుసుకొంటే నాకుకూడా ఆయా  
నంద మబ్బేటట్లున్నదే?

శ్రీద—ఆ “నేను” మరణించినతోడనే ఆనందమువుట్టును,  
 విచి—ఇదెంతహీనమైనది. “నేను” మరణిస్తే కళ్ళే  
 ఆనందమా నిరతిశయానందము? మరణించిన తరువాత ఆనం  
 దమునుభవించడమేలాగు, నుయ్యి త్రవ్వితే భూతము బయలు  
 దేరినట్లుంది. ఇది అగమ్యగోచరము. యువరాజా! నాకొక  
 సందేహముంది.

శ్రీద—అదెట్టిది?

విచి—ఆ యానందము పొందగోరుతూ ఉన్నమీరు  
 హాయిగా ఈలోకమున మాఅందరితో కలిసి మెలిసి, పెళ్ళిచే  
 నుకొని, దేశమును పాలించి, సౌఖ్యము లనుభవించుతూ,  
 ఈలోగా నిరతిశయానందము పొందే మార్గమును తెలుసు  
 కొని, పికప ఆప్రవాహములో మునిగితేలరాదా? ఇప్పటినుంచీ  
 యత్నింపనేల? (గుణనేనుడు వచ్చును)

గుణ—మహారాజుగానూ దేవిగారున్నా మిమ్ము  
 గాంచవస్తున్నారు. నన్నముందుగా నంపినారు.

శ్రీద—విశేషమేమి గుణనేనా?

గుణ—నాపై కోపగించకుంటే చెప్పుతాను.

శ్రీద—నీమీదనాకు కోపమెందుక? చెప్పుము.

గుణ—మీకు వివాహముచేయ నిశ్చయించినట్లుంది.  
 ఆవిషయము మీతోమాటలాడ వస్తున్నారని తోస్తుంది.

(శ్రీదత్తుడు తటాలున నిలుచును.) రాజు, రాణి, కమలాకరుడూ  
 వత్తురు.

శ్రీద—(తండ్రికి సమస్కరించి) అయ్యా, మీరు నన్ను కని పెంచిన తండ్రులు, మి మ్మొక వర మడుగుతూన్నాను. అది తప్పక దయచేయవలెను.

చిత్ర—నాయనా, నీకు మే మివ్వరాని వస్తువున్నదా? నీ కేదికావలెనంటే దాని నిప్పించెదను. సంకోచింపక అడుగు.

వాస—అబ్బాయి! అట్లే యిచ్చెదను-అడుగు.

శ్రీద—నన్ను వివాహముచేసుకొమ్మని నిర్బంధింప వద్దు. ఇదే నేను కోరునది.

వాస—శ్రీదత్తులతో వివాహప్రసంగము చేసినవారెవరు? గుణనేనా! నీపనేనా ఇది?

గుణ—మహారాజా, నే నేమిచేయుదును? తా మీరు వురు వారితో మాటాడవచ్చుచున్నారని చెప్పితిని. ఏవిషయమున అని అడుగుటచేత నాకు చెప్పక తప్పిందికాదు.

చిత్ర—నాయనా, నీ వేదేనా వస్తువడిగెద వరుకున్నాను, కాని ఇదేమి కోరరానికోరిక కోరినావు?

వాస—నాయనా, నా కేకపుత్రుడవు-నీవు వంశోద్ధారకుడవని ముచ్చటపడుతున్నాము-అట్టియాశాలతను తెంచుటకా నీవు వుట్టినావు? ప్రకృతమున హస్తినాపురరాజగు పరాక్రమకేతు కూతుళ్లలో నొకరైనను నీకు వివాహము చేయనెంచి నాయబారి సంపితిని. తన పెద్దకుమార్తెయగు లీలావతిని నీకిచ్చి పెళ్ళిచేయ నమ్మితించి, అందరూ బయలుదేరి రేపి

యూరునత్తుమని వారు వ్రాసినారు. వారందరూ వచ్చిన  
పిమ్మట వారి నెట్లు సమాధానపర్తును? మొండిపట్టు పట్టుట  
నీకు తగదు-మమ్మందరిని నిరుత్సాహపరుచుట నీకు భావ్య  
మా?

చిత్ర—నాయనా శ్రీదత్తా, నీతండ్రిగారి మదికి నచ్చి  
నట్లు నీవు ప్రవర్తించుము-నేను చెప్పట నీక్షేమమునకే-నీపట్టు  
విడువుము-లీలావతిని పెండ్లియాడి మమ్మందరిని సుఖపెట్టుము.  
సువుత్రునికిదే యహాకృత్యము-లీలావతి మంచిసౌందర్యవతి,  
బుద్ధిమతి.

శ్రీద—అమ్మా! ఆమాటతప్ప ఇంకేదైనా విందును.  
నాచిత్తవృత్తి మీ రెరుగనట్లుంది- వేరేమిచేయుమన్న చేసి  
తీరెదను.

వాస—సరే-నీవన్నమాట నిల్పుకొందువా? వేరేమి  
చేయుమన్న చేసెదవుగా కుమారా?... ఊరకున్నా వేమి?

శ్రీద—మాటతప్పను-అట్లే చేసెదను.

వాస—శ్రీదత్తా! పురాతనమగు మనవంశము నశింప  
కుండేలాగు, నీవూ నేనూ గతించినపిమ్మట మనరాజ్యమును  
పాలించుటకు తగిన పౌత్రుని కొనితెమ్ము.

శ్రీద—ఏమంటిరి? (నిర్ఘాంతపడును)

విచి—కీచురాయి దాని గొంతుకవల్లనే చెడిపోవును.

వాస—పరిహానమువద్దు-ఇక్కడ నీకేమిపని, పో-

విచి—కుమ్మరి గూన, కమ్మరి బాన, నిమిషములో

సిద్ధముచేయగలరు-ఇదిగో పోతున్నాను. గుణసేనా, ఒకసమాచారముంది ఇలాగురా. (పోవుదురు)

శ్రీద—అయ్యా! పెద్దలగు మీకు తోచినదిదా? ఇంతమాత్ర మాలోచింపరైరి. నేను వివాహము చేసుకొకుండా పుత్తుని నెట్లు తేగలను? అసాధ్యమైనపని సాధించుటెట్లు? వివాహము చేసుకొమ్మని బలాత్కరించవద్దని వేడుకొంటిని. మీరాపని మానకుంటిరి!

వాస—శ్రీదత్తా, నీవు న్యాయాన్యాయుచర్చచేస్తే లాభములేదు, వివాహము చేసుకొమ్మని నిర్బంధించవద్దంటివి, నే నట్లు చేయలేదు; నాకొక పాత్రునికని యిమ్ము.

శ్రీద—దానికర్థ మేమి?

వాస—వృథావాగ్వాద మెందుకు? నీవన్నమాటతప్పనంటివి. నీవు చదివిన శాస్త్రములలో తండ్రిమాట తప్పవలెనని ఉంటే అట్లచేయుము, లేదా నామాటవిను. సత్పుత్రుడననిపించుకో-దేవీ,పోదాము రా.

శ్రీద—కమలాకరా! నాకీజన్మమేల దాపురించెను?

చిత్త—నాయనా, వ్యసనపడకు. ఆడితప్పనివాడవైతే, మీతండ్రిగారి మాట నిర్వహించుము. ఈవస్త్రములను త్యజించి నీకుతగినవస్త్రాభరణములు దాల్చుచు-మేముచెప్పేది నీమేలు కేసుమా. మేము పోయివత్తుము-(రాజురాణిపోవుదురు)

వ్రతా—మహారాజుగారితో మాటలాడుట కిదే సమయము (పోవును)

కమ—యువరాజా! ఇంక చింతించిన లాభములేదు.

మీరిట్లు దుఃఖించిన మేమెట్లు సహించ గలము?

శ్రీద—తల్లీ, పృథ్వీమతల్లీ-ఇదే నీచెంత జేరుచున్నాను. వేరు తోవ కానరాదు. కమలాకరా! శ్రీదత్తుడను వాడనలే వుట్టలే దనుకో. ఏదీ బాకు నిటుతే-నీవుపో—(లేచును)

కమా—అయ్యా! తొందర పడకండి.

శ్రీద—కమలాకరా! నామాటవినవా? నాబాకు నిచ్చి నీవుపోమ్ము.

కమ—నామాటవినండి. ఈకాయము తొరగిన మీ దుఃఖమంత రించునా? మీమాట నిల్పుకొనజాలదురా? ఆత్మ హత్యాపాతక మొనర్చి జన్మాంతరములయందు పలుదుఃఖ ములపాల బడెదరా? ఆపాప మూరక పోవునా?

శ్రీద—ఔనౌను-కమలాకరా-నీవు చెప్పేది నిజము. ఇదివర కెత్తినజన్మమేచాలును. ఇంకజన్మములెత్త లేను... కాని ఈవిషయసంకటమునుండి తప్పించుకొనుదారి తోచదాయెను.

కమ—నామాట వినండి. నర్వమూ తెలిసిన మీకు నే నుప దేశింపగలనా?...మీరీ పిన్నవయసున సన్యాసము బూనడము న్యాయముకాదు—

చేయగనొప్పు కర్మమును చేయక డెందఘమచ్చ బాయకే చేయుచునున్నచో తపముసిద్ధిని పొందునె యెట్టివారుదా మేయెడ బుత్రులంగనకయే మరులెల్ల వసించు నాకలో కాయతనంబునందు నడుగైనను నుంచగలేరు భూవరా.

మహర్షులుకూడా గృహస్థాశ్రమముననుండి నుఖదుఃఖములనుభవించి పిదప తురీయాశ్రమ స్వీకార మొనర్చినారు, మీరట్లెల చేయరాదు? సద్గుణవతియు అనురూపవతియునైన యువతీ రత్నమును వివాహము చేసుకొని, కొంతకాలము గృహస్థ ధర్మమాచరించి, తల్లిదండ్రులను, బంధువులను, మమ్మానంతసింపజేసి పిమ్మట సన్యాస మాచరింపరాదా?

శ్రీద—కామిని యనెడి భూతమునై జము నీవెరుగవు— ఆవ్యామోహాంధకూపమున పడినట్టే బైటకు రాగలనా? అసంభవము, రాలేను.

కమ—అయ్యో! మీరు స్త్రీల నందరిని ఒక్కరీతిగా భావించ గూడదు. వాళ్ళలో మాత్రము మంచివారుండరా? కొందరు నారీశిరోమణులు తమ భర్తలను యుక్త సమయములందు సన్యాసమార్గము నవలంబించి పురిగొల్పినారని జ్ఞానవాసిష్ఠము మొదలగు గ్రంథములయందు చెప్పబడియున్నది-ఇది మీకు తెలిసే యుండును. మీరట్లెల చేయకూడదు? ఇహపరోత్కృష్ట సాధనమగు గృహస్థాశ్రమమును గహింప గూడునా?

ధర్మసిద్ధిగ గృహస్థత్వమమరిన త్యాజ్య  
కర్మపథ మరయ వేరేల?

శ్రీద—చీఛీ! ఆతుచ్చసాఖ్యములలో నేమున్నది?

కమ—అట్లుకాదు. అంత ముగ్ధులన చేయకండి-ప్రేమ

యొక్క ఉన్నతి నెరిగిన మహాకవులు చెప్పినవాక్యము చెడ్డది



కాదు. అనుభవశాలులమాట అన్యథాకాను. ఆసుఖ మను భవించే వారికి దాని రుచిదెలియును. గుణవంతుడు సత్కార్యానురక్తుడుగు నొక పురుషుడు, ఒకయువతీలలామను ప్రేమించి, ఆయువతీశిరోమణియు నాతని తత్తుల్యప్రేమతో గారవించెనేని, ఆదంపతు లనుభవించు సౌఖ్యమే ఉత్కృష్ట సౌఖ్యము. అంతకన్న నుత్తమసౌఖ్యమిహిలోకమున నుండదు. ఆదంపతులు వియోగమన్నదిలేక జీవించు దృశ్యముకన్న సుందరతరదృశ్య మిహమున లేదు. దైవకటాక్షమున నట్టివారి కొకతనయుడు కలిగితే తేనెనుబోలు రసము చిప్పిలుచుండు మామిడిపండు చిక్కని పాలలోపడునట్లుండును.

శ్రీద—మితమా, కమలాకరా, నీవు చెప్పినది కలియుగమునకు తగినదికాదు. ఈప్రపంచములో పెనిమిటిని సదాప్రేమించి పూజిస్తూ కాలము గడచినపిమ్మట నాతడు నన్యాసి కాదలచిన అందుకు సమ్మతించు స్త్రీలుండురా? కల్ల.

కమ—యువరాజా, మీరట్లు తలంచవద్దు. ఈకాలపు స్త్రీ లెంతచెడ్డవారైనా కొందరైనా మంచివా రుండక పోరు. అట్టియామెనే వెదకి పెళ్ళియాడకూడదా?

శ్రీద—నీమాట నిజమే. కాని, కమలాకరా, మనము వ్యర్థముగా కాలము గడుపుతున్నాము-మృత్యు వశుక్షణమూ మనల తలపట్టి యీడుస్తూన్న దనుమాటే మరచి ఏమేమో ఆలోచిస్తూన్నాము.



యముడిదెవచ్చి పై బడనియప్పుడె కన్నులలోన పల్పారల్  
 గమియనియపై దౌడలనుగారుచు పాలుసు జారనప్పుడె  
 గుమిగొని బంధువర్గమును గొల్లున నేడ్వనియపై యూరివా  
 రెముకలపైని సప్పిడి దహించనియప్పుడె చేరుగువలన్.

అని మనము నడువవలసిన మార్గము నెరుగక వృథాగా  
 గడపితిగదా ఇంతకాలమున్నూ; కమలాకరా, నామనము  
 కుదుటపడకున్నది. ఏదీ “మనమనువానరంబు” అను పద్యము-

కమలా—

మనమను వానరంబు వనమధ్యమునం బడి త్రుళ్లుచుండ, దా  
 ని ననుసరించు కార్యమున నేమిటిలాభము? యొక్కటాచు పె  
 క్కునునగుచుండి ప్రాణములకున్నరి ప్రాణమునై కృపానికీ  
 క్షణ ఘనకాంతుల స్వలికి జల్లుచు నాడెడి దివ్యజ్యోతిసే  
 యెనయగరండు కాలమిదె యెల్లజగంబుజనంబు నీయెడన్.  
 మనమను వానరంబు మదమైకమునన్ నతతంబు మోహపున్  
 వనమున దూకులాడు కుచపర్వతశృంగమునగ్రమందు.....

శ్రీద—ఇదేమిటి? కమలాకరా, నేనొకటి చదువు  
 మన్న నీవొకటి చదువుతూన్నావేమి? మరవుచొప్పున నేను  
 తెలుసుకొనలేకపోతిని... (ఇటూఅటూ చూచి గాజ తీస్తు  
 న్నాడు)

కమ—అయ్యా, క్షమించండి. నేనుకూడా మరవు  
 చొప్పుననే చదివినాను. ఇది వసంతకాలమవుటచేత నామనస్సు  
 శృంగారరసము వై సాకర్షింపబడ్డది... సరేకాని. మీచేతిలోది

నగవలె ఉంది, అది మీకెందుకు?

శ్రీ—ఈక్రింద పడియున్నది-ఎవరిదో?

కమ—నే నాలోచిస్తూన్నదదే,-నాకు సం దేహము గానే ఉంది. (తనలో) మంచితరుణమిదే.

శ్రీ—హాస్యమాదుతున్నావా?

కమ—అబ్బే, లేదులేదు-ఇదెవరిదో మీకు తెలు సునా?

శ్రీ—తెలియదు-నీ వెరుగుదువా?

కమ—ఆనాడు నట్టడివిలో ననాధగా నుండని మీరు పిల్చుకొనివచ్చి చిత్రరేఖా దేవిగారికి దాసిగా నప్పగించిన రూపవతి యాదియున్నదా? ఆయువతి పనినేర్చునకు నంతసించి చిత్రరేఖా దేవిగారు బంగారుగాజురు బహుమానముగానిచ్చి నట్లు నాతో చెప్పినారు. అదేయిది...అయ్యా, ఆమె యెవ తెయో మీ రెరుగుదురా?

శ్రీ—నా కేమి తెలుసును? నన్నడిగెదవేమి?

(నులోచన గాఢు వెదకుచూ వచ్చును.)

కమ—ఆమెసౌందర్యవతి యనియు గుణవతిఅనియూ దేవిగారు మిక్కిలి నంతసముతో ప్రశంసించురు. చూచుట కామె రాజకుమారి లాగుంది—అదిగో! పాపము! దీనిని వెదకుచు ఆమె ఇటేవస్తూన్నది. ఇదామెకిచ్చివేతాము. (తీను కొని) మీరుస్వయముగా ఆమెకొనంగడము నామతముకాదు. మీరు సర్వమూ త్యజించినవారైనా రూపవతియగు కాంత

ముందర మీరు నిలువబడడము నాకిష్టములేదు. ఏవేళయెట్టి దో. విదూషకుడు చెప్పినట్లు విరాగులగు మీరు సరాగులవు దురేమో?

శ్రీద—(గాజును తీసుకొని) కమలాకరా! నన్ను ని గాభావిస్తూన్నావు. నాకామాత్రము మనోదార్థ్యములేదని యెంచుతూన్నావు కాబోలు. వేయిమంది స్త్రీలమధ్య నిలచినా నామనస్సుచలింపదు. ఇప్పుడే దీనికి తార్కాణముగా నీవస్తువు నామెకిస్తాను చూడు.

కమ—యవరాజా! నామాటవిను. నీవివ్వవద్దు. అదినాచేతికిమ్ము. (పుచ్చుకొన బోవును)

శ్రీద—వద్దు. నామనసంత గిటయు లేనిదనిఎంచితివా?

కమ—నేను చెప్పవలసింది చెప్పినాను. ఆపైనితమ చిత్తము. రాయితస్వనేల చేయినోష్వనేల? నాచేతికిస్తే నేనామె చేతికి తొడిగించి వచ్చెదను.

శ్రీద—అబ్బ! అదినేను చెయ్యలేనా? చూస్తూండు. (సులోచన చెంతకేగి), యవతీ ఇదనీదా?

సులో—(తలవంచి) ఔను.

శ్రీద—ఇదిగో—నీనిని—తొడుగుకో (ఆమెకిచ్చును)

సులో—(గాజుతొడుగుకొనునప్పు డిరువురి దృష్టులు తారసిల్లును. పిమ్మట ఆమె బిరానపోవ శ్రీదత్తుడు నిదానించి తిరుగ కమలాకరుని చేరును)

శ్రీద—మితమా, ఇప్పుడేమంటావు?

కమ—(నవ్వుతూ) అనడానికేముంది?

శ్రీద—నాదిటవు గాంచితివా?

కమ—నామాట విన్నారాకారూ—నేనేమిచేయుదును?—

కాదలచింది కాకమానదు, విచారించిన ప్రయోజనములేదు.

శ్రీద—నీమాటలు నాకర్థముకాలేదు. నేనుమొత్తపడి నానని యెంచుచున్నావు కాబోలు? ఆకాంతను నేను వలచినా ననియా నీయాహ. చాల్చాలు. ఇన్నాళ్ళు నాతోమెలగు తూన్నా నైజము నెరుగజేక నన్ను చుల్కనచేస్తున్నావు!

కమ—అయ్యో, కుట్రగలమనస్సు గుఱ్ఱగుఱ్ఱమును నన్నట్లు నేనేమీ అనకుండానే మీరు వర్ణనవేయుచున్నారే! దాచియుంచిన లాభమేమి?

శ్రీద--కమలాకరా?సరిపోయింది. నీకేమిపిచ్చిపట్టిందా?

కమ—నాకు పిచ్చియే పట్టింది. మీరు కోరినదానిని శీఘ్రముగా పొంది చిరకాలము సుఖజీవక నల్పుదురుగాక!

శ్రీద—ఏమాలా గంటున్నావు! నామనస్సు మారిం దనేనా నీఅభిప్రాయము?

కమ—నన్నేల అడిగెదరు? మీకళ్ళ నడుగండి. మీ యిరువుల దృష్టులొండొంట సందించునప్పుడు వాటి నడిగితే అవినీజము చెప్పియుండునే.

కనుకన్నుజూచి సైగలను నెచ్చెల్తులైన

ననెడి మాటల ఫలంబేమి?

కొంచె మోపికపట్టింది. రెండుమూడు రోజులలో

అంతా తేలిపోవును.

శ్రీ)ద—మిత్రమా, నీ అనుమానమునకు హేతువులేదు. నామాటవిను.

కమ—నూటా అక్కరలేకు మంతి అక్కరలేదు. వినడానికేముంది? పంచరంగులచిరుకనే పట్టినారు-అదీ కొంత మేలే.

శ్రీ)ద—నీకు నిజముగా పిచ్చిపట్టిందినుమా-ఇక నావద్ద ఆ ఊసెత్తకు. (గుణసేనుడు వచ్చును)

గుణ—యువరాజా ! దేవిగారు మిమ్ము వేగముగా చూడగోరుతున్నారు.

శ్రీ)ద—సరే-ఇప్పుడే వస్తూన్నాను. (గుణ||పోవుచు)

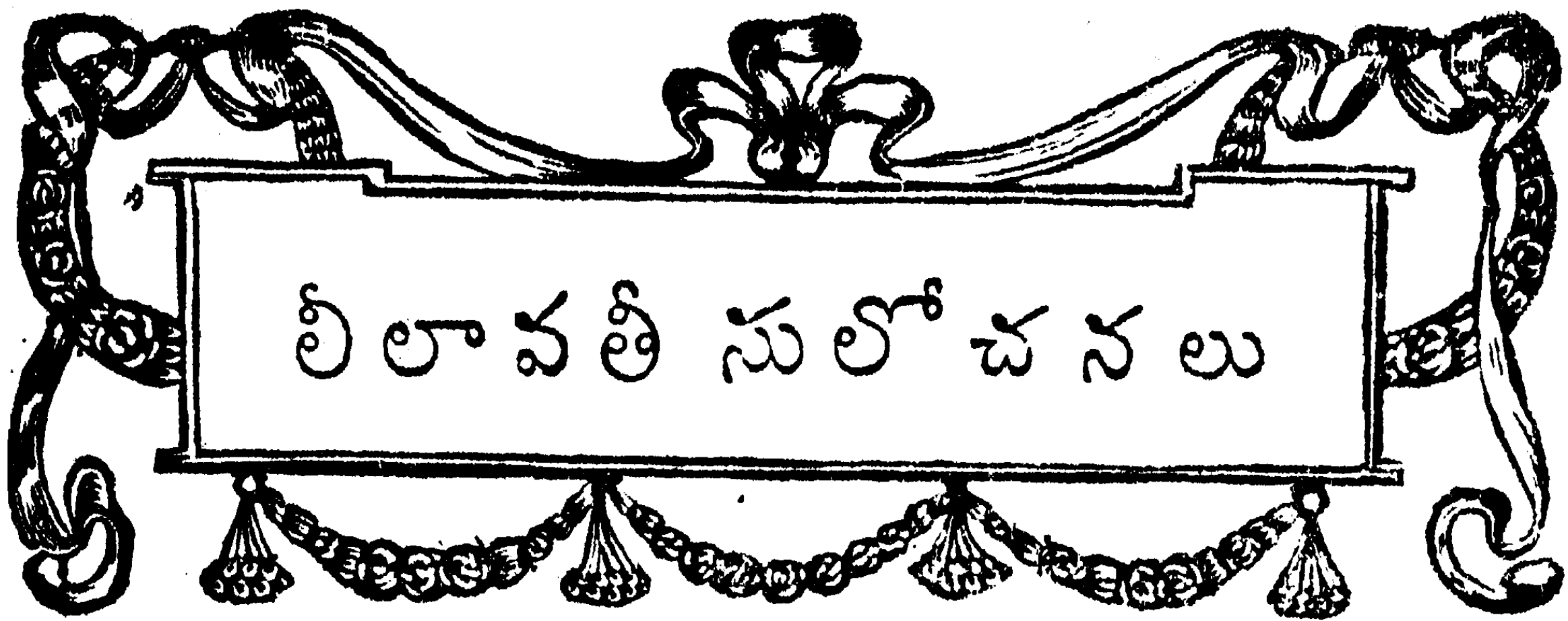
కమ—దేవిగారియో ఈసంగతి చెప్పుదురా?

శ్రీ)ద—మిత్రమా, కలవరిస్తూన్నావా? తెలివి తెచ్చుకో.

(పోవుచూ) ఆమెపేరేమి కమలాకరా !

కమ—చూచినారా? నేను చెప్పలేదు...సరే-ఆమె పేరూ...సావిత్రి...(పోవుదును.)





## మూడో అంకము

— మొదటి రంగము —

శ్రీదత్తుని ఏకాంత మందిరము.

శ్రీదత్తుని—(నిల్వటద్దము నెదుట నిల్చి) ఈ వస్త్రాభరణములను దాల్చుకొనే విధానము కూడా మరచినాను. ఈ వేషముతో నలుగురెదుట నిలువగలనా? ముఖము ముందర కాకున్న కన్న చాటెనప్పుడేనా హేళన చేయరా? సంసార బంధములను త్యజించి సన్యాసి కాదలచువానికి ఇవన్నీ చక్కగా నమకునా? ఎట్టైనా, చిత్రరేఖా దేవిగారి కిచ్చిన మాట చొప్పున నడవక తీరదు. ఈ అమూల్యాంబరాలంకారములు నేను కోరి ధరించినవికావే. అన్ని వస్తువులూ నాకు సమానము లయినప్పుడు నేను వేటిని ధరించిననేమి? దీని మాటకేమి?—ఛీఛీ... నే నెంత మతిపోయినవానిలాగు వర్తించినాను. వివాహము నాకు సమ్మతమని చిత్రరేఖా దేవిగారితో బాస జేసితిని! ఎంత తెలివిమాలిన పని! పెండ్లియాడిన పిమ్మట నా వైరాగ్యవృత్తి ఏమవును? నా బుద్ధి వన్ను

బాసిపోయినట్లుంది. సందేహము లేదు. కమలాకరుణికి పిచ్చి పట్టించని హేళనము చేసితిని కాని నిజముగా నాకే మతి పోయింది... దీని కంతటికీ కారణ మాసావిత్రే. చీ, చీ, ఈ కుద్వృత్తి నిప్పుడే అణచివేయవలెను. సన్యాసమార్గము పట్టిన నాకు స్త్రీవాంఛ మేల? ఎంత బుద్ధిమాండ్యము! జీర్ణమై రాలిపోదగి క్షణభంగురమైన ఈ జన్మము సత్యమని భావించి తుచ్ఛసుఖతతి యను పంకములో మునుగబోతున్నాను. స్త్రీ యను శబ్దమును కలనైన వినగూడదని యెరిగి, మోహవాగురుల చిక్కుకొంటిని! అందుచేతనే విరాగులు విలాసినులవంక కన్నెత్తి చూడరాదను నడియందలి సత్యము నేను కంటిని. ఈ పాషాణోత్తిలో పడితినా పైకి వచ్చుట అసాధ్యము... ఎన్ని విధముల మరువజూచినా ఆ సావిత్రీ నా హృదయమును బాసిపోకున్నది... ఛీ ఛీ... ఈ సంగతి మరచిపోవుటకు పాశురముల చదువుకొందునా?

మనమనెడి దోనె గోపం

బను సరకును బెట్టి బుద్ధియునియెడి కోలన్

ఘనముగను నూది భవనా

ర్ధిని జనునెడ మదనశిలయు తెరవున నడ్డా.

(తెఱలో “అట్లే చేస్తూన్నానమ్మా” అను సావిత్రీ

మాట వినబడనాగి, కొంతనే డిటునటు చూచి నిట్టూర్పు విడిచి)

సావిత్రీ కంఠధ్వనివలె నున్నదే! అవును-నందియమేల!



ఇంకొకరి స్వరమైన నా వీనుల కింత విందుగా నుండునా?...  
అయ్యో తిరిగి ఎప్పుడు వినబడునో కదా? సావిత్రి, ఇంకొక  
సారి పలుకవా? నీ సుధారసము జిల్కువాక్కు లిక నొలు  
కవా? సావిత్రి... ఛీ ఛీ... ఇదేమి ప్రారబ్ధము- ఈ అపరాధము  
నానాలుకను మొనలంట నరికినను తీరదే! అయ్యయ్యో-  
దుర్గంధము తమగు స్త్రీతనవు నమృతవర్తియని తలదితిని  
అయ్యో! అయ్యో! నాకు నిజముగా మతిపోయింది- ఎవరైనా  
నన్ను చూచి నవ్వరా? నేను నిర్వర్తింపదలచినవిధి యిదా?  
నా మానసము నెంత త్రిప్పదలచినా సాధ్యముకాకున్నదే.  
కమలాకరు డన్నట్లు నుదులు న్వాసిన వ్రాలుకన్నగలదా  
నూరేళ్ళు చింతించినా? ఆహా!

విధికంటె దృఢతరం బెసగలదు తప్పకొన

మది నెంచుటకు మున్నె యురుక్షా.

(మూర్ఛిల్లును)

కమలాకరుడు వచ్చును)

కమ—బలిరే... ఇంకేమీ చేయనక్కరలేదు. ఇంత  
చాలును- ఈ ధర్మచూత్కము నెరుంగక మహారాజుగారు  
తల్లడిల్లుతున్నారు. యువరాజా! నిద్రా! పరుంటిరేమి?

శ్రీద—మిత్రమా, కమలాకరా!

కమ—యవరాజా, సేనే. ఇప్పుడు మీ రేవిషయము  
యోచిస్తూన్నారో నేను చెప్పనా?

శ్రీద—చెప్పు, చూదాము.



కమ—నేను చెప్పేది నిజమయితే నిజమని ఒప్పుకోవలెను. ఒక్కపదములో చెప్పగలను.

శ్రీద—నీది చెప్పు.

కమ—సావిత్రి...

శ్రీద—నిజమే. కమలాకరా, ఆమె నానాడు వనము నుండి పిలుచుకొని రావడము గొప్పపొరపాటునుమా. పిమ్మట పూదోటలో నామెను చూడడ మంతకన్న గొప్పపొరపాటు. ఏమందువు?

కమ—వాటికొరకు దుఃఖించుచున్నారా! ఆలాగు కావడమే మేలయిందని నేను సంతసిస్తున్నాను.

శ్రీద—కమలాకరా! నీ వేమీ యెరుగవు.

కమ—(సవ్యసాచి) ఔను-నాకేమి తెలుసును?

శ్రీద—అదికాదు. సావిత్రిని మోహించినాననేకదా నీ అభిప్రాయము?

కమ—ఆమాట నన్నడుగుతారేమి? మిమ్ము మీ రడుగవలసిన విషయమది... అడటుండనీయండి. మీరీ వస్త్రాభరణముల నేల ధరించినాడు? ఇప్పుడు మిమ్మాన వాలుపట్టడమే కష్టముగానుంది.

శ్రీద—చిత్రరేఖాదేవిగారికి మాటిచ్చినాను కావున ఇట్లు చేయవలసివచ్చింది. తప్పనిసరియైనది. గాహకాస్థ్యముకోరి ఇట్లు చేసినానని యెంచుతున్నావుకాబోలు?

కమ—అబ్బే! అట్లునుకొందునా? ఈ వేషము పూ

నడముచేత సావిత్రియనురతీదేవికి నవమన్మథునివలె నున్నారు.

శ్రీద—నీవెట్టి కుదిరినట్టులేదే! ఇంకా ఆ తిక్క తిరుగనేలేదు.

కమ—అది పోయేదికాదు, కాని నాకొక సంశయము పొడముతున్నది. సావిత్రి దాసికదా, మూర్ధాభిషిక్తులు కాగల మీరు ఆమెను వివాహ మాడవచ్చునా?

శ్రీద—దీనిని తీర్చుటెంత! ఆమె దాసియైనా లోక మునకెల్ల చక్రవర్తియై పాలింపగల యోగ్య తామెకుంది. ఈ భూలోకమంతా గాలించి చూచినా ఆమెనుబోలు సద్గుణ వతియగు సతీలలామను గాంచుట అరుదు. ఆమె కామయే సాటి. అదీకాక సిస్యప్రేమ కులము, హాపము, సిరి మొదలైన పరిస్థితులను పరిశీలింపక వాటి నతిక్రమించునను ధర్మ సూక్ష్మమును మరచితివా? ఉత్తమప్రేమ నంణి న వెరుగవు.

కమ—బోను, పామరుడనగు నాకు ప్రేమస్వభావ మెరుకపడుటెట్లు? సర్వసంగ పరిత్యాగ మొనర్పదగిన త్యాగృత యోగివరేణ్యుల కది యనుభవగోచరము.

శ్రీద—మిత్రీమా, చక్కగా జ్ఞప్తికి దెచ్చితివి... ఇంకొక ఊణమైనా సావిత్రిఉన్న యింటిలో నేనుంటినా, నా సన్యాసము సమసిపోవును, అందరి హేళనమునకూ పాత్రుడనవుదును... కావున... ఇప్పుడే... ఈ ఊణమే... ఈ నగరము విడిచి దేశసంచారము చేసెదను. ఇంతలో ఈబంధ మును తెంచివేయకుంటే నా ఉత్తరగతి ఏమవును?

కమ—అయ్యా! ఏమి విపరీతము! పండు సరిగా పక్వమైనవేళ ఉడత కొరికినట్లయిందే! తామసించి తొంకర పడకండి.

(శ్రీదత్తుని చెయ్యి పట్టుకొనును)

శ్రీద—నన్ను విడువు. నీకిష్టమయితే ఇక్కడనుండు. నే నింకొక క్షణమైనా ఈ కాంక్షనున్నవోట యుండను. ఇంకోసారి ఆమెను చూస్తే... వద్దు... విడువు నాచెయ్యి.

కమ—సరే. మీ రీయూరు విడువనేల? ఇప్పుడే ఆమె నిటనుండి పంపివేసెకము. వీడ వదలును.

శ్రీద—అది వ్యాయముకాదు. మిత్రమా! పాపమా యబల... ఏపాపమెరుగని ఆగోల... నిష్కారణముగా నాకొర కిడుమలపాలు కానేల? జీవకారుణ్యమే యోగిపదవికి ముందు మెట్టు. భూతదయలేనివారు సన్యాసులు కాజాలరు. ఆ పసి బాల యిక్కడనే యుండనీ. నేనే పోవుదును.

కమ—ఆలాగే మీరు పయనించవచ్చును గాని, తత్పూర్వము నాప్రశ్నకు సమాధాన మివ్వండి. తేకున్న మిమ్ము పోనివ్వను.

శ్రీద—ఒకటికాదు, పదడుగు. నాకు తోచినట్లు జవాబు చెప్పెదను.

కమ—నిర్దోషియు అమాయికురాలునైన అబలను చంపిన యోగికి పాపమువచ్చునా కాదా?

శ్రీద—శిశువున- అట్టిమాట అనగూడదు, విన

గూడదు.

కమ—మీ కట్టిపావము ఘటిల్లవలెనని సొకల్పముంటే మీ రీనగరు విడిచి యిష్టమువచ్చినచోటికి పోవచ్చును.

శ్రీద—మిత్రమా! ఏమట్లనుచున్నావు? అట్టి ఘోర పాతకము నామెడకు చుట్టుకొనుటెట్లు?

కమ—అయ్యా, నిదానించి కూర్చుంటే అంతా వివరముగా మనవిచేస్తాను. (ఇద్దరూ కూర్చుందురు.) యువరాజా! గుణవతియు వివేకవతియనగు నొక అబలామణి మిమ్ము కీకరణశుద్ధిగా ప్రేమించింది. ఈ జన్మమున తాననుభవించగల సౌఖ్యములన్నిటికీ మీరే ఆధారమని భావిస్తుంది. మిమ్మే నమ్ముకొని మీరే శరణ్యులని యెంచినచో మీ నామమే జపిస్తూ మిమ్మే ధ్యానిస్తూ, మీ ప్రేమజీవాధారముచేసుకొని, తన సర్వస్వము మీకు ధారపోసి లోలోన సంతసిస్తూ మీకృప నెదురుచూస్తూ జీవయాత్ర సల్పుతూన్నది. అట్టి భక్తురాలకు కీడొనగూర్చుట ధర్మమా? ఒరుల మానసము నొవ్వజేయకుండడమే మీ బోంట్లకుత్తమ విధయని ఇప్పుడే వచించితిరే! అట్టియెడ గుణములపోగు ప్రీహాపము ధరించెనని చెప్పనొప్పు కన్యకామణిని కార్యువెట్టి, ఆమె యాశాలతల తెంచి, ఆమె తలచినతలవులనెల్ల కలగబెట్టి, మీరే శరణమని పూర్ణముగా నమ్ముకొనిన నవలాలలామ జీవనము నమ్ముచేసి, తుదకు మీ వియోగబాధ

నహింపలేక తనువు తొరగజేయుట ధర్మముగునా? శ్రీహాత్య  
యే నిష్ఠురరాక్షసకర్మ, సకలసద్గుణనిధానయగు చానను  
సమయజేయడము ఎంత నీచకృత్యమో, ఎట్టి ఘోరభయా  
నహమో ఇంచుక మోచించండి. అట్టిది మీనంటివారికి  
అహాకృత్యమా? మీరే దైవమని భావించు మీసనేత్రికి  
వెఱచి మీ రీనగరముబాసి, సంసారమురోపి, నన్యాసమార్గము  
ననలంబించిన ఆమె జీవములు బాయుట ధృవము - ఆపాపము  
మిమ్ము జాటిముట్టును.

శ్రీద—మిత్రమా, నీవు చెప్పినది నా కగమ్యగోచర  
ముగా నుంది. నన్నట్లు ప్రేమించు నాతి యెవతె?

కమ—ఎఱు తెలియనివాసిలాగు అడుగుతున్నాడు!  
అయ్యో! సావిత్రి సమసిపోవలెననీ, అందుకు హేతువైన  
మీకా అపకీర్తి రావలెననీ మీకు ముచ్చటగానుంటే మీ  
రీయూరు విడిచి పయనించండి. తెలిసియుండీ చెప్పవెతినసి  
నన్నప్పుడు నిష్ఠురములాడవద్దు.

శ్రీద—ఎమీ! సావిత్రికి న్నాపై ప్రేమానురాగ  
ముందా? నీవు నిజమాడుతున్నావా, లేక పరియాచకము  
చేస్తున్నావా?

కమ—యవరాజా! హాస్యమునకు దేశకాలపాత్ర  
ముల నరయలేనంత అవివేకి ననుకొన్నారా? మీ రించుక  
జిప్తి తెచ్చుకొనండి. ఆనాడు వూదోటలో మీ దృష్టు లొం  
డొంట తారసిల్లినప్పుడే ప్రేమోదయమైనదని నా శీలంపు.

శ్రీక—నరినరి- దాని నాధారము చేసుకొని ప్రేమ గగనహర్ష్యములు కట్టి సావిత్రి నాపయి మరులుకొన్నదని నన్నకూడా భ్రమపెట్టుతూన్నావా?

కమ—అయ్యా, తొందరపడక నామాట సాంతముగా వినండి. నాటి మొదలు నాకు సందేహముండేది, కాని నిన్న రాత్రి సర్వసంశయములూ తీరినవి. నిన్న రేయి ఎందు చేతనో నిద్ర రాక మీ నందనవనమున విహరింప పోయియుంటిని. ఆసడిరేయి సచ్చట మెల్లగా తనలో తానేడ్చుచున్న ప్రీకంఠము వినబడగా అడుగులచప్పుడైన వినబడకుండునట్లు చెట్లచాటున నుండియే వెళ్ళిచూచేసరికి మీరు సాధారణముగా కుర్చుండే స్ఫటిక శిలావేదికపై కూరుచుండి, మీపట మొకచేతబట్టి దానిని పలుకూడు ముద్దుగొంచూ, లోలోన నేడుస్తూన్న సావిత్రిని కంటిని వెన్నెలలో నిడి యెల్లప్పుడు గా కనబడేసరికి నాగుండె నీరై నిశ్చేతనుడై నెత్తిని. మీరు పద్మాక్షికిచ్చిన పటము యుండవలెనని ఊహించితిని కాని, అది సావిత్రికెట్లువచ్చినదో తెలియదు. అప్పుడామెను చూచిన రాతిగుండెలుకూడా కరగకమానవు-మిమ్ము సంబోధించి ఆమె యాడిన దీనవాక్యములు సూర్యకాంతశిలనైన నీగుగాచేసి తీరును. వాటిని సానుభూతితో వచించుట కొకనోరు చాలదు... ముడిమాటలు చెప్పుచున్నాను. మీయందలి ప్రేమచేత నామె చిక్కి కొనయూపిరినున్నది-మీ రామయెడ నుదా సీనులై ఊరువిడిచి పోవుచున్నారని విన్నచో మొదలునరికిన



మాలతీలతవోలె ఆకోమలాంగి మ్రగ్గుట నిజము. చెప్పవలసింది చెప్పినాను-ఆపైసి తమచిత్తము, ఆమె భాగ్యము.

శ్రీద — చిత్రముగానుండి కథ. ఇందెంత వట్టునిజము?

కమ — సరే-నానూట నమ్మకుంటే నేటిరాత్రి మీరు నందనవనమున కేగి సర్వమూ ప్రత్యక్షముగా చూడవచ్చును. అనుదినమూ ఆమె అట్లు చేస్తుండునని నానమ్మకము.

శ్రీద — సరే (స్వ) ప్రియులారా! నేటిరాత్రియే నీ దుఃఖ మంతరించునని నమ్ము.

కమ — యువరాజా! ఏ మాలోచిస్తూన్నావు?

శ్రీద — ఏమీలేదు. ఆశ్చర్యవిహ్వలుడనై యున్నాను.

(విచిత్రశర్మ వచ్చును)

కమ — విదూషకవర్యా! రండి.

విచి — సరిసరి. తపశ్చరణమందు విశ్వామిత్రుని తమ్ములు వీరు-గడ్డములూ జడలూ పెంచిన ఋషులకే అసాధ్యమైనపని వీరిచేత నవుతుందా?... అయ్యా! ఇక్కడ నొక యోగీశ్వరు డుండవలెను, వారిని వెతకవచ్చినాను. మీరు కూడా శొంతవరకూ సన్యాసం వుచ్చుకొన్న ట్లున్నారు. ఆతడు సర్వసంగపరిన్యాసి-

శ్రీద — విచిత్రశర్మా!

విచి — ఓహో! మీరేనా! గురుతుపట్టలేకపోతిని, క్షమించండి-అయ్యా? ఈజగత్తులో అసాధ్యమైనది లేనేలేదని తీర్మానించినాను. యోగీశ్వరా! మీకూ లీలావతీ దేవికిన్ని

వివాహమైనప్పుడు నేను జ్ఞాపకముందునా?

శ్రీద—కమలాకరా! వారందరూ మనపట్టణమునకు వచ్చియున్నారా?

కమ—వచ్చినారు—కోట దక్షిణపార్శ్వమున వారందరికీ విడిది ఏర్పాటు చేసినారు.

విచి—యువరాజా! రాగులకూ విరాగులకూ, భోగులకూ, యోగులకూ వ్యత్యాసమే లేదని నేడు తెలుసుకొంటిని.

శ్రీద—అట్లుకాదు—రాగులకూ భోగులకూ వ్యత్యాసము లేదనుము—నేను “కొంచెము” ఏకాంతముగానుండగోరెదను.

విచి—ఇందులో కొంచెము మర్యాదా? ఇక్కడినుండి పొండన్న తీరిపోవునే!

(కమలాకర విచిత్రశర్మలు పోవుదురు—ఆగదిలోనున్న తనతల్లి పటముచెంత కేగి శ్రీదత్తుడు నమస్కరించును)

—• రెండో రంగము •—

(నందనవనమున నొకపొదరిల్లుచెంత శ్రీదత్తుడు)

శ్రీద—ఇదే కమలాకరము చెప్పినవోటు. ఈపొదరింటిలోని చంద్రికాద్రాసారమెంత కమనీయులుగా నున్నది!  
(కలయజూచి) విగను దీనియం దేదో లోపమున్నట్లు తట్టు



తూన్నది. సావిత్రి యింకనూ రాలేదేమి? ఆనారీశిరోబుణివచ్చే  
 వేళకాలేదుకాబోలు? అబ్బా! నేటిరాత్రికడు దీర్ఘముగా నుండి  
 కమలాకరుడు అసత్యము వలెనా? ఆతడట్టివాడు  
 కాడే! నా అమృతవర్తి యిక్కడికి వచ్చుటే నిజముకాకుంటే  
 నామనసులోనింత సంతసమేల కలుగును? ... ఇదే కుడికన్నదురు  
 తూన్నది. నాప్రియురాలు రావడమునకు సందేహములేదు.  
 ... ఆ... అదే వస్తూన్నట్లుంది... ఛీ ఛీ... పట్టి బయలు  
 చూచి ఆమె యనుకొన్నాను... అయ్యో! నామదికి నేడు  
 నిలకడ లేకున్నది. ఆశాకల్పకమా! నా పాపపుకసులకు నీవెప్పుడు  
 అగుషడుదువో? నావలపుచీలక ఇక్కడకేకదా వచ్చిరెండు  
 మూడు నాశ్శుండి దురపిల్లుతూన్నది! ఆమె యాక్రందిసము  
 వినే ఈచెట్లఆకులు వాడుతున్నవి-ఆమె బొమ్మములను జూచి  
 తాముకూడకన్నీరోడ్చుటచేత కాబోలు చల్లగానున్నవి! పల్లవ  
 ములారా, ఆమె మీకంటబడడము మీరుచేసుకొన్న పుణ్యము  
 చేతనే కదా? స్ఫటికశిలాఫలకమా కీభాగ్యమే భాగ్యము.  
 సావిత్రిపాదముల నీతలముపై చాల్యగలిగితివి. ఈ యిసుక  
 చేసుకొన్నంత పుణ్యమెస నేనుచేసుకొనలేదే!... ఆ... ఎవరో  
 వస్తూన్నట్లుంది - నామోహనాంగి కాబోలు? ... కాదు.  
 కాదు-పూగుత్తులతోకూడిన ఈమాలతీత కదలుటచూచి  
 భ్రమచెందినాను... ఇంతనేపైనది-ఇంకనూ రాలేదే? కలికీ,  
 నేను నీకుచేసిన అపకారమునకు వినిమయుముగా నన్నిట్లు  
 ముఖపెట్టుచున్నావా?—నాతప్పు మన్నించి వేగమే రా

రాదా!—ఆమె రాకకు నేనింత ఆత్రపడుతూన్నానని ఆమె యెరుగదు పాపము! తెలిసియున్న నన్నింతకాలము కలత పట్టునా? చంగ్రుడు నడిమింటికి వచ్చినాడు - కమలాకరుడు చెప్పినసమయము చెంతకువచ్చి కది. ఈపాటి నాభాగ్యలక్ష్మి వస్తూఉండును-ఆమె నాకు కనిపించకున్నా నానుసనున కేదో ఆమె శీఘ్రమే వచ్చునని బోధిస్తుంది. ఇక సందేహము లేదు. అదిగో మృదాపదముల లలితశబ్దము వినిపిస్తుంది కొంచెమునేపు నాతమి నదిమి ఈచెట్లచాటుననుండి ఆమె చేష్టల కనిపెట్టి ఆనందించెదను. అమ్మా, గౌరీ, ఇదంతయూ నీదయామహిమ (దాగుండును)

(సులోచన నలువైపులా చూచుకొంటూ నిశ్శబ్దముగా వచ్చును)

సులో—ఈయద్రదేశము సదమదింపవలెను. దీనివలన ఆవంతయైనా లాభము చేకూరదాయెను. ఇది కూడనని ఎరుగుదును, కాని దీనిని కప్పిపుచ్చుట సాధ్యముకావాయెనే? అణచడానికి యత్నించినకొద్దీ అతిశయిస్తూన్నది. మాయిద్దరికీ ఎంత యంతరముంది! అతిమ రాజాధిరాజు, నేను దాసాని దాసిసి! నక్కెక్కడ దేవలోకమెక్కడ!—

నావృత్తాంతము బయలుపెట్టుదునా? అనర్థదాయకమైన ఆలోచన—బ్రతుకునకే ప్రతిబంధకమాయెనే! నేనేల పుట్టితిని, ఏలపెరిగితిని? గతమును గూర్చి గాసిలనేల? ప్రకృతమువ నేను సీచదాసిసి—నే నాయువరాజుపై వలపుగొన

డనుకన్న, మింటవెల్లెడు పూర్ణ చంద్రునిపై మరులుకొనుట  
 యుక్తముగానుండును. చంద్రుని మోహించినందు కాతని  
 కరణాల సంస్కరమైనా కొంతవరకు లభించిందని ఊరడిల  
 వచ్చును. యువరాజు సంస్కర మబ్బుటమానె ఆతడు నన్ను  
 కన్నెత్తియైన చూడడే! ఆభాగ్య మొక్కసాది కలిగింది. అయినా  
 దానినిప్పుడు తలచుకొంటే మైమరపు కలుతున్నది. ఆతని  
 చేతుల నాతనువ్వుపై సోకిన సుఖమునకూ ఆయందమునకూ మేర  
 యున్నదా? దానియనుభవస్మృతిచే ఇప్పటికీతనువు పులకరిస్తుం  
 ది. ఆవాసనచేతనే ఇన్నాళ్లు ప్రాణములు బిగబట్టియుంచగల్గి  
 తితి! ఆతని యందము, చందము; నచోపన్యాసము నాహృదయ  
 ఫలకమున సువర్ణాక్షరములు చెక్కబో యుండడముచేత  
 ఒక్కనిమిషమైనా మరణానకు రాకున్నవి. మరవుచోప్పున  
 నైనా ఆతడు నన్ను తలచుకో తేదో? అది తెలియకుండా  
 నేనతని కోరడము న్యాయమా? ఇది యుక్తమా?.. ఏల  
 కాగూడదు? ఆతడు నన్ను పిల్లాడకున్నా, ఆతని నెప్పుడూ  
 త్రికరణశుద్ధిగా పరించి దైవముగా పూజించుతున్నా నేను  
 ఆతని నేలతలపరాదు? నేనతని ధర్మపత్నినికానా? చిత్ర రేఖా  
 దేవియొద్ద తానువివాహము చేసుకొనడానికి సమ్మతించలేదా?  
 ఎవతె ఈతని యర్థాంగియై ధన్యకానున్నదో! ఆమెభాగ్యమే  
 భాగ్యము. నాకది సమకూడునా? కుబ్జుడు కువలయేశుని  
 కొనగోరునట్లున్నా, కుంటివాడు పట్టుతేనె నాశించినట్లుంది.  
 ఏది యేలాగున్నా ఇదిసిశ్చయము—ఆతనిప్రేమను వుచ్చుకో

వలెను, లేదా నాప్రాణము లిచ్చుకోవలెను... ఈజన్మమున  
 ఆతనికి నతినగుట అసాధ్యమైతే ఇంకోజన్మమందైనా నాకోరిక  
 సఫలమయ్యేట్లు తపముచేసెదను. ఇది దైవమత్నముపై  
 ఆధారపడియుంది, మనుష్యయత్నము కార్యకారికాదు...  
 సర్వేశ్వరా! నాహృదయమును నీ వెరుగుదువు, నాసంకల్పము  
 నీకు తెలుసును. నీ సంకల్పమునెరుగ నావశముకాదు... అంత  
 వరకూ ఈపటమే నాకు జీవాధారము, దీనిజూచియే సంతసము  
 చెందుతూ ఉండెదను... (పటమునుతీసి) మోహనాంగా! నీ  
 మోవిని ముద్దుగొన నోచనైతిని, కావున నీచాయాధరముననే  
 ముద్దిడెదను. ఆనాటి నాయకాలమున నాప్రియుడు యోగి  
 వేషమువిడిచి జిలుగువస్త్రములూ రాజాభరణములూ దాల్చి  
 బయ్యారముగా దేపిగారిచెంతకు వచ్చునప్పు డా రాజకుమ  
 రుని చూచినప్పటినుండి ఈపటము చూడడమునకు నామన  
 సాప్పలేదు. దీని వ్రాసినవానికి నేర్పు లేనేలేదు ఆ నవమన్న  
 ఘని లావణ్యమున నొకవీసమైన నిందు ప్రతిఫలింపచేయలేక  
 పోయెనే!... ఏమది! నాయెడమభుజ మదురుతూన్నది! ఇందు  
 వల్ల నా కేదో గొప్పమేలు సమకూరునని సూచింపబడుతూ  
 న్నది. నాకోరిక ఈడేరునను ఆస పుట్టుతూఉన్నది... అది  
 రిత్తకాదని నామనస్సునకు తట్టుతున్నది-నాప్రియుడు నాకు  
 లభించునా? ఈయర్థరాత్రమున నాప్రియుడు నాకంటబడుపెట్లు?  
 కంటపడినాఆతడు నాకులభించుపెట్లు? ఇదెల్ల వట్టిఅడియాస...  
 మనోనాథా! నాప్రాణనాథా, ఈదాసుచాలియెడ నీకు లేశమైన

జాలిలేదా? నన్నిట్లు తల్లడిలజేయుట న్యాయమా? ఒకసారి కంటబడి “నేను నిన్ను ప్రేమించునని” ఒక్కమాట అనగాదా? పోనీ ఒక్కము ద్దివ్వరాదా?... అంతభాగ్యమా! పోనీ కంట పడితివేని నాహృదయము నెరిగించినీవు పోదోసిన ప్రాణములు త్యజించియుందునే? అబ్బా! ఈ మలయమారుతవీచికలు నాపాలికి బడగాన్ని శిఖలుగా నున్నవి-నిండారబూచిన యీ పూవులు నిశాతశరములయ్యెనే! ఈవెన్నెల కాగుచున్న పెనమువలె బాధిస్తూన్నది-ఈమోహాన్నిని మ్రగ్గుతూఉన్న నాశరీరము దుర్భరచువుతూఉంది. నీవు కంటపడకున్న జీవములు నిలువవుసుమా! (మైమరుచును)

(శ్రీదత్తుడు చెట్టుచాటుననుండి త్వరగావచ్చి ఉత్తరీ యముతో వీచుతూ ప్రక్కను కూర్చుండగా లీలావతీచూచి మాన్పడి చెట్టుచాటున దాగును.)

శ్రీద—ప్రేయసీ, “నీవు నన్ను ప్రేమించినట్లే నేను నిన్ను ప్రేమిస్తూన్నానని” అనరాదా అంటివి. కాని ఆమాట నెట్లనగలను. నిజము చెప్పుతూన్నాను విను. నీకంటె వేయి రెట్లు అధికముగా ప్రేమిస్తూన్నాను. సంతసము కల్గినదా?

సుగో... ప్రాణ—యువరాజా—మీరు. - ఇచటికి—

ఇప్పుడు ఎట్లు వచ్చినారు?

శ్రీద... ప్రాణప్రియా, నోటినిండ ప్రాణనాథా అని పిలువబోయి మానినావు—నేజేసిన పాపమేమి? నావల్ల నేరమేమి?—నీవెరుగనిదేమున్నది? ఎందుకు వచ్చితివని అడుగ

వలెనా? ఇంతవర కెందుకు రాలేదని శాసించుటతగవు. కాని  
కెండు మూడునాళ్లనుండి నేను పొందుతూన్న ఆరాటము  
నీవెరిగియుంటే ఈ మాట అడిగేయుండవు. మనోహారిణీ,  
నిన్ను పూదోటలో చూచినప్పటినుంచీ నాకంటికి రెప్పపాటు  
లేదు.

సులో... నేను మిమ్ము ధ్యానిస్తూ దుఃఖించినట్లు మీరు  
నన్ను తలచి దుఃఖించియుండరని నానమ్మకము.

శ్రీద... నాబహిఃప్రాణమా! నీమాటేకానీ-గతమును  
స్మరించి దుఃఖము రేచనేల? ఆశాధ పరమశాత్రువునికై నా  
వద్దు. ఎండలో క్రమ్మి పల్లటిల్లినవారికే నీడనుఖము తెలి  
యగలదు. తలిరాకులబోలు నీపడవల్ల వములను బాధించెద  
వేల?... .. నామనస్సు తల్లడ మొందుతూన్నది. ఈ  
స్ఫటికశిలా వేదికపై నీయలవాటుచొప్పున నించుక విశ్రమించి  
వాటిశ్రమ నవనయించుము.

సులో... అది నేననవలసిన మాట.

శ్రీద... సరే-మనమిద్దరమూ విశ్రమింతాము రమ్మ.  
(కూర్చుందురు)

మోహనశుకమా! కల్పకమహీరుహావగా! నీప్రేమ  
జూరగొన్న నాభాగ్య మెంతనివర్ణింతును! ఇతరులకది దుష్ప్రా  
ప్యమునుమా! తాను మనసార ప్రేమించిన కాంతామణి  
తనను మనసార ప్రేమిస్తే, అట్టివా డిహమున పొందగలిగిన  
దికలేదునుమా! మానినీమణి! ఏమాలోచిస్తున్నావు?



సులో... ఏమీలేదు.

శ్రీద... ఇంతలోనే దాపరికమా? నాతో చెప్పరాదా?

సులో... మీవద్ద దాపరికము నాకుండునా? మీకు

రాజాధి రాజులు—నేను మీ దాసానుదాసిని—అట్లుండియు నేను మిమ్ము ప్రేమించడమునకు తగినదాననా అని యోచి స్తున్నాను.

శ్రీద... ముద్దవాలా, ఇదా నీసంశయము! నిసర్గ ప్రేమస్వభావము నీవెరుగవు. దానికి ప్రభువనీ, దాసిఅనీ భేదములేదు. నీవు దాసివైన నేమి? నామనమెప్పుడు నీయందు లగ్నమైందో అప్పుడే నీవు నాకంటికి లోకములోనివారి యందరికన్నా ఎక్కువదానవైనావు. ఇలగల యందకత్తెలనెల్ల నొకకడ నిక్కొకకడనుంచి దైవము నన్నెంచుకొమ్మని ఆజ్ఞాపిస్తే నేను మహాప్రసాదమని నిన్నే గైకొందును. జన్మముచేత నీవు దాసివైతివి, కాని గుణముచేత కులీనుల మించినావు. కులము ప్రధానమా గుణము ప్రధానమా?

సులో... ఎన్నివిధముల సరివుచ్చుకొన్నా మీకు నేను తగినదానను కాననుట నిశ్చయము.

శ్రీద... కాంతామణీ! నీవు నాప్రేమకు పాత్రము కావా? నీయోగ్యత నీవెరుగవు. నీవంటి నిసర్గప్రేమసి ఈ లోకమున నుండుటకుదు. నిన్ను చూచినంతనే నాకు నిరతిశయానందము కలుగుతూంది. నీమధురపచోమృతము వీనులార గ్రోలుతూఉంటే నామనస్సు పరవశమవుతూన్నది. నీ

శరీరముతాకుటవల్ల కలిగినఆనంద మనంతుడే వర్ణించవలెను. స్వగమంకలి అమృత మొక ఇంద్రియమునకే సుఖమొనగూర్చు కలదుగాని, నీవు పంచేంద్రియముల కొక్కసారి నిస్తులానందము కల్గజేస్తూన్నావు. ఈసౌఖ్యము నాకితరాంగనలవల్ల కలుగుట అసంభవము, అసంభావ్యము.

ఇట్టి లోకోత్త రానందదాయిని ప్రేమకు ఏకలక్ష్మ్య మగుటకు నే నహలక్షణాదనా కానా అని నంశయిస్తూన్నాను. సిరి తన్ను వరించుట గొప్పకాదా! సిరిని వరించని నిర్భాగ్యుడుండునా?

సులో—ఎంతమాటాడితిరి! నన్ను చూచినప్పుడు మీ కానందము కలుగుతూంది కాని మిమ్ము తలచు కొంటేనే నా మనసు నిస్తులానందముచేత పరవశ మవుతుంది. కాని ప్రాణనాథా!నాబోటికాంతలనేకులు భువనమోహనులు, సత్కులీనులు, రాజాధిరాజులూ అగు మిమ్ము ప్రేమితురు. మీరు నాయెడ ననురక్తులగుట నా పూర్వభవపుణ్యమని భావింతును.

శ్రీద.—మనఃకాంతా! నీ వాలాగనుట ధర్మము కాదు. ఒరులు నన్ను ప్రేమించుతారనుట భావ్యమైనా దానికి నే నుత్తరవాదిని కాను. నే నింకొక వనితను ప్రేమించడము మాత్రము కల్ల. సూర్యు డపరాది నుదయించవచ్చును. అగ్ని చల్లబడవచ్చును, కాని నిన్ను త్రికరణశుద్ధిగా వరించిన నేను ఇతరస్త్రీలను మోహదృష్టుల తిలకింతు ననుమాట



సర్వాబద్ధము. నామనస్సును పరిశోధించడమునకిట్లుంటున్నావో లోకాచారము ననుసరించి అంటున్నావో నాకు తెలియదు? కాని ఈ విషయమున నీవు లేశమైనా సందేహపడవద్దు. మోహముచే మతిచెడి అన్నమాట కాదిది. ఈ జన్మమున కానీ, ఇంకొక జన్మమున కానీ నిన్నుగాక ఇతరులను వివాహమాడినా, లేక మోహించినా నాతల్లికి నేను ద్రోహముచేసిన వాడ నౌదును.

సులో—ప్రాణేశ్వరా! ఎంతప్రమాణము చేసితిరి! మన పదవులలోనున్న తారతమ్యముబట్టి శంకించి మీమనస్సును శోధింపబూనితిని గాని మీ ప్రేమగభీరత నే వెరుగక కాదు. మీ రిప్పుడు చేసిన ప్రమాణమునకు బదులు నే నొనర్పలేను. కాని ఇది వినండి. ఈ పుట్టువునకాని ఇంకో పుట్టువునకాని నాకిప్పుడు మీపై కుదిరిన ప్రేమానురాగము ఏమాత్రము తగ్గినా శాశ్వత ఘోరసరకము పాలవుదును. వెయ్యి జన్మములకూ మీతోటి సంసృతీయే వరముగా బడయ అఖండమైన తపమున ర్చెదను. ఇది నామనోనిశ్చయము; నాకొక సంశయము కల్గుతూన్నది. ఎన్ని జన్మాల్లకైనా నన్ను మీ రెడ బాయ కుందురా?

శ్రీద—బేలా! నాప్రేమగభీరత నీ వెరుగనేరవు. నీయెడనా కనురాగ ముదయించడము సీమాపగుణముల జూచి కానేకాదు. అటులైనచో నది మోహ మనజెల్లును. మన కిద్దరికీ అవినాభావము సిద్ధించడాని కదిచాలును. నేను కోరేది

నీతో నైక్యత చెందుటే. నిన్నేక్షణమున జూచితినో అప్పుడే మన ఆత్మ లొక్కటైనవి. ద్వైత మీ శరీరములు యందు మాత్రమే నిల్చియుంది. ఐక్యతచెందిన మన ఆత్మల విడదీయడము బ్రహ్మకైనా వశము కాదు. ఎన్నిజన్మలనైనా మనకు వియోగము ప్రాప్తించజోదు. నీ కానంశయ ముండ నవసరము లేదు.

సులో—నాథా! నిజముగా నేనిప్పుడు నిరశతియూనంద మగ్నుడాల నైతిని. ఇంకేసందేహమూ నాకేల? పతిప్రేమ సంతా జూరగొన్న నా బోటిభాగ్యశాలిని ఇంకొక తెడండము. ప్రాణకాంతా, ఇప్పటికే జాలమాయెను. మీరు రాజభవన మునకు పోవలెనేమో? నా కేమీ తొందరలేదు. ఇట్లే రేయెల్ల గడిచిపోవలెనని నాకోరిక. అయినా—

శ్రీద—నీమాట నిజమే కాని కొంచెముసేపు ఈ వనముచుట్టూ తిరిగి తరువాత మనమిందరమూ పోవచ్చును.

సులో—భాగ్యము! అట్లే చేతాము. ప్రాణేశ్వరా, మనసుఖము చూచి ఈ పూలచెట్లన్నీ సంతోషిస్తూన్నట్లున్నవి.

శ్రీ—సుందరీ, మన మన్యోన్యమూ ప్రేమగొని యున్నామను సంగతి బయలుపడనీకూడ దనడాని కొక కారణముంది. అందుచేత నేను చెప్పువరకు నీవు దీనినివెలిబుచ్చకు.

సులో—మీమాట జవదాటను.

శ్రీద...నీయందలి నాప్రేమ కానవాలుగా ఇదిగో నీ

వేలున ఉంగర ముంచుతూన్నాను. దీనిని నీవు నావలెనే చూచుకొంటూ ఎప్పుడూ ఎడబాయకు. ఇదే హెచ్చరిక-ఇంకా కొంతకాలము దీనిని గుప్తముగా నుంచుకొనుచుండుము. (ఉంగరము వేలినుంచుతూన్నాడు.)

సులో—చంద్రునకు నూలుపో గన్నట్లు నాప్రేమ కానవాలుగా దీనిని మీరుధరించండి. (తనయుంగర మిచ్చును)

శ్రీద—ప్రేయసీ- ఈ గులాబిపువ్వుఎంత కనుసీయముగా నుందో కంటివా?

సులో—మీచేతినున్న దేనికి మనోహరతలబ్బదు?

శ్రీద—నరే-దీని నీకొసగెదను-నీవు నాకేమిచ్చెదవు?

సులో—నేనే మీదానను. ఏదికావలెనన్న దానినిచ్చెదను.

శ్రీద—నాకు లోకమంతటికన్న ఎక్కువ యింపును గూర్చేదాని నిచ్చినట్లైతే ఈపువ్వు నీకిచ్చెదను.

సులో—మీది మీకిచ్చుటకు నేనెవ్వతెను? మీరే కొననచ్చును-నా అభ్యంతర మావంతులైనా లేదు-

శ్రీద—బలే, నీబుద్ధికి నంతసిందినాను. (గులాబిపువ్వు ముద్దుబెట్టుకొని ఆమెకొసగును)

సులో—నాకు వల దాపుష్పము-

శ్రీద—తెలిసింది-ఇంతలోనేస్వర్గా?      వెట్టివానా,  
దీనిని నీకివ్వబోవునప్పుడు ముద్దుగొనడము నిన్ను ముద్దు బెట్టుకొన్నట్లగును. నీ కాసందేహ మేడన్నయెడల నిన్ను

కూడ యిప్పుడే ముద్దుపెట్టుకొందునుచూడుము.

సులో—మగవారు గడుసువారు-సమాధానమిచ్చి  
నతుల వశపరుచుకోవడము వాళ్లకువెన్నతోబెట్టినది.

శ్రీద—ఇదే రాజభవనము దరికివచ్చినాము. ఇంక  
మనము కలిసియుండరాదు-ఎవరికంటనైనా పడుదుము.

సులో—తిరిగి మీరెప్పుడు నాకంట బడడము ?

శ్రీద— రేవుదయము ఐదుగడియలకు నేను నిన్ను  
చూడవచ్చెదను.

సులో—సెలవు...(ఇద్దరూ పోవుదురు.)

లీలా—(పొదరింటినుండి బయటవచ్చి) నే నిప్పుడుకన్నది  
కలా ? భ్రాంతియా ?...కాదు, కాదు...ఆహా ? దంతవక్ర  
దూ దుర్మతే ఇంకా బ్రతికియున్నారు...ఏమి ఆశ్చర్యము !  
నేనొకటి తలచిన దైవమొనర్చిందన్యమైందే !...ఇం దాశ్చర్య  
మేమి ? ఇహసౌఖ్యమును పరిత్యజించిన శ్రీదత్త రాజకుమారుని  
మైమరపించి మోహవాగురులలో చిక్కించుకొనగల్గిన ఈ  
రండ దొంగలను ఏమార్చి వాళ్లకళ్లలో దుమ్ము జల్లడము  
వెంతా ? అబ్బా ! సులోచనా ! నీవింతద్దిట్టవని నే ననుకో  
లేదు. నీచాకచక్య మవగతమైంది...ఇది రూపుమాసినదని  
తలచి శ్రీదత్తుని పెండ్లియాడ నే నిక్కడికి వచ్చుటేమి ?  
ఇక్కడ సులోచనా శ్రీదత్తులు ఒకరికొగిళ్ళ నొకరు  
సుఖముగా ముద్దులాడుకొనుటేమి ? అది చూచిన నాకు  
కలిగిన కంటికి కలికము వేసినట్లుంది- నామన స్సెంత

తల్లడమందింది! వారాడుకొన్న ఒక్కొక్కమాట నాచెవికి  
 నారాచములాగున తగిలింది! వారొకరి నొకరు ముద్దుబెట్టు  
 కొనపోవు నప్పుడు నాయొడలు రంపముతో కోసినట్లయింది!...  
 ఏమి ముద్దులు! ఏమి సుద్దులు!...చీచీ...సులోచనా, ఎంత  
 సిగ్గుమాలితివే! నన్నాత డీజన్మమున పెళ్ళియాడడము చాల  
 దేమి? వేయిజన్మములకాతడేమగడు కావలెనేమి? ఏమి నీ  
 పేరాస! ఈజన్మమునకైనా నీకాతడు చిక్కెననే సంతసిస్తూ  
 న్నావేమి? నేను లీలావతి నవడము నిజమైతే, ఇంక రెండు  
 మూడు దినములలో మీయిద్దరినీ విడదీసి నీవు జీవించి  
 యుండగా నీప్రియుని నేను పెళ్ళాడెదను చూడు. ఆతడిప్పుడు  
 నీయెదుట కావించిన ప్రేమ విడంబనము నిజమైనప్రేమానురా  
 గముగాభావించి ఆతనినే మెడకు కట్టుకొందునని కులుకబోకు-  
 నాముందర నీటక్కులు తీసిపెట్టు. నన్నింకా యువరాజుచూడ  
 నేలేదు - నాపరిచయమొక్కసారి కల్గినట్లైతే నీపైవర్తించిన  
 ఆతని ప్రేమాసారమంతా హరించిపోవును నుమా! ఇదిగో  
 నీకతడిచ్చిన గులాబిపువ్వు! (దాని తొక్కును)

దీనిని కూపుమాపినలాగు నిన్నుకూడా నాశనము  
 చేయకుంటే నాపేరు లీలావతి కాదని నమ్ము. ఆతని ఒళ్ళో  
 నున్నప్పుడే నిన్నంతమొందించవలసింది, కాని ఆతనిమొగము  
 చూచి నిన్ను పేక్షించినాను... ఆనవమోహనాకారుని గూడి  
 సుఖంపదగినదానవు నీవా? అంతభాగ్యము నీకబ్బునా?...ఆహా!

ఇతనివంటి రూపలావణ్యవంతునే గనలేకు. ఇకముందు గనబోవునునడమూ అసంభవమే.... అట్టి అందకానికి తగిన దాననునేను. నాయందచందములే ఆతని సౌందర్యమునకు తగినవి. ఇతనిగూడి సుఖంపని శ్రీజన్మము నిష్ఫలము.... అట్టిసాగసుకాడు ఆకులటనుకూడు నప్పుడామె కులుకు చూచినాచిత్తమెంత తత్తరపడింది. ... సులోచనా! చిన్నప్పుడు నీవు నన్ను చేరబిలిచి “అక్కా, నీవూ నేనూ ఒకటే, నీ మంచిచెడ్డలు నావి, నా మంచిచెడ్డలు నీవి” అని చెప్పితివి-అది యీనాడు నాకనుభవసిద్ధమయింది. యువరాజు నిన్నిందాక ముద్దుగొనబోవునప్పుడు నామేనెల్ల వులకరించింది. నీమైమరవు నాకు సంధిల్లింది.... కాని, అయ్యో! నాసౌఖ్యమునకు నీవేల అడ్డుపడ్డావు? నాపనిలో నాకు ప్రతికూలించిన వాళ్ళెవరినీ నేను జీవింప నియ్యలేదే! సల్లివంటి దాసవు నీవు నలగకుండువా? సరే...నాపని నేను చూసుకోవలెను.... సులోచన ఇక్కడ కేలాగు రాగల్గింది? ఇక్కడ వారాడిన మాటలబట్టి యువరాజు కీమె సులోచన అని తెలిసినట్లు తోచదు. ఆమె నిజముగా దాసి అనే అతడు భావిస్తూన్నాడు. ఏకాంతమున కూడా సులోచన నిజముచెప్పక పోవడానికి హేతువేమి? దీనికేదో కారణముండి తీరును. ఈమె యుదంతము మాజననీజనకు లెరిగిరా నాయత్నమంతా నిష్ఫలమవును.... దీని కే యెత్తైత్తవలెను?... సులోచనను చంపనా? నేను తలచుకొంటే దానికి నిమిషము వట్టదు....



కాని తోబుట్టువు కావడముచేత కాబోలు దీనిని చంపడానికి నామనస్సొప్పకున్నది... దీని నిటనుండి పారతోలవలెను.... ఇందు కేమి ఉపాయము కద్దు?... నాకీనంకటావస్థయందేదీ స్ఫురించలేదు. (ప్రతాపశీలుడు వచ్చును)

ప్రతా—లీలావతీ!

లీలా—రాకుమారా!

ప్రతా—నీవిక్కడికేల వచ్చితివి?

లీలా—మీరిట్లు వచ్చితిరి?

ప్రతా—నారాకకు కారణము చెప్పనా?

లీలా—చెప్పండి-

ప్రతా—నుందరీ, నిన్ను కాంచినది మొదలు విరహానలమందు వేగుచున్నాను. మచ్చలేని నీ సౌందర్యచంద్రికను మెచ్చి మోహావేశుడనైతిని. అప్పటినుండి నాచిత్తము నీయందు జొత్తిలుచుండుటచేత ఈరాత్రి కూర్కులేక ఈప్రమదావనమున నించుక విహరిస్తే తాపముతగ్గి నిద్రవచ్చుననే ఆశచేత ఈచోటికి వచ్చినాను. నాలదృష్టవశమున నీవు ప్రత్యక్షమైవావు. నారీమణి, నాప్రాణములు నీచేతిలోనున్నవి. నాపైకృపవహించి నాజీవములను నిల్ప వేడుకొంటున్నాను.

లీలా—నేను యువరాజును పెండ్లియాడ బోవుచున్నానని తెలిసీ మీరిట్లు పలకడము తగునా?

ప్రతా—ఆవిషయముననే నీతో ప్రసంగింప వచ్చినాను. యువరాజుతోటి నీకు వివాహము కాజాలదు. అతడు నిన్ను

పెళ్లాడనని ప్రమాణముచేసినాడు. ఈ రహస్యము నాకు తెలిసి నీతో చెప్పవచ్చితిని. రేపు మహారాజుగారికి నిండుకొలువులో తెలియగలదు.... ఒకవేళ అదేనిశ్చయమయ్యెనా, నీవు నాపై ప్రేమ జూపెదవా?

లీలా—మాతలిదండ్రుల సంకల్పము సాంతముకానీ- నేనిప్పుడేదీ నిశ్చయించజాలను.... మీరు నామీదనే నిజమైన ఆశ పెట్టుకొని యుండడము నిశ్చయమా?

ప్రతా—యువతీ వతంసమా, లేనిపోని శంకలేల పెట్టు కొందువు? నీవు కాలితోనిచ్చుదానిని నేను చేతులతో స్వీకరించడానికి సిద్ధపడియున్నానని నమ్ము. కావలెనన్న నన్ను పరిశోధించి చూడు.

లీలా—నరే... రాకుమారా, మనకిక్కడ సమావేశమయిందని ఇతరులెవ్వరూ ఎఱుగకూడదు. రేపు మీమాననమును నేను పరీక్షింతును. అందు మీరు తీర్చులెతిరా, ఆవెన్న నన్నీ చక్కబడును.

ప్రతా—నరే-నీచిత్తము.... (పోవును)

లీలా—ఇది కొంతమేలే! వీనిని సాధనముగా చేసి కార్యసిద్ధి గాంచెదను.... ఇతడిందుకు యోగ్యుడే! ప్రతిభావంతులకు గడ్డిపరకయూ ప్రబలాయుధమగును కాదా?... ఈతని మాటలు నిజమవునా? తినబోతూ రుచి యడుగనేల?



— మూడో రంగము —

వాసవదత్తుని దర్బారులో సంగీత మంటపము-

(చిత్ర రేఖ, కాంతిమతి, లీలావతిన్నీ విలాసార్థము పాడుకొంటున్నారు. పద్మాక్షి ఊరక కూర్చున్నది.)

(వాసవదత్తుడు పరాక్రమకేతూ వచ్చినారు.)

వాస—ప్రేయసీ, నేటికెన్నిదవనాడు వివాహముహూర్తమున్నదని పురోహితుడు చెప్పినాడు. కావున ఆనాడు శ్రీదత్తునికీ లీలావతికీ వివాహము చేయడానికి నిశ్చయించినామని నీతో చెప్పవచ్చితిని.

చిత్ర—చాలా సంతోషము. అట్లెచేయండి, అభ్యంతరమేమి?

పద్మా—యువరాజీ వివాహము తనకు సమ్మతమని చెప్పినా?

వాస—ప్రియా, దీనికాతడు సమ్మతించెనని చెప్పితివే.

చిత్ర—ఔను. నేనడిగినప్పు డొప్పుకొన్నాడు. ఇప్పుడీ చర్చయెందుకు? పిలిపించి అడిగితే సులభముగా ఎరుగవచ్చును.

వాస—ఎవరక్కడ? (దాసివచ్చును) గుణసేనుని వద్దకు పోయి శ్రీదత్తుని శీఘ్రముగా పిల్చుకొని రమ్మను. (అది పోవును.) లీలావతీ, మీరందరూ ఇక్కడే ఉండవచ్చును.

లీలా—(మల్లికతో) ఇదే సమయము పద్మావతితో మాటలాడి చూడు. (మల్లిక పద్మాక్షితో మాటలాడబోవును)

వాన—లీలావతీ, నీకీవివాహము నమ్మతమేకదా?

లీలా—మహారాజా, నాతలిదండ్రుల కేది యిష్టమో నాకూ అదే యిష్టము.

వాన—బాగాచెప్పితివి-నక్కన్యకదే లక్షణము.

(శ్రీదత్తుడు, గుణసేనుడూ వత్తురు-ఆవెన్నదాసి ప్రతాప శీలుడూ వత్తురు-శ్రీదత్తుడు వానవదత్తునికి నమస్కరించును.)

వాన—శ్రీదత్తా, వీరే నీకు మామగారు కాబోవు చున్నారు.

శ్రీద—నన్న పిలువనంపిన హేతువేమి?

వాన—నీవు వివాహము చేసుకొందువని చిత్రరేఖతో చెప్పితివట, నిజమేనా?

శ్రీద—ఆహా, నిజము.

లీలా—(స్వ) డెండమా తొందరపడకు.

వాన—నీమనోనిశ్చయమునకు సంతసించినాను. ఇదిగో పరాశ్రమకేతుగారి పెద్దకుమార్తె లీలావతిని నీకు వివాహము చేయనిశ్చయించినాము. ఆసంగతి నీకు చెప్పటకే పిలిపించితిని.

శ్రీద—అయ్యా, నేను వివాహము చేసుకొందునని మాత్రమే బాసచేసితిని, కాని పరాశ్రమకేతుగారి కూతురిని వివాహమాడుతా నని చెప్పలేదే?

వాన—ఏమంటివి?

శ్రీద—అయ్యా, నేను వివాహము చేసుకొందును, అందూ నేను ప్రేమించిన యువతీమణిని పెండ్లియాడెదను.

వేరొక తె వంక కన్నెత్తి చూడను. ముమ్మాటికీ ఇది నిజము-  
మీరు నన్ను నిర్బంధించడము న్యాయము కాదు.

వాస—బోరా! నాకవమానము కలుగ జేయడము నీకు  
న్యాయమా? తలిదండ్రులు సమకూర్చిన సతీమణిని పెండ్లియాడుట  
నీకు విధికాదా? పెళ్ళిచేసిన దానిని నీవు ప్రేమించుట సనా-  
తన ధర్మముకాని ప్రేమించినదానిని పెండ్లియాడుట ఆర్య  
ధర్మముకాదే. నన్ను ధిక్కరించి ఎవరైనో కులహీనను  
వరింతువా?... నీవెవరిని మోహించితివి? అది ప్రేమయగునా?

శ్రీద—ఈవిషయమున నిక చర్చవద్దు-మీరు వ్యర్థము  
గానాపై కోపించకండి. నామనోనిశ్చయము ఋకెరిగించితిని-  
ఆపైని మీయిష్టము. గుణసేనా! నేనప్పుడే చెప్పలేదా? జనకా,  
మీరు తొందరపడవద్దు- ఈ సంబంధమున మీతో కొన్ని  
విషయములు మాటలాడ వలెను. ఇప్పుడు నాకు సెలవిండు...

(పోవును)

వాస—చిత్ర రేఖా, వానిమాటలు విన్నావా?  
కానిమ్ము. వీడు గర్వమును పిడివాదమును అణచుకొని, నా  
కాళ్లమీదపడి లీలావతినే వివాహము చేసుకొనేటట్లు చేసి-  
దను-నాపట్టుదల వీనికేమి తెలుసును?

పరా—మహారాజా! అతని కిష్టములేనికన్నె నాతని  
మెడకు చుట్టుటవల్ల లాభమేమి? మాకు సెలవిండు-మేమిప్పుడే  
మానగరమునకు పయన మయ్యెదము. యువరాజు మనో  
నిశ్చయ మెరిగిన తరువాత మీరు మాకు వ్రాయ నవసరమే  
యుండదు.

వాస—అయ్యా-మీరించుకళాంతించండి-నాయిష్టము  
చొప్పున వాడు నడుచుకోవలెనా? లేక, వాని యిష్టము  
ప్రకారము మేము వ్యవహరించవలెనా? మీకు మాటిచ్చి,  
మిమ్మందరినీ రప్పించినపిదప వివాహము జనుగకుండా మిమ్ము  
పోనిస్తే, నా కవమానము కాదా? శ్రీదత్తుని తిక్క తిప్పే  
మార్గము నాకు తెలుసును-మీ రించుక తాళితే నే నన్నీ చక్క  
జేసెదను. ప్రాణేశ్వరి, వీరి నందరినీ తీసుకొని నీ వటుపొమ్ము.

(వెళ్ళుదురు)

(పద్మాక్షీయు దాసియు నుందురు)

పద్మా—(వాసవదత్తునికి (మొక్కి-) అయ్యా, నా  
దొక మనవి-మీరు తమ్మునిపై వ్యర్థముగా కోపించకండి-  
వాని కిష్టములేనప్పుడు లీలావతిని కట్టిపెట్టడము మీకు  
న్యాయము కాదు-పరాక్రమకేతు రెండవకూతురు సులోచ  
నను యువరాజు చూచినట్లైతే ఆమెను తప్పక వివాహమాడి  
తీరును. ఆమెయొక్కడికోలేచిపోయిం దన్న మాటనేను నమ్మను-  
ఎవరో పాపాత్ము లామెకు చెడుగు చేయనెంచి ఆమె నవహ  
రించి యుందురని నా నమ్మకము. ఆమె నెట్లెనవెదకి రప్పించి  
యువరాజుకు పెళ్ళిచేసి నట్లైతే మీ యిద్దరి మాటా చెల్లు  
బడి యకాతుంది.

వాస—పద్మాక్షీ, అది కాదు-శ్రీదత్తుని గర్వ మడచ  
వలెను-నీ కేమీ తెలియదు.





## నాలుగో అంకము

—• మొదటిరంగము •—

(రాజభవనములో ఏకాంత సదనమున సులోచన

మల్లికా మాట్లాడుచుందురు)

మల్లికా—సులోచనా, నీ మేలుగోరి నీకేడి చెడుగు రాక  
ముందే నీతో నన్ని విషయములూ చెప్పవచ్చినాను. సకాల  
మున నీవు నాకంట పడడము మంచిదే అయింది. నింకెవరు  
చూచినా నీకు కీడు మూడియుండును. చోరనాయకునితో  
నీవు తేచి పోయినావని యెంచి కనబడ్డచోటనేనిన్ను కాలు  
నింటికి పంపవలసిందని కట్టడ మీతండ్రిగారు చేసినారు. నీ  
యిక్కవ యెరిగించినవారికి నిన్ను చంపి వచ్చినవారికినీ పది  
వేల వరహా లిత్తునని చాటించుటచేత మనదేశమందలి ఆడ  
వారూ మగవారూ ధనలుబ్ధులై నిన్ను వెదకుతూన్నారు.  
నీయందలి అభిమానముచేతనూ లీలావతి యందలి అనురాగ  
ము చేతనూ, నేను ధనాశ విడిచినాను, ఇంకొకరై తే యిప్పుడే  
నిన్ను బయటబెట్టి యుందురు.

సులో—మల్లికా, నానైజము నాన్నగా రెరిగి ఇట్లు ఉత్తరువు చేయడము నా దౌర్భాగ్యమే-నే నానాటిరాత్రి—

మల్లి—ఇప్పు డేమన్నా లాభములేదు-నీవు దుశ్శీల వైతివని నీతండ్రిగారు దృఢముగా నమ్మినారు. నీ వెన్నిచెప్పినా వినేటట్టు లేదు. నీపేరు విన్నతోడనే భగ్గున మండిపడు తూన్నారు. కోపా వేశమున నున్నవారికి న్యాయాన్యాయము తెరుకపడవు-అదేకాక ఆతని యెదుటపడి చెప్ప సాహపించే వా రేరీ? నీవృత్తాంతము నాకు చెప్పితివి, కాని దీని నెవ్వరూ నమ్మజాలరు....కావున ఇక్కడ నీవుంటే అనుక్షణమూ గండమే కదా? వీటినన్నిటినీ ఎట్లు తప్పించు కొందువో ఆలోచించుకో, నాపని నేను నెరవేర్చినాను. ఇక నీప్రాణములు నీవే కాపాడుకో (పోవునట్లభినయించును.)

సులో—మల్లికా ! మల్లికా ! పోకు ! పోకు ! ఈ సంకటావస్థయందు నే నేమిచేయగలను? నా కింతలోనే మరణమాసన్నమైనదని విన్నతోడనే ఉన్నమతికూడా పోయింది ! నాప్రాణములు రక్షించుకొనే ఉపాయముపదేశించి పుణ్యము కట్టుకోవా ?

మల్లి—ఇక్కడనుంటే నీవు బ్రతుకుతెరువు నాకు కానరా లేదు-కావున నీ వీక్షణమే ఈయూరు వదలి పోతివా అటనుండి నరుకుకొని రావచ్చును. రాజుగా రీయూరు రావడముచేత నీకొంప మునిగింది, పారిపోక తప్పదు. అతని పరివారము ఊరెల్ల తిరిగి వెదకుతూన్నారు. వాళ్ళకంట బడక



నీకు తప్పదు. నగళులలోకూడా చెలికత్తెలు తిరుగుతూన్నారు. వారిఅందరి కన్నుగప్ప నీతరము కాదు-చేయికాలినవెన్న ఆకులు పట్టుకొన్న లాభమేమి ?

సులో—అయ్యో ! ఈయూరు వనలి నేనెటుపోగలను ?... మల్లికా, మావాళ్ళందరీయూ రేలవచ్చినారు ?

(లీలావతి వచ్చును)

లీలా—హా ! సులోచనా !

మల్లి—శ్ శ్ - కేకలు వేయకండి.

సులో—(లీలావతిని కాగిలిచి) అక్కా! అక్కా!

లీలా—సులోచనా ! నీ విక్కడి కెట్లు చేరితివి ?

అయ్యో ! ఇంకెవ్వరైనా నిన్ను చూస్తే నీప్రాణము లుండక పోవును.... మల్లికా ! తండ్రిగా రిస్తానన్న సొమ్ము నీకు నే నిస్తాను. సులోచన యిక్కడుందని ఎవరితోనూ చెప్పకు. నీమేలు మధువము-ఇదే నీపదము లంటి ప్రమాణము చేస్తున్నాను. మాయిద్దరి ప్రాణములూ కాపాడినదాన వగుదువు.

మల్లి—అమ్మా, సొత్తు కాశపడితే యీపాటి సులోచన జీవించియే యుండదు-మీఅన్నముతిని మీకు ద్రోహము చేసేటంత దుర్మార్గురాలను కాను.

లీలా—చెల్లీ-నీవు మాయిద్దరికంటా పడడము నీ పూర్వజన్మసుకృతమే. ఇంకెవరికంటపడినా నీప్రాణములు దక్కవు. నీవు గతించినవెన్న నేను జీవించగలనా ? నీ వే మైతివో అను బెంగచేత ఆహారము నిద్రలేక చిక్కి నగమై

నాను. నీయెడ తండ్రిగారు చేసిన ఘోరమైన అజ్ఞ నీవెరుగ నట్లుంది.

సులో—నాకు లోగడ తెలియదు-ఇప్పుడే మల్లిక చెప్పింది-అక్కా! నే నీకముం దేమిచేయవలెనో నాకు తోచ లేదు-తండ్రిగారు తలచినంత దుష్ప్రవర్తకురాలను కానే నేను! (వడ్చుచున్నది.)

లీలా—మల్లికా, నీవుపోయి తండ్రిగా రేమిచేస్తున్నారో చూచి రా-సులోచన సంగతి మాటవరుసకైన నెత్తుకుమా, నీ వుణ్యమామొను. (అది పోవుచు) చెల్లీ, నీ సమాచారమంతా చెప్పు-నీవిక్కడి కెట్లు రాగల్గితివి?

సులో—ఆరాత్రి అమ్మానాన్న గారున్నా బుద్ధిచెప్పి వెళ్ళినపిదప నేను గదిలో పరుండడము మాత్రమే జ్ఞప్తి యున్నది. తిరిగి కళ్ళుతెరచి చూచేటప్పటికి మహారణ్యమధ్య మున మంచముమీద నుంటిని. తరువాత ఈ దేశపు యువ రాజు నా దీనదశకు జాలిజెంది పిచ్చుకొని వచ్చి యిట విడిచి నారు. అది మొదలు నా వృత్తాంతమెల్ల మరుగుపరచి హీన దాస్యినై జీవయాత్ర సల్పుతూన్నాను. నావల్ల నేమి నేర ముంది?

లీలా—చెల్లెలా, నీయందు నేరముందని నేనందునా? తండ్రిగారు తలచునంతటి అధమురాలవు కావని నే నెంత మొరపెట్టినాను! ఒక్క నేనాడిన మాటలు నిక్కమైనా తండ్రి గారిచెవి కెక్కవాయె. ఆతనికి మిక్కుటమగు ణోపమేకాని



నిక్క-మారయు విచక్షణ లేకున్నది. ఎవ రేమిచెప్పినా విన డము లేదు. పోనీ నిలకడపైని నీ నిజవృత్తాంతము నాతని చెవిని వేతామంటే ఈలోపున ధనాశాపిశాచాయ త్తపాతకు లెవ్వరైనా నీ ఆచోకి ఆతని కెరిగిస్తే నీ ప్రాణమునకే హాని వచ్చును కదా అని తటపటాయిస్తున్నాను. మన కిప్పు డేది గతి? నా కేమీ తోచకుంది.

సులో—అవునా? ఈ రాజమందిరము వీడి నేరొక చోటికి తక్షణమే పొమ్మని మల్లిక నాకు సలహాయిచ్చింది.

లీలా—నిజమే, అదే మేలైన అలోచన-చెల్లెలా, అనుక్షణము గండమైన ఇచ్చోట నుండడముకన్న మల్లిక చెప్పినట్లు పలాయనమే శుభావహముని తోస్తున్నది. దానిని నీకు తోడుగా నిచ్చెదను; అది నిన్ను గుప్తముగుచోటికి కొని పోయి రెండుమూడునాళ్ళు నీతో నుండును. ఇంతలో నేను తండ్రిగారితో నీ నిజవృత్తాంత మెరిగించి అతని కోపాగ్ని చల్లార్చెదను. పిమ్మట నంతా చక్కబడుతుంది .. ఇదిగో నేనుపోయి మల్లికను పంపెదను, నీవింక నాలసించక వెంటనే పయనము కమ్ము. ఈ వృత్తాంత మతిరహస్యముగా నుంచు.

సులో—సరే-గత్యంతరము లేదు కావున అట్లే చేస్తాను. కాని వీలుంటే ఈయూరు వదలకుండా నే నిక్కడ నుండు నూత్రము నాలోచించవా? ఇచ్చటనే నన్ను గుప్త ముగా నుంచరాదా?

లీలా—ఇదిగో-మన మిప్పు డాలోచించడానికి వ్యవధి

లేదు. నేనిటవచ్చి జాగయ్యెను, నన్ను వెదకుతూ ఎవ్వరైనా ఇటువచ్చిరా సర్వమూ చెడును...మల్లిక సంపుతానః, నేను చెప్పినది మరువకు. (కొగిలించి ముద్దిడి పోవును.)

సులో—అయ్యో! నే నెంతదౌర్భాగ్యురాలను! ఏ పాప మెరుగని నాపై తండ్రుగారేల అపహాపడినారు!...దీని గూర్చి యిప్పు డాలోచించిన ప్రయోజనమేమి? నాప్రాణములు నిల్చుకొను మార్గ మవలంబించవలెను...అయ్యో! ఈ రాజభవనము విడిచి పోవలెనా?...అట్లానర్చితినా యువ రాజు నెట్లు గాంచగల్గుదును? ఆతని చూడకున్న అనువుల నిల్చుకొనగలనా? నాకొర కిచటికి వచ్చి నన్ను గాంచక ఆత డెంత కుందునో? పోనీ-ఈవృత్తాంత మాతనిచెవిని వేయడమునకైనా వీలు చిక్కకున్నదే. ఈసరికే వత్తునని బాస జేసి యింకా తడయుటకు హేతువేమో? ఏదో రాచకార్యమున మగ్నుడై యున్నాడేమో?... ఏదియైతే నా నేనీయూరు వదలిపోతున్నా నన్నమాట అతనికి తెలియజేయకే నేను పోజాలను...నాప్రాణనాధున కొక లేఖ వ్రాసి పోతాను. (లోనికిపోయి కాగితము కలము తెచ్చి) అయ్యో! ప్రాణనాధా! మిమ్మెడబాసి ఈ ప్రాణములెట్లు భరింపగలను?... అబ్బా! లేఖ వ్రాయనీయకున్నదే ఈ కన్నీరు. (మల్లిక వెనుకనుండి “అమ్మా” యని పిలుచును) ఇదిగో-వచ్చెదను, ఇంచుక తాళు. (స్వ) దీని నాతనిగదిలో విడిచి వెళ్ళినట్లు తే అతనికంట నిది పడక తప్పదు. మల్లికా, తూర్పుగోపుర

ద్వారముచెంత నుండు, నేనిదే వస్తున్నాను. (ఉత్తరముతో లోనికి బోవుచున్నది.)

(శ్రీదత్తు డాత్రముతో వచ్చును)

శ్రీద—సావిత్రీ, నా నేత్రమా, ఏమిది? నా అమృత వర్షి యేదీ? ఇక్కడనే ఉండునని కదా చెప్పినా...? ఒకవేళ చిత్రరేఖా దేవి చెంత కరిగియుండునా?... ఎంత తప్పుచేసితిని! ఇదివరకే వస్తానని చెప్పి ప్రతాపశీలునితో ప్రసంగిస్తూ జాల మునర్చితిని... సావిత్రీ, సావిత్రీ! ఏమిది? ఎచ్చటా కనబడదు ... నే నాలసించడము చేత నా భవనమునకు పోయిందా? పోయి చూచెదను....

—• రెండో రంగము •—

(శ్రీదత్తుని గదిలో లీలావతి.)

లీలా—మల్లికను నాచేతిలో నుంచుకోవడము మేలే అయింది-ఆమెకు నేనిచ్చిన వేయిమొహిరీల సారితోషికము చాలదు. ఆమె నాకొనర్చిన ఉపకారము కెంతిచ్చినా చాలదు. సులోచన వ్రాసిన ఉత్తరము నెట్లైనా చేజిక్కించుకోవలెను. ఇంతలో శ్రీదత్తుడు వస్తే... పర్యా లేదు. అతను వచ్చినా మించి పోయ్యేది లేదు... ఉత్తర మేదీ? (వెదకుతూ పోయి పట్టుకొని వచ్చును) ఇదిగో దొరికింది-చదివి చూస్తాను (చదువును)

ప్రాణప్రియా! నామనోనాథా!... చించివేతునా?... వద్దు, తొందరపడి యేపనీ చేయరాదు-తుదముట్ట చదివితీరవలెను. (చదివి) అమ్మయ్యో! సులోచనా! ఇంతచాతుర్య మెక్కడ నేర్చు కొంటివే!... అబ్బా! ఎన్ని ప్రాణనాథాలూ, ఎన్ని ప్రియాలూ, మదపిచ్చి ఎత్తినట్లుంది దీనికి!... ఇదిగో మూడి మాట... “ఈ గాత్రీ తొమ్మిది గడియలకు తప్పక యిచ్చు టికే వచ్చి నన్ను చూడవలయునని ప్రార్థించుతున్నాను”... మొదట చించివేయవలెనని ఎంచితినే! ఎంత ప్రమాదమై యుండును!... నరే... ఇదే సరియైనచోటు దాని మోసగించ దానికి-ఈతొమ్మిది ఆగు చేసి తీరవలెను- (కంటికాటుక తీసి దిద్దుతూ) హాయిహాయి-ఈకాటుక ఎంత అక్కరకు వచ్చింది! ... ఇప్పటికే జాగయ్యెను, యువరాజువచ్చు వేళయింది, ఇంక నిట నుండరాదు-ఉత్తరమును ఎప్పటిదగ్గర నుంచెదను. సులో చనా! నీప్రియుడు నిన్నుతప్ప వేరెవ్వతెనూ కంటజూడనని నీతో బాసజేసెనని కదా మురుస్తున్నావు-రే పారుగడియల రాత్రీ కాత డేమిచేయనున్నాడో చూడు... ఎవరో వస్తూ న్నట్లుంది-నే నుండరాదు (పోవును)

(శ్రీదత్త కమలాకరులు వత్తురు)

కమ—అయ్యా, మీకు తాల్మీ లేదాయెను. సావిత్రి మీకు లేఖ వ్రాయక తప్పదు-ఇంతలో నీతోందరవల్ల ప్రయోజనమేమి?

శ్రీద—కమలాకరా! నా యారాటము నీవు భావింప

నేరవు. నా ప్రియురాలి కేదో కీడు మూడి యుండవలెను. ఎప్పుడూ నాకన్న ముందే వ్రాస్తూండేది-మామందిరమువిడిచి ఆమె బైటపోవుటకు హేతువు కానరాదు.....కమలాకరా... ఇదేమిది? ఇదిగో ఉత్తరము...సావిత్రి వ్రాసినట్లుంది-సందేహము లేదు-నాప్రేయసి వ్రాత నేనేరుగనా? (చదువును)

కమ—చూచినారా? ఎంత తొందర పడితిరి? నా మాట విన్నారా?

శ్రీద—కమలాకరా ! ఇప్పు డెన్నిగడియలరాత్రి యైంది.

కమ—ఇప్పుడేకదా సూర్యాస్తమయ మయింది. ఎందు కడిగితిరి?

శ్రీద—సావిత్రి ఆరుగడియల రాత్రి కొకస్థలమున తన్ను చూడుమని వ్రాసింది. నే నక్కడికి తప్పక పోవలెను.

కమ—ఇప్పు డామెఉన్నచోటు నుదహరించిందా?

శ్రీద—అది వ్రాయలేదు. ఏవో కొన్ని కారణముల చేత తానున్నచోటు బయలుసేయకూడదని వ్రాసింది. ఆరు గడియలరాత్రికి ఊరుబయటనున్న యువరాజనగరపు ఏటి యొడ్డున కొబ్బరితోటకు వచ్చి తన్ను చూడవలయునని వ్రాసింది.

కమ—అట్టే న త్వరలో బయలుదేరవలెను. మహా గాఢుగారు వస్తూన్నట్లుంది, ఉత్తరము దాచిపెట్టండి.

(వాసవదత్తుడు విక్రమవీరుడూ వత్తురు. శ్రీదత్తుడు

తండ్రికి నమస్కరించును.)

వాస—శ్రీదత్తా! ఈ వినయములకేమి, నామాట చొప్పున నడువని కొడుకు నమస్కరించినా నమస్కరించ కున్నా ఒకటే. ఇదే కడసారి అడుగుతూన్నాను, లీలావతిని పెళ్ళిచేసుకొందువా లేదా? (శ్రీదత్తుడు తండ్రికాళ్ళకడ వాలును) ఈ నక్కవినయములు పనికిరావు... నేను చెప్పినట్లు చేయని నీవు నాకొడుకువుకావు... మూడు దినములలో నారాజ్యము విడిచిపో, పిమ్మట ఇందు వసించితివా నీతల నాల్గుచెక్కలు చేయింతును. ఇదే నామనోనిశ్చయము. (రాజు విక్రమాదూ పోదురు)

శ్రీద—కమలాకరా, నాకు ప్రయతమమైన వస్తువు లేకున్న నే నీరాజ్యమున నుండనేల? అది నాకు లభించెనా స్వర్గసామ్రాజ్య ముబ్బిసట్లే. బుద్ధి కర్మానుసారిణి అందుకు, ఇదే కాబోలు.

కమ—ఏమి యీ ఉపద్రవము!

శ్రీద—నాకు ప్రయాణసమయ మాసన్న మవు తూన్నది, స్వర్గసంభాషణమున కాలయాపన మెందుకు? రే వుదయము నా కొకసారి కనిపించు. (పోవును)

కమ—సర్వమూ వ్యత్యస్తమయింది, ఇక నే నూర కుండరాదు. మహారాజుగారివద్ద కేగి వారిని శాంతింప యత్నింతును. వీరి కిట్టి విపరీతబుద్ధి ఎందుకు పొడమినదో?



ఇతరు లెవ్వరైనా ప్రేరేపించియుందురు; ఇది నిశ్చయము.  
స్వతః వారింతక్రూరస్వాంతులు కాను. (పోవును)

—• మూడో రంగము •—

(యువరాజనగరము ఏటియొడ్డున కొబ్బరితోట)

లీలా—ఈ కొబ్బరితోటలో కాసిడు వెన్నెల ఎంత  
రమణీయముగానుంది! చల్లగావీచుగాలిలో చిలకలపలుకులెంత  
శ్రోత్రపేయముగా నున్నవి! ఏటిలో అక్కడక్కడ పొడచూ  
వుతున్న నల్లసేనపురాళ్ళపై చిన్నచిన్న కెరటములు విరిగి  
కనువిం దొనర్చుతున్నవి. ప్రియులు పల్లాపము లాకుకొనడాని  
కెంతో యింపుగా ఉన్నది, ఇంతమట్టుకు సులోచన బుద్ధిమతే.  
కాని దీని కిట్టి యూహ లెట్లుపుట్టినవి? ప్రేమజాలమున  
చిక్కుకొన్నప్పుడు మూఢులకైనా ధీశక్తి అతిశయించు నను  
మాట నిజమే... ఆరుగడియలు కావచ్చింది, యువరాజు  
సులోచనను చూడవలెనని గంతులు వేసుకొంటూ ఉవ్విళ్ళూ  
రుతూ వచ్చువేళ అయింది... నేను చేసిన మాడ్చు నాతడు  
గుర్తించగలుగా? అది అసాధ్యము. ఆమాన్సు సులోచన  
చూచినా పోల్చుకోలేదు.... ఓసీ! సులోచనా, నీ ప్రియు  
డిప్పుడు నా ప్రేమచాగురులలో చిక్కబోవుచున్నాడు.  
నీ విప్పు డేమిచేయగలవు? పాపము, నీ యాశలన్ని భంగము  
లైనవి.... అదే యువరాజు వస్తూన్నట్టుంది- దట్టముగా



కొమ్మలల్లియండడము చేత శీత కిరణప్రసారము లేని  
యిచ్చోట తారాదుతూన్న నన్ను సులోచన అని భావించి  
కొగిలియిచ్చి ముద్దిడి తీరును. ఆపై నేను చేయవలసినది  
నే నెరుగుదును - నేను మొదట తొందరపడరాదు. కదలు  
మెదలులేక కనుచుందును. (కూర్చుండును)

(శ్రీదత్తుడు వచ్చును)

శ్రీద—సావిత్రీ, సావిత్రీ! ప్రేయసీ, నిన్నెంత వెదికినాను.  
(లీలావతిని, చూచి సావిత్రీయని యెంచి తొందరగా వెళ్ళి  
ప్రక్కనే కూర్చుండును) ప్రేయసీ, రాజమందిరము విడిచి  
యిక్కడికి వచ్చితివి, నామీద కోపమా? నే నేమి అపరాధ  
మొనర్చితిని? (మోము మోమున చేర్చబోయి లీలావతిని  
వింతమానిసి యని గుర్తించి తటాలున లేచును) ఆహా! మోస  
మామెను—నారీ, నీ వెవతెవు?

లీలా—ప్రాణనాథా, నేను లీలావతిని. మీకు తెలి  
యదా?

శ్రీద—నిజ మాడుతూన్నావా? నీ విక్కడి కెట్లు  
వచ్చితివి?

లీలా—అంత తొందరయేల? ఇంచుక విశ్రమించ  
కూడదా? ఇక్కడ కూరుచుండుము నాథా!

శ్రీద—నన్నట్లు పిలువవద్దు. నే నెక్కడి కోవేళకు  
వత్తునని నీ వెఱ్ఱెరిగితివి? నీ విక్కడి కేల వచ్చితివి?

లీలా—మీరు వత్తురని నేనెరుగను.

శ్రీద—నీకు తెలియదా? ఎంత ప్రమాదము! లీలా వతీ, నీ విక్కడి కెందుకు వచ్చినావు?

లీలా—ప్రాణకాంతా! మిమ్ము చూచింది మొదలు మీమీద నణచరాని మోహము గొంటిని. అది మొదలు నే పడెడు విరహతాప మింత అంత యని వర్ణింప నలవి కాదు. రాజమందిరములో నుండలేక ఈ యేటియొద్దను చల్లగాలిలో కొంచెము తిరిగితే తాపమేమైనా తగ్గునేమో అనుకుంటు వచ్చితిని. నాపుణ్యవశమున మిమ్ము చూడగల్గినాను మొక్క బోయిన దైన మెదురయ్యెను. త్రికరణశుద్ధిగా మిమ్ము నేను నలచియుండడముచేతనే నాకేలిగండ్రులు నన్ను మీ కివ్వసమ్మ తించినారు.

శ్రీద—వనితా, ఏనుంటిని? స్త్రీసహజముగు సిగ్గెనా లేదా? నాడు రాజసభలో నీన్ను నేను వివాహమాడనని చేసిన ప్రతిజ్ఞ నెరుగజ్ఞా? లేక మరచితివా? ఇప్పుడు చెప్పు తూన్నాను విను. నేను నీన్ను వివాహమాడను. నీవు వ్యర్థముగా న్నాపై మరులుగొన్న లాభము లేదు. న్నాపై మోహము విడిచి నీకనుకూలుడైన పురుషుని వరించుము... ఇంకొక మాట. నీవు నన్నిక్కడ చూచిన ఔవ్వరితోనూ చెప్పవద్దు... పొమ్ము.

లీలా—మీమాటచొప్పున చేసెదను, కాని నామాట కొంచెము వినండి. నేను మిమ్మే వలచితిని. ఈబాళి నేమాన

జాలని. మిమ్మెప్పుడు వరించితివో అప్పుడే మీకు భార్య నైతిని. అట్టినన్ను మీరిట్లు పోదోయ జనునా? దీననగు నాపై కృపవహించి నన్ను పరిగ్రహించడము ధర్మము కాని పరిత్యజించడము న్యాయము కాదు.

శ్రీద—నీవు నాతివి కావు. . . (కోపముతో పోవును)

లీలా—(అడ్డు నిట్టి) రాకుమారా? నే నెవతెనైన కానిమ్ము, మిమ్ము కొన్ని ప్రశ్న లడిగవను, వాటికి తగిన జవాబు లిచ్చిమీరు పోవమ్ము. న్యాయమార్గము తెలిసి యుండి అడిగినవాటికి చెప్పకున్న సరకము ప్రాప్తించుననే ధర్మనూత్రము మరవకండి.

శ్రీద—సరే-నీ వకుగదలచినది వేగ మడుగు.

లీలా—దయచేసి కూర్చున్న తప్పా?

శ్రీద—నేనిక్కడికి రావడమే తప్ప, కానిమ్మడుగు.

లీలా— రాకుమారా, ఒకని తప్పులకు వేరొకని దండించడము ధర్మమా? ఎరుచేసిన తప్పులకు వారిని శిక్షించుట ఒప్పు-మొదట మాతండ్రిగారు మీకు నన్నిచ్చి వివాహము చేయవలసిందని మాతండ్రిగారి వద్దకు రాయబారి నంపినారు, అందుకు మాతండ్రిగారు సమ్మతించినారు. అప్పుడే మీకు నేను భార్యనైతిని కదా? గాంధారీదేవి చరితము మీకు విననిది కాదుగదా? ఆమె తండ్రి యామెను ధృతరాష్ట్రునకిచ్చి వివాహమొనర్ప సమ్మతించిన నాడే తానాతని పత్ని అయ్యెనని యెంచి, ధృతరాష్ట్రుడు పుట్టంధుడని

యెరిగినపిదప నామె నందరూ ఎంత వారింపబూనినా మానక  
 తనపాతివ్రత్యమునకూ సౌశీల్యమునకూ భంగము రాకుండ  
 ఆతనినే వివాహ మాడలేదా? ఇప్పుడు నన్ను మీరు ప్రతి  
 గ్రహింపకున్న నాగతి యే మవుతుంది? సాళ్వుని మనసార  
 వరించిన అంబను భీష్ముడు వెడలనడిపి తత్ఫల మనుభవించ  
 లేదా? మీతండ్రిగారు మీయద్దేశ మెరుగక నన్నడుగ  
 బంపుట తప్పని అందురా? కానిండు. ఆతడు చేసిన తప్పనకు  
 మీరు నన్నేల దండింప దలచినారు? ఇది న్యాయమగునా?  
 ... ఇంకొకటి- ఒకకన్యక నొకపురుషుడు అకస్మాత్తుగా అంటి  
 నట్టె తే ఆమె ఆతనిభార్య యనిపించుకొనదా- అట్టికన్య  
 ఇంకొకని గాత్రము నంటజెల్లునా? అందు వల్ల ఆమె శీలము  
 నకు కళంకము సోకదా? ఇట్టిసందర్భముననే కదా దేవయాని  
 బ్రాహ్మణకన్యక అయినా తన పాణి నంటిన యయాతిని  
 పెళ్ళియాడవలసి వచ్చెను. మీరు నాకరము నంటుటే కాక  
 నాసరస కూర్చుండి సల్లాపములాకి నన్ను కౌగిలించి ముద్దిడ  
 సిద్ధులైతిడి. మీపత్ని నగుటకు నాకింతకన్న బలవత్తర నిదర్శ  
 నము లేమి కావలెను? మనోవాక్కాయముల మీకర్థాంగి  
 నైన నన్నిక సిలుగులు పెట్టక ఏలుకొనరాదా? మోహవేగు  
 రాల నగునన్ను పైకొని మరుబారికి లోనుగజేసి ఏదో లేని  
 పోని నియతించే సందియముగొని నన్ను నిరాకరించడము  
 పాడియా? నేను మీమ్ము బలవంతపెట్టి మొదట తాకినానా?  
 మీరేకదా నన్ను స్పృశించినారు! ఈ తప్పెవరిది? ఎవరు

శిక్షింపబడుతూన్నారా?... మీరు నన్ను పరిగ్రహింపక పోయిన నింకొకని కలలోనైన తలచుట నాబోటి కులీనకు కూడునా? నాశీలమునకు భంగము వాటిల్లదా? స్త్రీలకు ముఖ్యదైవము పతి కదా, నేను మీచే తిరస్కరింపబడి ఇంకొకని చెట్టవట్టనొల్లక అనాథనై యుండిన ఫలమేమి? శోకాగ్నిలో మ్రందుటే శ్రేయముకదా? నాహత్యవల్ల రానున్న అపకీర్తి పాపమూ ఎవరిది? స్త్రీహత్యయే ఘోరము, అందూ నేను కన్యను, నాహత్య ఎంత క్రూరమో యోచించండి.

శ్రీద—అబ్బో! ధర్మశాస్త్రము బాగా చదివితినే!

లీలా—మీ రేమన్నా సరే, నేను మాత్రము మిమ్ము దక్కవేరొకని వరింపను. భగవత్సాక్షిగా చెప్పుతున్నాను. ... రాకుమారా! విశుద్ధప్రేమ మగ్నయై తానుగా వచ్చిన తన్వితమి దీర్పవలదా? భూతదయా పరుడవు కావా? నన్ను దరిజేర్చుము.

శ్రీద—ధూర్తురాలా, దూరమున నుండు.

లీలా—రాకుమారా, అట్లే ఉండును. మీయాజ్ఞ నుల్లంఘింపను... ఒక్కమాట-మీ కుత్తమక్షత్రియులు, పరిశుద్ధవీరులు; శరణాగతులగు శత్రువులనైనా దరిజేర్చి వారి దుఃఖ మవనయించడము మీ కుత్తమధర్మము కాదా?... నేను వట్టిగోలనని యెన్నక చిత్తజుడు నాపై పగబూని దోషాకరుని సహాయముగా కొని నదీఘోషయను జ్యారవముతో తన వంచబాణములు నొక్కుమ్మడి నాపై గుప్పి నాయంత

రంగమంతా చిల్లులు పడజేయుచున్నాడు-పగతురిట్లు మీమ్ము శరణుజొచ్చిన నన్ను బాధిస్తూంటే మీరు ఊరకుందురా? ఇంక క్రాంతకాల మిట్లేయున్న నాప్రాణములు నిల్వవు. ఇక తామసింప జెల్లదు. అభయ మీమ్ము నాథా (దరికిజేరును)

శ్రీద—దుర్మార్గ గామినీ, నాచెంతకురాకు. పడతి నగుట బ్రతికితివి- నీచర్య అమానుషము...నీవంటి పిశాచమును చూస్తేనే పాపము! అయ్యో! నే నెంతపాతక మొనర్చితినో ఇట్టి సంకటము ప్రాప్తించెను!

లీలా—ప్రాణేశ్వరా, మీరు నన్ను చేకొనకుంటే ఆత్మహత్య కావించుకొందును. తత్పూర్వ మొక్కసారి నన్ను కౌగిలించి ముద్దివ్వండి-ప్రాణప్రియా, ప్రాణేశ్వరా!

శ్రీద—నీవు నిజముగా రాక్షసివే, పిశాచమవు-పో!

(పోవును)

లీలా—అయ్యో! విధి! నేనెంత నిర్భాగ్యను!.... బలే! ఈరాకుమారుని మనసు దిటమే దిటము! నా యావచ్చుక్కి నుపయోగించినా ఈతని మనస్సు తిప్పలేకపోతిని. ఇంచుకైనా ఈతనిమది చలించలేదు. నాపాలిటికి యముని వలె ఈసులోచన ఏల పుట్టింది?...యవరాజా? అబల ననియైనా ఆలోచించక నన్ను తిరస్కరించితివి! నా కడు పుడుకు తూన్నది. నాఉసురు నీకు తగులకుండునా? నేను వియోగాగ్ని చేత దహింపబడినట్లు నీవుకూడా దహింపబడవా? పాపీ! నే నెంతవేడినా ఒక్క ముద్దియ్యవైతివి...ఆనా డాసులోచనకు



మాటకొక ముద్దిచ్చితివే-నే నేమితక్కువైతిని? ...నాహృ  
 దయ మిట్లు ఊభిస్తూంటే మీరిద్దరూ సుఖముగా జీవించురని  
 యెంచితివా? అయ్యో, విధి! నాతల నిట్లు వ్రాసినావా?  
 ఎన్ని ప్రయత్నములు చేసినా యువరాజు తిక్క తిరుగకున్నదే-  
 ...ఇప్పుడు చింతించిన ప్రయోజన మేమి?... నాధైర్య  
 మెక్కడకి పోయింది, నావూనిక ఏబుగ్గిలో కలిసింది?...లీలా  
 వతీ! అందరినీ నీవలలో చిక్కించుకొనజాలు నీవు అల్పుడగు  
 ఒక రాకుమారుని వలపువలలో చిక్కుకొందువా? ఛీఛీ! నన్నే  
 నేను మరచితిని-ఇది దిటమైన ప్రణయప్రభావము-యువరాజు-  
 శ్రీదత్తా, వలచివచ్చిన నన్ను తృణీకరించినావు, నాప్రాణములు  
 తీయడమునకై నా వెనుదీయవైతివి! చూడు-నీపాలిటికి నేనే  
 యముడ నయ్యెదను. ఏసులోచనపై మోహముచేత నీవు  
 నన్నీసడించితివో ఆసులోచన మూలాన నీప్రాణములు పోవు  
 వెరవు కల్పింపకున్న నేను లీలావతినికాను. అంబ భీష్మునికి  
 మారకురాలు కాలేదా? నీయందలిప్రేమనెల్ల రోతగామార్చె  
 దను. ఈలీలావతి బుద్ధిమహిమ చూపెదను చూడు! ఇదిగో  
 సులోచనకు నీవిచ్చిన ఉంగరము, దీనినే కుడ్యముగాజేసి  
 అద్భుతరచన కావించెద గాంచుము....నేను తొందర పడ  
 రాదు. ప్రతాపశీలుని నిమిత్తముగా గొని కార్యసిద్ధి గాంచ  
 వలయును, ఆతడు నేను చెప్పున ట్లాచరించువాడు కాని  
 అన్యథా వర్తింపజాలడు. ఈయుంగర మాతనిచేత శ్రీదత్తునికి  
 చూపించి అనుమానము పుట్టునట్లు చేయవలయును. అనంతర



కర్తవ్య మటుపై నాలోచించ వచ్చును. రాకుమారా! నా ధీశక్తి గనుము. (పోవును)

(శ్రీదత్తు డొకఉత్తరముతో ప్రవేశించును)

శ్రీద—అమ్మయ్య! శని వీడినది. ఏమి వింత! ఇది సావిత్రి స్వహస్త లిఖితమే అందుకు సందేహములేదు-ఆరుగడియల కిచ్చటికి వత్తునన్న ఆమె రాకుండడమునకు హేతువేమి? ... ఇంక కొంచెముసే పాగి చూస్తాను... అయ్యో! ఎంతతప్పు చేసితిని! ఆత్రమున ప్రమాణమును తృణీకరించితినే. సావిత్రి! సావిత్రి! ఇంకను రావేమి? (సులోచన వచ్చును)

సులో—ఇంకా తొమ్మిది గడియలు కాకున్నా నా నగరులో నుండడమునకు మనస్కరించలేదు.... ఎవ రక్కడ నున్నది? (చూచి) నా ప్రాణనాధుడే కాబోలు? ఆ! ఔను-ఆతడే. (దగ్గరబోయి) నాకన్న ముందే ఈత డిచ్చటికి వచ్చెను. ఏమి నాపుణ్యము!... అదే నేనువ్రాసిన యుత్తర మాతనిచేతిలో నున్నది.... నాధా, ఎంతసేపాయె మీ రిచ్చటికి వచ్చి?

శ్రీద—(లేచి దూరముగా నిలుచును)

సులో—ఏమిది? దూరమున నిలిచి యున్నారు-కోపమా?

శ్రీద—సావిత్రీ! ఇంక నీచేతితో నీవు నన్నంటరాదు.

సులో—ఇదేమి? పరియాచకమా, లేక ప్రణయ కోపమా? (అంటబోవును)

శ్రీద—అంటరాకు-నామాట విను, పిమ్మట నన్నంట గూడితే అట్లుచేయవచ్చును.

సులో—సమాచార మేదో చెప్పండి. కూర్చుండ రాదా? (కూర్చుండ బెట్టును) ఏలాకో మీమోము వాడి యున్నది. సంగతి చెప్పుడు.

శ్రీద—నీయెదుట నేను చేసిన ప్రతిజ్ఞ నిల్పుకొనలేక పోతిని.

సులో—అదెట్లు? ప్రతిన ఏమి? తప్పడ మేమి?

శ్రీద—నిన్ను తప్ప వేరొకకాంతను కన్నెత్తి చూడనని మాట యిచ్చితిని, జ్ఞాపక మున్నదా? ఆమాట నిల్పుకొనలేక పోతిని.

సులో—ఎట్లు?

శ్రీద—నీ వీయుత్తరమున వ్రాసిన ట్లారుగడియల కిక్కడికి వచ్చితిని. ఈ చెట్లచాటున ఒకకాంత కూర్చుండ గాంచి నీవని భ్రమించి ఆత్రమున ఆమెకరము నంటితిని— వెంటనే తప్పుచేసిన ట్లెరిగి ఎంతో వగచితిని-కాని ఏమి లాభము?

సులో—ఆమె ఎవతె? ఇక్కడి కెల్లు రాగల్గింది?

శ్రీద—దాని నీవెరుగవు. అ దెట్టిచటికి వచ్చినదో చెప్పింది—అది నేను చెప్పరాదు, నీవు వినరాదు. ఆమె పరా క్రమకేతు పెద్ద కూతురు—పేరు లీలావతి అట.

సులో—లీలావతా?

శ్రీద—నీ వెరుగుదువా దానిని?

సులో—ఎరుగుదును కాని, నాకొక సందేహము కలుగుతుంది. ఆమె లీలావతి అని మీకు నిశ్చయముగా తెలుసునా?

శ్రీద—ఆహా! సంశయ మావంతా లేదు. ఆమెయే చెప్పింది?

సులో—లీలావతి ఎక్కడుంది?

శ్రీద—పట్టణమునకు పోయియుండును-నీవు కావని తెలిసిన వెంటనే కోపము పట్టజాలక నే నామెను పరుషము లాడితే, ఏమేమో కారు లరచింది, తన్ని తరిమి వేసితిని.

సులో—అయ్యో! నాథా! సుకుమారి నట్లెలా తన్ని తిరి?

శ్రీద—సుకుమారి! సిగ్గుల పోనాడితన్ను పెండ్లియాడు మని పోరు పెట్టింది.

సులో—లీలావతా ?

శ్రీద—ఔ నామెయే. మానిసి కాదు రాక్షసి-పిశాచి-

సులో—లీలావతై యుండదు-ఆమెను నే నెరుగుదును. ఆమె అట్టి హీనవర్తనురాలు కాదు-వేరెవ్వతెనో చూచి మీరు లీలావతి అని భ్రాంతిచెందియుండురు.

శ్రీద—భ్రాంతి! ఆమె నీవని యెంచడము భ్రమకాని ఆమె లీలావతి కావడము ప్రమయే! ఆమె చెప్పితేనే? అది నన్ను కిక్కురించి యుండవచ్చును - పోనీ ఆగొడవ నాకేల?

ఎవ్వతె యైననేమి?

సులో—మోసము మాట నిజము కావచ్చును-భువన  
మోహనులగు మిమ్ము చూచిన—

శ్రీద—ఆప్రసంగము చాలు. ఆమెస్త్రీయగుట సత్యము-  
నేనామెకరము నంటుట ప్రత్యక్షము. తప్పుచేసిన వెనకత్లడిల్లిన  
ప్రయోజన మేమి? దోషము దోషమే కదా? ఈయపరాధ  
మునకు తగిన దండనము నేనే విధించుకొందును. ఈ చేయి  
కదా తప్పు చేసింది, దీనిని ఛేదించితే తప్పు తొలగిపోవును.  
(కత్తి తీయగా సులోచన గట్టిగా పట్టుకొనును)

సులో—నాథా! ఏమి యీ వెట్టి? కత్తి నిటు తెండు-  
మీరు చేసిన తప్పునకు మీరు తగిన శిక్ష విధింపనేరరు. నేను  
విధించెదను.

శ్రీద—నాకు సన్నతమే-ఎట్టి ఘోర శిక్షనైనా  
వహింతును.

సులో—నేను చెప్పేది వినండి-మొదట మీరు తప్పే  
చేయలేదు-వేరొక స్త్రీయని ఎరిగియుండి ఆమెను మీరు  
తాకితే తప్పు; నేనని భ్రమపడి ఆమెచేయి పట్టుకొనడము  
నాచేయి పట్టుకొన్నట్లుగును. ఇంకొకటి, నిజ మెరిగినపిమ్మట  
ఆమెను తిరస్కరించడమే కాక, పాపము తన్ని తరిమివేసితిరి.  
ఇందు తప్పేది? నాచేయి పట్టుకోవడ మెంత తప్పో అంతతప్పే  
మీరొనర్చినారు. ఇందుకు తగినశిక్ష యిది. (చేయిముద్దు  
పెట్టుకొనును)

శ్రీద—ప్రేయసీ-నీవువిధించినశిక్ష ఎంత కఠినమైనానాకు  
 మోదకరమే. నీ అనసూయాది సద్గుణము లెంతని కొని  
 యాడుదును?...ఓహో! మేఘము లావరించు తూన్నవి,  
 జడివాన కురుసునేమో? దగ్గరనున్న ఇంటికి పోదాము పద.  
 ఇచ్చటి యావద్వృత్తాంతము నెరింగించెదను—





# వీలావతీ సులోచనలు

## బిదో అంకము

మొదటి రంగము.

(రాజమందిరమున యువరాజు విడిదిలో పద్మాక్షి)

పద్మా—శ్రీదత్తు డేడి? ఇక్కడా లేడు. ఇతని దర్శనమే దుర్లభముగా ఉంది. ఇక్కడికి రాకమానడు కదా! కొంచెముసేపు తాళి చూస్తాను.... ఈసావిత్రి సులోచన అయియుండునా? సులోచన కాన్పించని కాలమూ, ఇక్కడికి సావిత్రి వచ్చిన కాలమున్నూ ఒకటే లాగున్నవి. సులోచనే అయితే మారుపేరున దాసిగా నుండనేల?... ఇప్పు డాకస్మికముగా రాజభవనము విడిచిపారిపోనేల? దంతవక్రుడు చెప్పిన మాట నిజమా? చీఛీ! అల్లెన్నడూ జరుగనేరదు. ... ఈసావిత్రి సులోచనకాదు... కాని నాకు సందేహముగానే ఉంది. సావిత్రి రూపమూ చేష్టలున్నూ సులోచనను జ్ఞాపకము చేస్తూన్నవి-యువరాజే కదా సావిత్రిని తీసుకొని వచ్చి చిత్రరేఖ దేవికి దాసిగా నొప్పగించెను. అతని నడిగిన సర్వము తెలియగలదు. అత డింకా రాకపోవడానికి హేతువేమి?

(విచిత్రశర్మ వచ్చును)

విదూషకా, యువరాజు జాడ నీ వెరుగుదువా?

విచి—నాకు తెలియదు.

పద్మా—నే నాతని గాంచవలెను. ఎచ్చట వెదకినా  
కానరా లేదు. ఆతని పత్నీ ఎవ రెరుగుదురు?

విచి—నామరిది అన్నయ్య తాతగారి పెద్దకుమారుని  
మామగారి తమ్ముడి మేనల్లుడికి ఒక వేలు విడిచిన అక్క బంధు  
వులలో నెవ్వరికైనా తెలిసియుండవచ్చునేమో?

పద్మా—ఇప్పుడు కూడా నీ హాస్యము మానకున్నా వే!  
హాస్యమునకు దేశకాలపాత్రములు లేవా?—నిజముగా యువ  
రాజుండు చోటు నీ వెరుగవా?

విచి—అట్లడిగెద వేమి? హరిశ్చంద్రునినోట అసత్యము  
వెలువడునా? (పద్మాక్షి కోపముతో పోవును) నానోట నబ  
ద్ధమువచ్చునా? ఇంతవరకూ యువరాజుజాడ ఎవ్వరికీ తెలియ  
నీయకుండా తప్పించుకొని వచ్చితిని. అరరే! ఇదేమి! ఇతడిట్లు  
వస్తూన్నాడు? (విక్రమవీరుడు వేగముగా ప్రవేశించును.)

విక్ర—అయ్యా! యువరా జెక్కడ?

విచి—అంత మునిగిపోయిందేమి?

విక్ర—మహారాజువారు చూచి రమ్మన్నారు. యువ  
రాజుగా కేరీ?

విచి—అయ్యా! మీరు వేమన్న శతకము చదివి  
నారా?



విక్ర—ఆనంగ తిప్పు డెందుకయ్యా? యువరాజెచ్చట నున్నాడో. చెప్పవేమి? నాకు తొందరవని ఉంది.

విచి—అంత తొందరగా అడుగుతే నేను చెప్పను.

విక్ర—నన్ను చంపక చెప్పవయ్యా నీకు తెలిస్తే.

విచి—ఒక్కక్షణము కూర్చో-బెంగపడకు. పర్వా లేదు, కూర్చో.

విక్ర—ఇదిగో కూర్చున్నాను-త్వరగా చెప్పు, ఇప్పటికే ఆలస్యమయింది.

విచి—ముందు నాప్రశ్నకు సమాధాన మివ్వవలెను. వేమన శతకము చదివినావా?

విక్ర—చదివినాను.

విచి—అట్లయితే “తామసించిచేయ తగదెట్టికార్యంబు” అన్నతరువాత “వేగిరింప నదియు విషమమగును” అని లేదా?

విక్ర—ఓహో! వ్యర్థప్రలాపము లాడడానికా నన్నిచట కూర్చుండు మంకివి?

విచి—అదిగో, “వేగిరింప నదియు విషమమగును”-కూర్చోవయ్యా! ఏమి సమాచారము?

విక్ర—యువరా జెక్కడ నున్నారో చూచి తామా తనితో మాటలాడ వస్తూన్నామని చెప్పుమని మహారాజు గారు నన్నంపినారు. తొందరగా పోవలెను-ఇప్పుడైన వేగము చెప్పు. యువరాజుజాడ తెలుసునా నీకు?

విచి—ముందే చెప్పినే! ఇంకోసారి చెప్పదను. ఇట్లు తిన్నగా పోయి కుడిప్రక్కకు తిరుగుతే మూడుద్వారముల లోగిలి కాన్పించును. దానిమధ్యనుండి పోతే-ద్వారము తగలకుండా చూచుకొనవలెను- తెలిసిందా?

విక్ర—వేగము చెప్పవయ్యా.

విచి—అక్కడినుంచి సూటిగా పోతే మేడలద్దుంటుంది, దానిపైకి పోవడానికి మెట్లున్నవి. ఆమెట్లెక్కిదక్షిణముగా తిరిగి ఉత్తరముగా చూస్తే మూడు మండపము లగుపడుతవి. అందు నడుమనున్న చిత్రమండపములో యువరాజు.....

విక్ర—ముందే చెప్పరాదయ్యా! చిత్రమండపము లోనా యువరాజు గారున్నారు?

విచి—అక్కడుండరు.

విక్ర—తిరిగి హాస్యమే! యువరాజుండని చోటానిన్ను నేనడిగింది?

విచి—అదిగో “వేగిరింప నదియు విషమమగు”ననినేను చెప్పలేదా? తొందరపడెన వేమి! ఇదిగో చెప్పుతున్నానువిను.

విక్ర—యువరాజులేని చిత్రమండపము గొడవనాకెందుకు? యువరాజుండుచోటు చెప్పవయ్యా.

విచి—అదికాదు. చిత్రమండపములో యువరాజు లేడు కావున అచటికి పోవద్దని చెప్పదలచుకొన్నాను-మీరు సావకాశముగా నన్ను చెప్పనియ్యరే!

విక్ర.—ఈ డొంకతిరుగుడు మాటలు చాలించి అత

దున్నచోటు ఎరిగింపవయ్యా, నీకు పుణ్యముండును.

విచి—చిత్రమండపానికి పోక నీముక్కుకు సూటిగా వెళ్ళితివా, ఎడమప్రక్క నొకత్రోవచీలియుంది. ఆమార్గమున పోవునప్పుడు తూర్పుదిక్కున దృష్టినిల్పి పోతే తల కొకగోడ తగులును.

విక్ర—వమయ్యా, దెబ్బలు తగితే మార్గాలే చూపుతూన్నావు!

విచి—“వేగిరించ నదియు విషమమగును” ఆత్రోవ నుపోక తూర్పు నకేగుము.

విక్ర—మంచి పద్యమే దొరికింది. ఆలస్యంచేసినచంపక శీఘ్రముగా చెప్పవయ్యా!

విచి—అయిపో వచ్చింది. మీకు ఈతవచ్చునా?

విక్ర—ఈత ఘోష యిప్పుడెందుకయ్యా?

విచి—బాగుబాగు. తూర్పునకే తిన్నగా పోతే ఒక పాడునుయ్యి కనబడును. అందులోపడి త్వరగా ఈదుకొని పోవచ్చును.

విక్ర—ఇంక నాలస్యము సైపజాలను. నీతో హాస్య మాడుటకా నేనిటకు పచ్చినది?

విచి—తొందర వద్దని మొదటే చెప్పినాను.

విక్ర—ఇదిగో కడసారి అడుగుతూన్నాను. చెప్పిదవారేదా?

విచి—ఇదిగో నేనూ కడసారి చెప్పుతున్నాను, చెప్ప

నిస్తావా, లేదా? వేగిరిస్తే కార్యము విషమిస్తుంది—విను-ఆ  
నూతిని దాటిపోయి పడమటి ప్రక్కకు తిరిగి వాసనబట్టి  
వంటింటికి పోతే అక్కడుంటారేమో?

విక్ర—యువరాజుగారా?

విచి—కాదు, మా అన్నగారు.

విక్ర—సరిపోయింది. ఇంతసేపూ మాటలాడి నన్ని  
క్కడ ఆపినది మీఅన్నగా రున్నచో తెరిగించుటకా?  
నీదుండగమును మహారాజుగారికినివేదించి నీపని పట్టిస్తానుండు.

విచి—అదిగో తిరిగి తొందరపడుతున్నావే! కార్యము  
విషమిస్తుంది సుమా!...యువరాజుగా రున్నచోటు నాకు  
తెలియదు-మాఅన్నగారు పెద్ద జ్యోతిష్కుడు. అతని వద్ద  
కేగి ప్రశ్నవేస్తే అరగడియలో ఆతను చెప్పగలడు. రిక్త  
హస్తములతో పోక దక్షిణ వైపునా కొనిపోమ్ము-వేగిరించిన  
కార్యము విషమ మవును సుమా!

విక్ర—మహారాజుగారితో చెప్పి నీమచ్చ మాపెద  
నుండు. (పోవును)

విచి—అయ్యా! తొందర పడకు. ఇతడు పోయి  
రాజుగారితో నేమి చెప్పనో? మించిపోయిన తరువాత మరి  
చేసేదేమి? ముందుగా పోయి అడ్డకర్ర వేస్తాను. (పోవును)



## —• రెంజో రంగము •—

(యువరాజు పురములో నేటిదరి కొబ్బరితోట)

(మగవేషమున లీలావతి, సులోచనయు వత్తురు)

సులో—అక్కా! తోవలో నిన్నెన్నరెనా పట్టుకుంటే నీ వేమిచేసి యుందువు.

లీలా—నేనెంత జాగ్రత్తతో వచ్చినానో నీవూహించ లేవు-నాతో బాగా పరిచయ యున్నవాళ్ళు తప్ప ఇతరులు నన్నీదుస్తులతో చూస్తే నేను స్త్రీనని ఆనవాలు పట్టడము మిక్కిలి కష్టము-నీవే నన్ను పోషించినాననేక పోతివిగా?

సులో—ఈవేష మెన్నాళ్ళనుండి వేస్తున్నావు?

లీలా—నేటిమధ్యాహ్నము రాజభవనములో నున్నప్పుడు వెనుకటి వృత్తాంతమంతా జ్ఞప్తికి వచ్చింది. చిన్నప్పుడు మన తండ్రిగారు తనకు మగపిల్లలు లేనందున నాకు మగవేషము వేయించి మగవానిలాగే విద్య,బుద్ధులూ, వ్యాయామమూ నేర్పించి, ముచ్చట తీర్చుకోవడము స్ఫురించింది. పెద్దదాన నైనాను కదా,ఇక మగవేషము నాన్నగారు వేయించబోరు, కావున కడసారి నేనే అట్లుచేసి చూస్తానని నిశ్చయించి పురుషోచిత వస్త్రాలంకారముల నెల్ల దాల్చి నారూపలావణ్యాదికము నద్దములో చూచుకొని, ఈ వేషము చూచి మెచ్చి వేడుకచెందడమునకు సులోచన లేక పోయెను కదా అని పరితపించి, తక్షణమే ఎవ్వ రెరుగకుండా నీవద్దకు వచ్చితిని.

సులో—ఈవేషము నీకు చక్కగా అమరింది సుమా, నిన్ను బాగా ఎరుగనివాళ్ళు ఇప్పుడు చూస్తే నీవు మగ వాడవనే తలంతురు. మన మింటిలోనే ఉండిమాటలాడుకొనడము శ్రేయము కదా, ఊరిబయటికి సన్నేల పిచ్చుకొని వచ్చినావు?

లీలా—అక్కడెవ్వరైనా ఉందురు, ఇక్కడో ఒక పిట్టయైనా లేదు. అదీ కాక-ఇక్కడిగాలి ఎంతచల్లగా నుంది? దీనియందు తనివితీర విహరించక నాల్గుగోడలమధ్య నగళ్ళులలో పాతుపడడానికి మన మేమిసాప మొనర్చినాము? ఈ చలువ రాతిమీద కొంతసేపు విశ్రమించి ఛోదాము-(కూరుచుందురు)

సులో—అక్కా! పలుమారు వెనుక కట్టెల చూస్తున్నావు?

లీలా—ఎవ్వరైనా మనలను చూస్తున్నారేమో అని- చెల్లెలా-నీతో కొంత రహస్య మాడవలసి యున్నది. నేను తండ్రిగారితో ఏకాంతమున నీవృత్తాంత మంతా చెప్పి, కోపము చల్లార్చి, నిన్న వారణగ్రహించే టట్లు చేయ గలనను పూర్ణవిశ్వాసము నాకుంది. కాని నన్నొకసందేహము పీడిస్తూంది. తండ్రిగారు నిన్న ప్రతిగ్రహించి శ్రీదత్తునకిచ్చి పెళ్ళిచేయ యత్నిస్తే ఆ యువరాజు “ఓహో! ఈమె మాయింట హీనదాసిగా నుండెనే, కులహీనపుకన్నె నెట్లు పెండ్లి యాడుదు”నని మనస్కరించక నిన్న ప్రత్యాఖ్యాన మొనర్చు నేమో? ఆ సడి మన మోర్వగలమా?

సులో— ఇందుకు నీవు నందేహింప సవస్థరములేదు. నీకొక రహస్యము చెప్పుతాను. దాని నెవ్వరితోనూ చెప్పవద్దు. యువరాజు నన్ను ప్రేమించును, అంతే కాదు, నన్ను గాక అన్యుల వరింపనని వాగ్దానము చేసియున్నాడు. నేనూ ఆతనినే ప్రేమించి నామానప్రాణము లాతని కర్పించినాను. నేను సులోచననని ఎవరూ ఎరుగరు; నావృత్తాంత మంతా గోప్యముగా నుంచినాను. మే మిద్దర మన్యోన్యప్రేమబద్ధుల మగుటచేత మాకిద్దరికీ వివాహము కాకతీరదు. ఇతరులు మాలో నెవరినైన వివాహమాడుట అనంగతము, అసంభవము.

లీలా— అటులనా? చాల సంకోషము-సులోచనా, ఈసంగతిని నాకైనా తెలియకుండా యిన్నాళ్ళు దాచిపెట్టితివేమి! నీప్రియు నచిరకాలమున భర్తగా పొందుదువుగాక!

(శ్రీదత్తుడు దూరమున నిలుచును)

అప్పుడు నన్ను మరచిపోయేవు సుమా! (ముద్దుబెట్టుకొనుచుండ శ్రీదత్తుడు ప్రూన్వడి కొలతవడికి తెలివిగొని కోపముతో కత్తితీయబూని యొరలో నది లేకపోగా ఊరివైపు పరువెత్తుచు- అది చూచి లీలావతి నవ్వును.)

సులో— అక్కా! నవ్వుమన్నావేమి?

లీలా— నీ వెంత సమర్థుడాలవైతివని సంతసిస్తూన్నాను. యువరాజు నీపై మరులుగొనుటకు వ్యవధాన మెక్కడిది? నిన్నాతడు చూచి ఎంతకాల మయింది, సవిస్థరముగా చెప్పు.

సులో— ఇంటికి వెళ్ళినపిదప అంతా తెల్లముగా



చెప్పెగను. (తటాలున) అయ్యో! ఉంగరమేదీ?

లీలా—ఉంగర మేమిటి?

సులో—అన్నా! యువరా జిచ్చిన యుంగర మడి.

దాని నెప్పుడూ పోగొట్టుకొనకూడదని చెప్పినాడు. ఎక్కడ జారిపడ్డదో కదా?

లీలా—సులోచనా, నీ వుండుచోటికి నేను వచ్చి నప్పుడు నీశయ్యమీద నొక యుంగరము పడియుండెను. అదే కాబోలు నీవన్నది?

సులో—అక్కడే జారిపడిందేమో? త్వరగా పోయి చూతాము రా! (పోవుదును.)

—( మూడో రంగము )—

(మార్గమధ్యమున నొక బహిరంగస్థలము, కారుచీకటిలో

లీలావతి పురుషవేషమున వచ్చును.)

లీలా—శ్రీదత్తా! నా యాశలన్నీ భంగము కావించి నందుకు నీకు తగినశాస్త్రీ అయిందిగా! నా మనస్సును గాఢ ముగా నొప్పించినందుకు నిన్నూరక విడుతు ననుకొంటివా? నీచిత్తమున కిక శాంతియన్నది కల్గునా? నీవిప్పు డనుభవించు యాతన ఘోరనరకబాధను మించవా? నన్నెందు కలయించి నావు? రాయితవ్వి న చేయి నొన్వదా?... సులోచనా? నీ గర్వము ఖర్వమాయెను గదా? నీకు నేను విధించిన శిక్ష

తనదే. శ్రీదత్తుడు నిన్ను మాపుమాపడము నిజము. నీ ప్రియుడే నిన్ను దండించుట ఉత్తమము కదా? నిన్నంత మొందించి నీప్రియును నాదరిజేరి నన్ను పెండ్లియాడుమని వేడుకొనడము ప్రేతమాపమున నీవు చూడగలవు.... శ్రీదత్తుని చర్య, ఆతని ముఖవైఖరి పట్టిచూస్తే సులోచన యీపాటికి శాశ్వతముగా లోచములు మూసుకొని యుండునని తట్టు తూన్నది.

(శ్రీదత్తుడు త్వరితగతిని వచ్చును)

శ్రీద—ఓరీ! పాతకి! ఇంకెక్కడికి పోగలవు? (లీలావతి మెడబట్టి కత్తితో పొడవబోవ తలపాగా నేలబడును, (శ్రీదత్తుడు నివ్వెరపడి ఇంచుక తాళి) ఎంత మోసము, ఎంత మోసము! లీలావతీ, అభ్యంతరమూ నిజము పల్కెనవా? లేక చచ్చెదవా?

లీలా—బలే- నుహాశూరుడవే - నన్ను చంపెదవా? చంపు.

శ్రీద—అంతే కాని నిజము నీనోట రాదేమి?

లీలా—చంపదలదినచో వద్దనను, కాని తత్పూర్వము మీకు సంతసముగూర్చు కొన్ని సంగతులు చెప్పినను. ఇష్టమున్న వినవచ్చును, లేదా ఈ క్షణమే చంపవచ్చును. నా కెట్టి అభ్యంతరమూ లేదు.

శ్రీద—ఓసీ, రంపెలాడి! ముందాసంగతులు చెప్పు- పిదప చావవచ్చును - (కత్తి క్రింద పడవేయును)

లీలా—యవ రాజవతంసమా! నీ ప్రియురాలైన సావిత్రి నాచెల్లెలుగు సులోచన కాని వేరుకాదు.

శ్రీధ—నీ కెట్లు తెలుసు?

లీలా—మీ కామెరిచ్చి వివాహముచేయ మా జననీ జనకులు సమ్మతించిననాటి రాత్రి సులోచన నిద్రపోతూండగా ఆమె నడవికి తీసుకొనిపోయి చంపివేయండః! హంతకులకు ఆజ్ఞయిచ్చి, ఏపాపమెరుగని దానిపై రోషము నారోపించి మావారందరు ఆమె యన రోతపడులా గొనర్చి, ఘాతకుల! బారికుండి ఆమె తప్పుకొని మీభవనమున సుఖముగా జీవించడము చూడలేక లేచిపోని కల్పవలచేత భయపెట్టి అచ్చటనుండి తరిమి, ఆమె మీకువ్రాసిన యుత్తరమున తొమ్మిది నాడుచేసి మీతో సమావేశముగడించి, మీరామె కొసగిన ఉంగర మపహరించి, దానిని ప్రతాపశీలున కిచ్చి మీకనుమానము పుట్టించినెంచి, పురుషవేషమున నామె సరస మెలగి మీకూసనమును తల్లడిల్ల చేసినదానను నేనె-  
లీలావతిని-సులోచన సోదరిని.

శ్రీధ—ఓనీ జగజంతీ! ఇంత దుర్వ్యాహ మొందుకు పన్నినావు?

లీలా—యవరాజా! నీ వెరుగవా ప్రణయాపహత చేతస్క లెంత దుఃఖముకై నా వెరువరు. ఆనాడు నిండోల గమున నన్ను వివాహము చేసుకొననని పట్టుబట్టి తరువాత నేనెంత వేడుకొన్నా నన్ను తిరస్కరించడమే దీని కంతకూ

మూలకారణము.

శ్రీద — అన్నా! (స్వ) ఎంత ప్రమాదము సంభవించెను. అమాయకురాలగు నాప్రియురాలిని కమలాకరు డీపాటి ఖండించి యుండునేమో కదా! అయ్యో ప్రేయసీ! (వెళ్ళును)

లీలా — ఈపాటి సులోచన స్వస్థురా లగుడు. ఆమె మరణించినంతనే ఈతడూ బ్రతుకడు. ఇంక నేను చేయవలసిన దొక్కటే యున్నది-ఆలస్యమేల? (కత్తితీసి) కార్యకలాపము నేననుకొన్నట్లు జరుగలేదు-కొంత విపరీతమైయింది-అయినా బొత్తిగా చెడలేదు-నన్నింత కుస్థితికి తెచ్చినవార్లకు నావలెనే ముప్పు మూడజేరితిని... కావున నాప్రయత్నము సంపూర్ణముగా నిష్ఫలము కాలేదు. . ఇంక నేను జీవించిన ఫలములేదు-నామనోవ్యాధికి తగిననుండు ఖడ్గప్రహారమే!... ఈవేషము మాద్బుదునా లేక ఇట్లే యుండునా? అధ్యానపరణ్యమున చచ్చిన నేమియవమానము ఘటిల్లునో? - అంపెడంత బలగమున్న నేను గతిలేనిదానివలె దిక్కులేని చావు చావరాదు .. అదీ కాక- ఒకవేళ సులోచన బ్రతికియుంటే వారంద రత్తివైభవముతో దానికి పెళ్ళిచేయుదురు-అట్టి శోభాకరమైన సగరున ఆత్మహత్య కావించినచో పెళ్ళికావకాదు. అదే చాలు-చేయదలచినవని చక్కగా చేయవలెన —

— నాలుగో రంగము —

(అంతఃపురములో అర్ధరాత్రి లీలావతి ఒకచేతిలో కటారి పెర  
చేతిలో నుత్తరము పట్టుకొని ప్రవేశించును)

లీలా—సులోచనకు నేనుచేసిన అపకారముల కన్నిటికీ  
తోడు ఈమాత్రము మేలు చేస్తాను—ఈయుత్తరము మాతండ్రి  
గారికంటబడితే అతడు నన్ను కూతురినిగా నెంచడు, నిజమే  
కాని సులోచనయెడ నుముఖుడై కోపమంతా ఉపశమించు  
కొనును. అదే నేను చేయదలచిన సత్కార్యము... కావున  
ఈయుత్తర మందరికీ కనబడేలాగు ఇక్కడ పడవై చెదను. . .  
(అట్లుచేసి) బౌరా! నాజీవిత మీరీతిని అంతమానని యెన్నడూ  
తలచలేను. . ఇప్పుడు వగలి యేమి ప్రయోజనము? మొద  
టనే యుండవలసిని దీబుద్ధి . నాకురాలోచన మే నాదుర్గతికి  
హేతువు. అనన్య సామాన్యమైన నాయుక్తి, నావివేకము  
నేమైనవి! ఇవేకదా నన్నీగతి కీర్షితెచ్చినవి! . . చెడవకురా  
చెడేవు! అనడానికి నేనే తార్కాణము—నాబుద్ధి సత్కార్యముల  
యందు వినియోగించియుంటే నాకీగతి పట్టియుండునా? సులో  
చనలాగు శత్రువులకూ మేలు కోరియుండేటట్లయితే నేనూ  
సుఖపడే యుందును—నిత్యోకటి వేస్తే చెట్టు మరొకటి మొలు  
స్తుందా? చేసిన కర్మఫల మనుభవించక తీరదు. ఇతరులకు  
కీడొనర్ప దలచిన నాకు సమకూరిన మేలేది? అట్లయిండిన

కొంతశ్రేయ మనిపించును. నేను పుట్టినానన్న నిండేది? నా వంటిది వుట్టకుండడమే యుక్తము. బ్రతికియుండి బావుకొనే దేమిటి? ఎంతశ్రీఘ్నము చస్తే అంత మేలు. సులోచన అదృష్ట వంతురాలు, ఒకవేళ బ్రతికియుండెనా, నేనెంత చెడ్డదాని నైనా నాకొర కది వగచుట నిశ్చయము. చెల్లెలా, చిన్నదాన వైనా సుగుణవతివి కావున నీవే గెల్చినావు; పెద్దదానను బుద్ధినుతిని, గడుసుదాన నని నిరవీగి నేనే వీగినాను. ఒక రిని చెడపఱచినవాళ్ళు తామే చెడుకరు అనడానికి ప్రత్యక్ష ప్రమాణము నేను... నేనిక బ్రతికియుండడము నాకిష్టములేదు కాని నేనెవరికి హాని చేయబూనితివో వారిని ఊచూభిక్ష యూచింపనై తిరికడా అనేకొరత ఉండిపోయింది. దీని కేగు వాయమూ తోచకున్నది... చెల్లెలా, సులోచనా, నీవు ఎరుక లేమి నైనా నాకెన్నడూ ఒకకీడైన తలపవైతివి. నేనో మహాపూ ర్వికముగా నీకొక మేలైన చేయనిద్యమించలేదు... నీయోగక్షే మములకు ప్రతికూలముగా నాకుముట్టి నిలిచి తుదకు ప్రాణ భంగము కల్పించడానికైనా వెన్నతీయలేదు. అట్టినాకు నిన్ను ఊచూభిక్ష యూచించడమునకు మొగముచెల్లునా? కాకణ మేమని చెప్పుకును... ఒక్కటే యున్నది. ఎంతద్రో హినైనా నీకు తోబుట్టువును, పెద్దదానను. అందు చేతనైనా నాతప్పులు సైరించవా? నీకు దైవబలమే ఏకాశ్రయము, అదే నీయాపదలనెల్ల నూపమాపగలదు... నీవు నీప్రియుడు శ్రీదత్తుని పెండ్లియాడి, సిరినంపదల కాలవాలమై మనబంధువు



లానందింప, లోకులెల్ల నుతింప, నీభర్త నిన్ను లాలింప  
 చిరకాలము రాణివై వర్ధిలి కీర్తిగాంచుదువుగాక!...నన్నెపు  
 డైనా తలచుచుండము....శ్రీదత్తా! నీమీద నాకుజనించిన  
 కామమోహములే నాకు మత్సర ముదయింపజేసి దుష్ప్ర  
 వృత్యావేశ మొనర్చి నాకీసుర్గతి ప్రాప్తింపజేసినవి. అదినీనేరము  
 కాదు- నీచిత్తవృత్తి నెదుగనివారి సమీపదృష్టియే నాకొంప  
 ముంచినది. నాదుష్ప్రవృత్తికి తగిన వండనము నేననుభవిస్తూ  
 న్నాను-అబలను, అజ్ఞానురాలను, మోహానిలమానస  
 నగుటచేత నీయెడ సత్యాచార మొనర్చితిని. దానికై నన్ను  
 మన్నింప వేడుచున్నాను. నీకుతగినది సులోచనగాని నేనుకాను.  
 ఆమెయు మేమున్నూ శోకింపనట్లు లామెయెడ వర్తించుచగా  
 వుత్ప్రసాద్రసాభాగ్యము నొంది చిరకాలము పుడమి పాలింతు  
 వుగాక!...తల్లిదండ్రులారా! వృధాగామీమనస్సులు పుండు  
 వడజేసినాను-అమితపరితాపముపాల మిమ్ము పడవై చినాను,  
 నన్ను క్షమించుడు; మీకు తగినకూతురు సులోచనే-నాపేరు  
 గల కూతు రసలే పుట్టలేదనుకొని యావత్ప్రేమ నామెయందు  
 సంక్రమింప చేయండి....దండవక్ర, దుర్మతి, మీప్రాణ  
 ములూ నామూలముసనే పోయినవి, నన్ను క్షమించండి...  
 లోకులారా! ఒరులకు కీడొసర్పదలచువారికి భగవంతుడు కీడే  
 సమకూర్చును-చెరపదలచిన వాళ్లకు తాత్కాలికసుఖము  
 చేకూరుట నిజము, కాని అది చిరస్థాయికాదు; అంతమున  
 నదియు నశించి సహస్రగుణముగా కీమమూడజేయును....



శ్రీదత్తా, నీవు నాపరితాప మార్చకున్నా నీకటారి నాకుగల  
సంతాపమార్చి చిత్త శాంతిని చేకూర్చుతున్నది—

(పోడుచు కొనును-)

—• అయిదో రంగము •—

(సులోచన నుంచముపైపడుండ కమలాకరుడు మెల్ల గావచ్చును)

కమ—తుద కింతగతి పట్టెనా నాకు! ఎరిగిఎరిగి ఏచా  
పమూ చేయలేదు-హతవిధి! ఈ ఘోరసాతక మొనర్చుమని  
నానుదుట వ్రాసినావా? ఈసంకటావస్థయందు నేనేమి చేయ  
గలను? ఈనారీరత్నమును నేను చంపితిని అమాయికయగు  
అబలను చంపినసాపము నామెడకు చుట్టుకొనునే! దానినుండి  
నాకు మోచన మెట్లు జతపడగలను?... మొదలు నీహత్య  
చేయడ మేలాగు? తలచుకొన్నంతమాత్రమున తలవెల్ల కంపి  
స్తూన్నది. చంపిన ధర్మద్రోహము చంపకున్న మిత్రద్రోహము,  
రాజద్రోహము-ఆతనియాజ్ఞ నిర్వహింపక ఆతనియెదుట పడ  
లేను-పడితిని తనయాజ్ఞ వ్యర్థమాయెనని ఆతడు ప్రాణములు  
విడుచును, అదిచూచి నేను బ్రతుకలేను; ప్రియుడు మరణించెను  
కదా అని ఈస్వాధీమణి జీవింపదు-ఈహత్యాపరంపరవలన  
జనించిన సాప మెవరిది? నాదే కదా! అన్నా! నాఅవస్థ యెటు  
జూచినా దుర్భరమే—ఊరక యిట్లు పరిదేవనముచేసిన  
వ్రయోజనములేదు... ఇం దాలోచన అనవసరము—నే నాల

సిస్తే ప్రమాదము నచ్చునేమో? ఈమెను చంపి నేను హత్య  
 కావించుకొందునా? ..నా మరణచారమునా నామిత్రుడు  
 విని నంపించగలడా? అతని కతిజాలిగుండె... ఈమెయెడ  
 నాతనికి జనించిన అనుమానము కేవల భ్రాంతిజనిత మనుట  
 నిశ్చయము... ఏనా నామిత్రునికి బాసయిచ్చితిని, ప్రమాణము  
 చేసితిని... అన్నా, ఆత్మీయున యువరాజెంత ఘోరకృత్యమునకు  
 నన్ను ప్రేరేపించినాడు నన్నెంత కట్టడ చేసినాడు! ..మిత్ర  
 మా, నీ అవిద్యుశ్యకారితవల్ల ఎట్టి ఆపదలు మూడనున్నవో  
 యింకొక యోచించితివా? కార్యము మించిన పిమ్మట ఎంత  
 చింతింజువో! ఔదార్యవారు లేక శోకావేగమున నెట్టి  
 దురంత మాచరింతువో!... రాజద్రోహము చేయనా, ధర్మ  
 ద్రోహమునకు కడంగనా?... మొకటిని నిస్సంశయము రెండ  
 వది అనిర్ణీతము-అది చర్చించుటకు నే నహుకాకను కాను-  
 యువరాజుకన్న నా కెక్కువ తెలుచుకా? ఇందు ప్రమాదవశ  
 మున నేను వెనకతీసితివా నా కిహముననే అవమానము సిద్ధ  
 ము. రాజద్రోహము చేయు మానవుడు దేశమునకు శత్రువు.  
 సర్వప్రపంచమునకూ శత్రువు-ఇక పరమా? అంధకారావృశ  
 మే. కావున నామిత్రువాఙ్గ నెరవేర్చి తీరెదను, అందలి ఫలా  
 నుభవ సూతనిదే... ఎంత సరివుచ్చుకొన్నా ఈకార్య మొన  
 గ్చడమునకు ధైర్యము పూనలే కున్నాను. తెగించెదను. (మం  
 చముదరికి పోవును)

అహా! యీమొ మొగమున అమాయికత్వము తాండవ

మాడుతూన్నది. ఈమెచూచూచి ఎట్టిభూర్తుడైనా ఈమె  
ముఖచంద్రునకు పాపకళకమున్నదని ఊహింపలేడే!... తల్లీ!  
నిన్నుబోలు సాధ్యమణిని నిశ్చేషముచేయ నేగుదెంచిన నే నె  
ట్టిపాపిని! ఎంత ద్రోహిని! అమ్మణీ! నిన్నచంప నాచేతు లా  
డకున్నవి-మన స్సాస్పృకున్నది. నిద్రించునిన్ను చంపి మీర  
రాని అపదూరుకాతాలకే కత్తి నెత్తుచున్నాను. పత్రివతవగు  
నీకీకాటు కారాదు- కులదేవతలధర్మదేవతలూ నిన్నరక్షింప  
రాకున్నాను. ఇదేనీజీవితమం దాఖరుక్షణము. (కత్తి నెత్తును)

(శ్రీదత్తుడు పరుగున వచ్చుట)

శ్రీద—తాళు, తాళు, కమలాకరా! (కమలాకరుని  
చేయి పట్టుకొని తెలివికప్పి మంచముపై వాలును, సులోచన  
ఉలికిపడి లేచును)

సులో—ఇదేమి కిడ్డూకము! ఎవరిది! నా ప్రియుడే!

శ్రీద—ప్రేయసీ! నేనే! నీయెడ నెంత ఘోర మాచ  
రింపబూనితిని! (కమలాకరునితో) కమలాకరా! మిత్రుడ  
వన్న నీవే-నూ ప్రాణములు నిల్పడమే కాక నన్ను తరింప  
రాని నరకయాతన నుండి తప్పించితివి... నీవు చెప్పినదంతా  
నిజము. అందొక అక్షరమైనా పొల్లుకాదు. నేనాద్యంతమూ  
భ్రమపడినాను. నీవింతవియ్యించక నావలెనే వేగిరపడియుంటి  
వేని ఎక్కో హత్యలు మరణములూ సంభవించియుండును.  
నా తప్పునకు తగిన శిక్ష దుర్భరమైన వేదనరూపముగా నను  
భవించినాను.

సులో—మీ మాటలు నాకు వింతగా తోచు తూన్నవి. భ్రమవమిటి? జేవనవమిటి? ఇవి మీ కెట్లుకలిగినవి?

శ్రీద—మిత్రమా, నీ ఋణము నా ప్రాణమర్పించి తీర్చుకొనలేను.

కమ—నరిసరి. మీకు నాకొనర్చిన మే లంతకన్న తక్కువదా? ఒక్క-క్షణము మీ కాలసించిన తై నేను శాశ్వ తముగా ఘోరనరకమున మునిగి యుండును, ఆముప్పుతప్పించి మీకు నాకొనర్చిన మేలునకు మితియున్నదా?...నరే, దాని కేమికాని ఇకముం దెప్పుడున్నా చక్కగా విమర్శించి కాని సావిత్రిని నేరము మోపనని బాసజేయండి, నా కంతేచాలు.

శ్రీద—అవశ్యముట్లే చేసెదను. ఒకసారి శా స్తియెంది చాలదా? ఇంకెప్పుడూ ఈమెయెడ నే కాదు, యెవ్వరి యెడనూ కూడా ఊరక సం నేహానడను, దైవమే సాక్షి.

సులో—మీ ప్రసంగము నాకు బోధపడలేదు.

శ్రీద—అంతా నవి స్తరముగా విందువు, కొంచెము తాళు. కమలాకరా, ఒకమాట-నేను సావిత్రియను దాస్తినిని కదా అనఁమానవడితిని-పోసిమ్ము-చరాక్ర మకేతు మహారాజు కూతురగు సులోచనను అచిర కాలమున వివాహమాడ నున్నా నని ఊరెల్ల చాటింపుము.

సులో—సులోచన ఎక్కడంది?

శ్రీద—మోహినీ. నీ వింత కాలము నావద్ద నిజమేల దాచినావు? ముందే నీ నిజనామ మెరిగించియున్న నీ కిన్ని

కష్టములు మూడియంచువా?

కమ—బౌరా! ఈమె సులోచనాదేవియూ?

శ్రీద—ఇదివరకు సాక్షి నాస్రియురాలూ, ఇప్పుడు సులోచనా నాదేవియు నైచిది సరితొకమే!

(పరాక్రమకేతు కాంతిమతియు వత్తురు. సులోచన బిరాసపోయి తల్లిని కాగిలించుకొనును).

కాంతి—అమ్మా, సులోచనా, నిన్నెన్నా నాప్రాణముండగా చూడగల్గినాను. నీళ్ళూ మరణించితే ఇక నాగతి యేమూలే తల్లీ! నేను నీవు నాకడుపులో పాణి పోసినావు. ఇక్కడనే ఇన్నినాళ్ళుంచి ఉన్నావని ఎవరితోనైన చెప్పి పంపగాదా? నీవు నేడొక గొప్ప యాపదనుండి తప్పి జీవించడము మేము చేసుకొన్న పుణ్యమే.

పరా—యువరాజా! ఆత్రమున నాజ్ఞ యిడజెల్లునా? దైవచశమున ఆముప్పు తప్పింది కాని లేకున్న మేనుండరమూ మడిసిపోదుమే. మీ కనుమానము తట్టినవెంటనే నిజమారయ యత్నించవలెను కాని భ్రాంత్యావేశులై ఉపసంహరింపరాని ఆదేశ మొనర్పజెల్లునా?—ఎప్పుడూ నిజము నిలకడపై తెలియను...అయ్యో! లీలావతీ!

కాంతి—(అపవారించి)ప్రాణేశా! ఆవృత్తాంత మిప్పుడు తలచిట్టరాదు. వాప మీ సులోచన వట్టిగోల, బంగగొని ఏమి చేయునో? కాలక్రమమున ఏలాగూ తెలియకమానదు. ఇప్పుడు తొందరయేల?

పరా—నిజమే—(శ్రీదత్తునితో) రాకుమారా! లీలావతి మరణవార్త యిప్పుడు వెల్లడిచేయవద్దు. అది సులోచన కమిత తాపహేతు వగును. క్రమక్రమముగా తెలిసినా ప్రమాదముండదు.

శ్రీద—ఏమి? లీలావతి మరణించినా?

పరా—తనవృత్తాంతము సాంతముగా నొక లేఖలో వ్రాసిపెట్టి ఆత్మహత్య కావించుకొన్నది.

సులో—అక్క లీలావతి ఏది?

కాంత—చెప్పినను రా-చక్రవర్తి మొదలైనవారెల్ల వత్తును మన మిట నుండరాదు.

(వాసవదత్తుడు, చిత్రరేఖ, పద్మాక్షియు మొదట వత్తురు పినప గుణసేనుడు విచిత్రవర్మ వత్తురు. శ్రీదత్తుని తండ్రియూ సులోచనను పద్మాక్షియు కాగిలింతురు.)

వాస—శ్రీదత్తా! నీ గుప్తప్రేమ ఎవ్వరూ ఎరుగరు. సులోచన యిచ్చట నుండనీ, ఆమె నీచిత్తము కాకర్షించిందనీ నాకు తెలిసియుంటే నే ననుందానందమున మీవివాహమునకు నమ్మింపనా? ఇంత వైమనస్యమునకు చోటుండునా? ఈమెనే మొదట నీకు సిర్గయించినాము.

శ్రీద—జనకా, ఇది నా నేరముకాదు-ఈమె సులోచనలని నాకీనాడే తెలిసింది.

పద్మా—సులోచనను యువరాజు చూచినతోడనే ప్రేమించితీరునని నేను మొదటనే చెప్పితినే! ఇం దబద్ధమే



మున్నది ? దైవకృపవల్ల అంతా సానకూలముగానే జరిగింది  
ఇంక వివాహప్రయత్నము సలుపవచ్చును.

వాస—అట్లే చేదాము.

వరా—చూచినావా ప్రేయసీ, మనకళ్ళయెదుటనే  
వీరు సులోచనా వివాహము రూఢముచేస్తున్నారు !

వాస—మీ కీసంబంధము సంపూర్ణాంగీకారమే అని  
నాకు తెలుసును-కనుకనే శుభస్య శీఘ్రమున సశ్చయించితిని.

వరా—మాటనరుస కంటిని కాని మీసంబంధము  
చేయడాని కభ్యంతరమేమి ?

విచి—(రహస్యముగా) గుణనేనా, ఈ రాకుమారి  
పేరేమి ?

గుణ—ఇదెరుగవా ? సులోచన.

విచి—మహారాజా ! చూచినారా ఒకచిత్రము.  
ఇంతకుముందు యువరాజుగారితో వివాహప్రసంగము చేస్తే  
“ఈలోకమంతా మాయవలె కానవచ్చుచున్నది, దరిదాపు  
కానరాలేదు, నాకు వివాహమే అక్కరలేద”ని చెప్పేవారు-  
ఇప్పుడు సులోచనాసంస్కర్తమువల్ల దృష్టి దారిలో పడ్డది, ఏమి,  
యోగీశ్వరా, ఇప్పుడు ప్రపంచము సుందరముగా కనబడు  
తూన్నదా ?

శ్రీద—విచిత్రశర్మా-నీహాస్యమునకు తగిన అనువు  
దొరికింది.

విచి—ఇప్పుడు కన్నులు బాగా కనబడుతూన్నవా ?



తిక్క తిరిగిందా ?

శ్రీద—మాతుశ్రీ ఉప దేశము నత్యమని ఇప్పుడు గ్రహించగల్గితిని. నావంటివారు బ్రహ్మచర్యమునుండి సన్యాసించడము అసాధ్యము, ప్రమాదజనకము-కొంతకాలము గృహస్థునె అటుపిమ్మట తురీయాశ్రమస్వీకార మొనర్చవలెను.

కను—మీతల్లిగా రీశోభాపూరితమైన సమయమున లేకపోవుట గొప్పలోపమే.

శ్రీద—ఆమె స్థూలశరీరమున దీనిని జూడకున్నను, వారి యాత్మ కిది గోచరము కాకయుండదు.

వాస—శ్రీదత్తా-నీవు నేడు తిరిగి నాగర్భవాసమున జనించితివని యెఱును.

“సుతుడు తండ్రికిజేయు శోభ, జనకుని తపో

వ్రతమెట్టిదో యనగ బడుట”

నీకర్తవ్యమును నేడే వెరవేర్చినావు. నీ మహిమ గనలేక నిన్నెన్నో రీతుల దుఃఖములపాలు చేసినాను. నాతప్పు సైరించుము.

శ్రీద—అది నేననవలసిన మాట.

వాస—ఇంతవరకు కార్యకలాపము మోదాంతము కావడము మన పూర్వకర్మఫల మనుకోవలెను.

విచి—అందరికీ మోదాంతమేకాని పాపము ప్రతాప శీలునికీ, విక్రమవీరశూరధీరునికీ మాత్రము భేదాంతమే.

శ్రీద—వా రేమిరి ?

విచి—పట్నమునుండి పరారులైనారు.

వాస—“చెడపకురా చెడేవు” అన్నట్లు వారిదుర్బుధి వారికే విషమించింది. వారీదేశమున నుండరాదని ఆజ్ఞాపించినాను. ఇక మనమంతఃపురమునకు బోయి ముందుయత్నములు చేతాము-శ్రీదత్తా, నీవృత్తాంతము టూకీగా తెలిసింది, సవిస్తరముగా మాకందరికీ వినవలెనని కోర్కెయింది, రమ్మ.

శ్రీద—మీరు నడుస్తూ ఉండండి, నేను నామిత్రుల వీడ్కొని వస్తాను. కమలాకరా, భగవన్మహిమ గంటివా? పరమేశ్వరా! దీనదయాభూ!

అంతయును నీసాత్తె అంత నీబానిసమె

అన్నియును నీదుచెయ్యుల్;

ఎల్లెడల వ్యాపింతు వెలుగెత్తి వేదంబు

లెల్లనిది చాటు సతమున్;

కల్ల నిజము నెరుంగగలవారు చెప్పేది

జ్ఞానంబు నిదియె నుమ్ము.

తోల్లింటి గురువరులు తోరంబుగా జెప్పి

తోడ్పడిన తోవ యిదియే.

కల్ల జగమెల్ల యని గట్టిగా నెరిగియును

జ్ఞానహీనునిపగిది నుంటిన్,

సల్లలితమైన నుఖసాగరము గొననైతి,

స్వామి యిదె హేతువయ్యా;

వల్లభుడ యిదియు నీవరకృపయె నుజ్ఞాన









